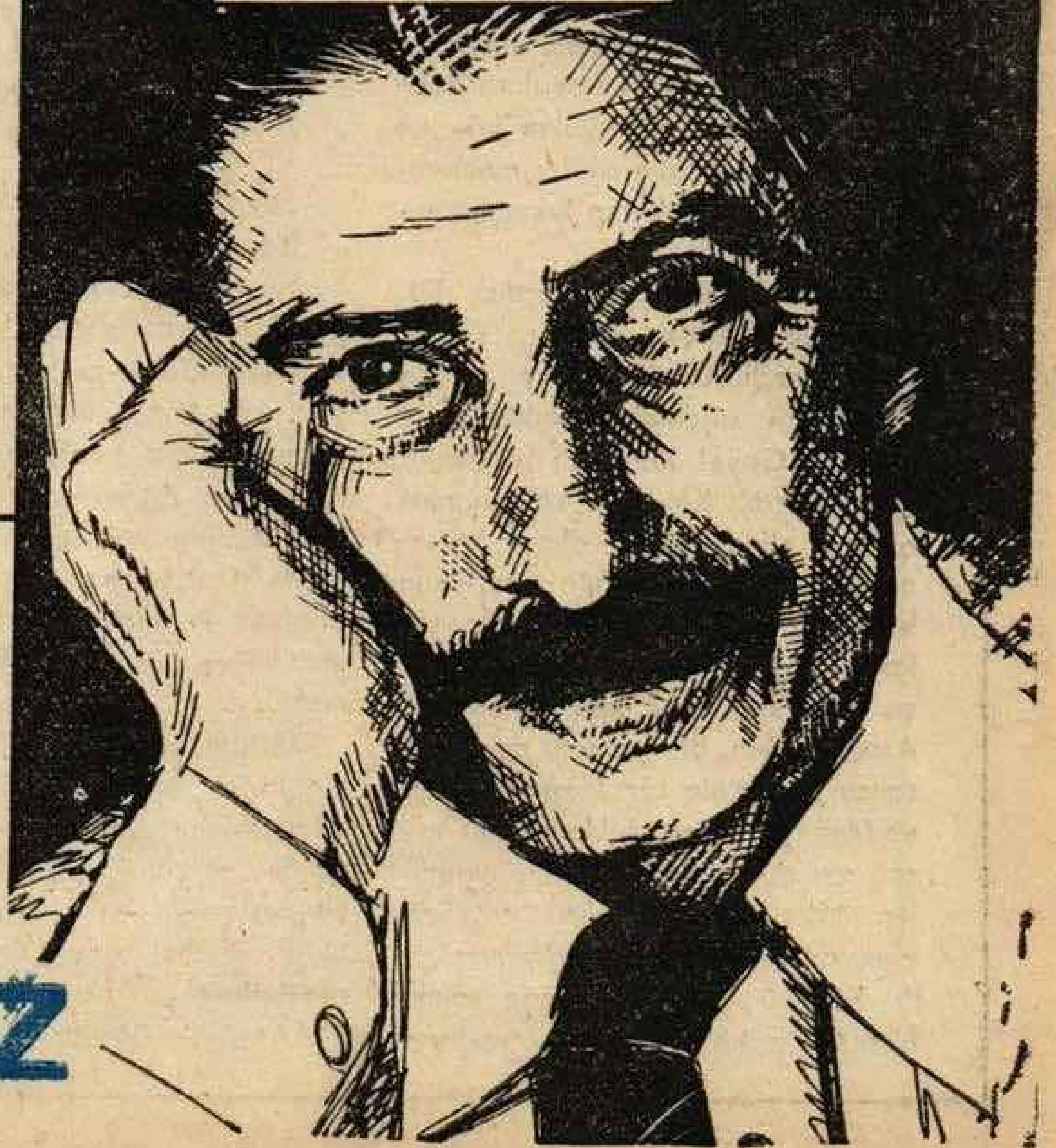
TOPLUM

HAFTALIK SİYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

SAYI: 56
11 Mayıs 1973

DÜNYA ÖLÇÜSÜNDE BİR ÇİZGİ ROMAN VE BİR TİYATRO OLAYI

TURHAN ve Abdülcanbaz

SUÇ KİMİN?

Bundan yıllarca önceydi. 1960 sıraları. Yakın akrabalarımızdan birinin iki çocuğu vardı. Birisi 15'inde, birisi de 16 - 17'sindeydi. Kimsesiz, sefil bir durumdaydı. Babam büyüğünü İstanbul'da bulunan kimsesizler okuluna kayıp ettirip oraya teslim etti. Bir sene sonra da ufak olan Giresun'a, kimsesizler okuluna verdi. Babaları 1950 yılında veremden ölmüştü. Son nefesinde babama yaptığı vasiyetinde, çocuklarımı kendi çocuklarından ayrı görme, demişti. Ne yazık ki çocuklarını yaşadıkları ortamdan ayırmak pek zor oldu. Onlar serkeşliğe, hırsızlığa alışmışlardı. Hayatlarından memnun görünüyorlardı. Hattâ çeşitli dedikodular da çıkardılar. Hasan amcam bizi okula verip yerimizin gelirinden faydalanacak diye. Halbuki babam onların yerini icara verip icarını da onlara, ödetti. Boş arazilerine de fındık dikti.

İstanbul'da okuyan büyüğü tam bir delikanlı olmuştu artık. Dokuma kursunu tam manasıyla kavramak üzereydi ki, köye gelip, tekrar geri dönemeyeceğini söyledi. Artık köyde eski hayatına dönmeye başlamıştı. Giresun'da okuyan ise gayet zeki birisiydi. Okulun yanı sıra matbaacılık da öğrenmiş, okuldan hariçte, bir gazetede çalışıyordu. Durum böyleyken, kendisi arkadaşlarından ayrılıp o da köye eski hayatına döndü. Onunla okuyan yakın köyden bir arkadaşı bugün sağlık memurudur, ve milyonluk bir hanımla evlidir.

Seneler geçip gidiyordu. Büyük oğlan köyden dul bir kadınla evlendi. Bir kaç sene sonra küçüğü de ağabisinin baldızı ile evlendi. Gayet tantanalı bir hayat yaşıyorlardı. Köydeki kodamanlar onların elindeki yeri almak bahanesiyle onları her gün uçurumun kenarına biraz daha yaklaştırıyorlardı. Onlar artık kumarcı, içkici ve her türlü kötü kişi olmuşlardı. Aradan kısa bir zaman geçtikten sonra yerlerinin bir kısmını satıp yediler. İçinde durdukları ahır misali evi dahi yapmayı düşünmediler. Askerliklerini yapıp geldiler, yine aynı yaşantıyı sürdürüyorlardı. Küçüğü kısa bir zaman sonra hissesini satıp Samsun'a yerleşti. Bugün onun yaşatışını görmek insana ürperti vermektedir. Ne yazık ki 30 lira yevmiye ile inşaat işçisidir. Büyüğü ise senede 2000 lira gelir getiren tarlasının başında 6 nüfusla beklemektedir.

Satırlarımızdan sonra, şu eleştiriyi yapalım. Suç kimin? Açıkça söyleyebilirim ki, suç toplumumuzun. Topluluğumuz, pekâlâ, onları topluma yararlı bir insan yapabilirdi. Onlardan doğacak evlâtlardan ne beklenebilir ki? Büyüğün 9 yaşında bir oğlu olduğu halde, okula dahi vermemektedir. Bunların zararı kimedir? Böyle içler acısı olaylar günden güne çoğalmaktadır.

Gün geçtikçe köyümüzde nice ocaklar yanlış anlama yüzünden sönmektedir. Şehir hayatının cilâsı ile kandırılmış vatandaşlar köyün kodamanları tarafından perişan hale sokulmaktadır. Yerini yurdunu satıp şehre göçen vatandaş, aldatıldığını anlamaktadır ama artık çok geç olmuştur. Elinde ne parası, ne de malı kalmıştır. Şehrin ücra köşelerinde artık çilesini çekmeye terkedilmiştir.

Yakup ORHAN (Eskişehir)

Sayın TOPLUM,

Biz öğretmenlerin dertleri, üzüntüleri, istekleri ve ezilmişliği her zaman dergilerde, gazetelerde ve kürsülerde konu olur ve tartışılır. Hiç kimse demez ki «laflâ peynir gemisi yürümez» diye ve hiç kimse öğretmene «Senin derdin, sıkıntın ve isteğin ne kardeşim?» diye sormaz. Hiçbir şey yapılamaz ki, hiçbir derdi halledilmez ki ve öğretmeni «BEY» düşünmezki.

Öğretmen çalışır, uğraşır, didinir, halkın içine girer ve yine de «damgalanır.» Çünkü onların gözünde, halkla bütünleşmek, halkla kaynaşmak halkı eğitmek kötüdür. Bu hal senelerdir böyle süregelmiştir.

Aşağıda öğretmenin derdinin bezginliğinin, bıkkınlığının dile gelişini göreceksiniz.

Biraz da kendini onun ve onların yerine koyun. Çektiklerini, dertlerini, bıkkınlıklarını kendinize mâl edin.

D Ü Ş Ü N

Bıkmış, bezmiş bir öğretmen düşün
Her zaman yalnız, her zaman gamlı,
Karabozkırın rüzgârında bir sevgi,
Bir umut bekleyen bir öğretmen düşün

Köylüsü, halkı, yurdu için çalışan
Yokluktan var etmek için uğraşan
öğrencileri ile yalnız didişen
Gece gündüz düşünen bir öğretmen düşün.

Köyünde bir başına bezgin ve bıkkın
Sevgiyi, gülmeyi unutmuş her zaman kırgın
Derdini kime söylesin, kim onu düşünsün
Bir başına kalmış bir öğretmen düşün..

Doğruyu konuşunca DAMGA vurulan
Hep bu yüzden DOKUZ KÖYDEN kovulan
Ama her yerde toplumunu savunan,
Çaresiz kalmış bir öğretmen düşün..

Dilin varmaz ona ÖĞRETMEN demeye
Ne hakkın var ondan görev beklemeye
Makarnayla kuru soğan, tandır ekmeğe,
Bugün de doydum diyen bir öğretmen düşün.

Soğuk, buz kibi küçük odasında
Doğru dürüst yanmayan soba başında.
Dertler zevk olmuş onun gönlünde
Günlük plan yapan bir öğretmen düşün..

Düşün beyim, düşün ki onu göresin
Derdini, kederini, isteğini bilesin
Sesini, bağırışını, haykırışını duyasın.
Düşün beyim düşün, bir de öğretmeni düşün...

Cumalı RIFAT
(Divadin)

CİLT: 3 SAYI: 56 11 MAYIS 1973

TOPLUM'DA BU HAFTA
HABERLER / YORUMLAR

TOPLUM'A GÖRE

Merkez Bankasındaki paralar
Yazan :
Turhan Erker
6'ncı sayfada

POLİTİKA VE ÖTESİ

Modern devlet aşiret değildir
Yazan :
Mehmet Kemal
11'inci sayfada

o Bu hafta kapak konumuzu, dünya ölçüsünde bir çizgi—roman ve bir tiyatro olayı teşkil ediyor: **Turhan ve Abdülcanbaz.** 20 ve 21'inci sayfalarda **«Sanat»** başlığı altında, Abdülcanbaz'ı oynayan Genco Erkal'la yapılmış bir konuşma; 22'nci sayfadaki «Tiyatro»da Abdülcanbaz oyunu hakkında bir eleştiri yer alıyor.

Tek başına millî gelir fazla bir anlam taşımaz
Yazan :
Hamdi Konur
18 ve 19'uncu sayfalarda

o **Mehdi Zıt'ın** «olayların içinden» yazısı 9'uncu sayfada: «Af ne olacak?»

o Bu da çay üreticisinin dramı... 16 ve 17'nci sayfalarımızda.

o Bu hafta dünya olayları içinde en önemli yeri, kuşkusuz, Watergate olayı teşkil ediyor. Amerika Birleşik Devletlerinde büyük bir skandal olarak nitelenen, Nixon'un durumunu sarsan ve bütün dünyada geniş akisler yapan bu olayın perde arkası 23, 24 ve 25'inci sayfalarımızda, Dünya başlığı altında anlatılıyor.

o **Ergin Eroğlu**'nun yazdığı Ortadoğu Raporu 24 ve 25'inci sayfalarda: «Diaspora adına bir ses leniş»

o 26'ncı sayfadaki Afrika/73'ün bu haftaki konuk ülkesi, **Traorenin Mali'**si.

o Mizah 27'nci sayfada Hasan Hüseyin'in **«Yüksek bir huzura»** yazısı ile başlıyor.

o **Teoman Okaygün'ün** «Sığırtmaç İdris» başlıklı yazısı 29'uncu sayfada.

Kapak: **Fahri Karagözoğlu**

TOPLUM'DAN

Sevgili TOPLUM okuru,

Yıllar boyu politikacılarla içiçe yaşamış olmamın etkisiyle midir nedir, bilmiyorum, nedense politikadan — hani şu günlük politikadan — hiç hoşlanmam. Tanıdığım kadarıyla politikacılar kendilerini hep topluma yön vermeye çalışan kişiler olarak görmüş; bu niteliklere sahip olduklarına kendileri de inanmış ve nehirleri hep tersine akıtacaklarını sanmışlardır. Oysa politikacılar inanmak istemeseler de bir gerçektir ki, topluma yön veren, siyasal hayatı düzenleyen, sadece ve sadece ekonomidir, ve ekonomi de, politikacıların isteğine göre değil, tarihî gelişiminin çizdiği yönde oluşur; siyasal hayatı da kendi istediği yönde oluşturur.

Geriye doğru bir bakış, örneğin son yirmi yılda, politikacıların mı olaylara yön verdiğini, yoksa, ekonomik gelişmelerin mi politikayı etkilediğini ortaya koyacaktır. İşte bir Soru: 1950'de Demokrat Parti, yöneticilerinin başarılı politikası yüzünden mi iktidara gelmiştir; yoksa tarım burjuvazisinin, çıkarlarını koruyabilmek için siyasal iktidarı ele geçirmek zorunda bulunuşundan mı? Politikacı, Demokrat Parti'nin zaferini, yöneticilerinin başarılı politikasında arar; ama işin bilimsel gerçeği bizi bir başka noktaya götürür.

Bir başka soru: İşçilerin, bugüne kadar, büyük burjuvaziyi de temsil eden Adalet Partisi'ne oy vermelerinde, işçi sınıfının güçsüzlüğünün, örgütsüzlüğünün, dolayısıyla da sınıfsal çıkarların anlaşılamamış olmasının etkisi yok mudur? Size birşey söyliyeyim mi? Aslında bu hafta şiirden söz etmek istiyordum. Politika havası beni de etkiledi galiba... Ama gelecek hafta, yer yüzünün en güzel işinden, şiirden bahsedeceğim. Politikanın canı cehennneme. Çünkü, kim ne derse desin, kimler neler yaparsa yapsın, iş olacağına varır; siz üzmeyin kendinizi.

Ülkü Arman

TOPLUM
cuma günleri yayınlanır haftalık siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik Yayın Limited Şirketi adına Sahibi ve Genel Yönetmeni :
Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü :
Abdullah Emre İleri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Meşrutiyet Cad. Hatay Sok. 10/15 Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME : Posta Kutusu 160 Ulus Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısı, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Klişeler Emek Klişecilik'te yapılmıştır. Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE
6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak (renkli)	5.000 TL.	Arka kapak	4.500 TL.
Sütun cm.	50 TL.	(siyah-beyaz)	

CHP

Hedef: Topraksızlar

CHP yöneticileri, Adana'da toplanan Üreticiler Kurultayına Çukurova'daki topraksız köylülerin ve küçük üreticilerin tahminlerin üstünde ilgi göstermeleri karşısında izlemeleri gereken politikayı geçen haftanın ortasında tesbit ettiler. Buna göre, CHP, topraksız köylünün ve küçük üreticinin hakkını korumakta daha artan bir inançla devam ettirdiği politikasını, seçim propagandası döneminde bir slogan haline getirecektir. Ayrıca, hukukî ve siyasî denetim yollarıyla hükümeti de devamlı olarak uyaracak, izlenen politikanın hatalı yönlerini ortaya koyacaktır.

CHP Grup Başkanvekili Hüdai Oral, bu kararı, TOPLUM muhabirine şöyle anlattı.

«— Başbakanın son beyanlarından anlaşıldığına göre, Hükümet, tarım ürünleri taban fiyatlarını arttırmak niyetinde değildir. Oysa Hükümet, maliyeti dahi karşılamayan taban fiyat politikası uygulamak suretiyle Anayasaya aykırı politik bir tercih yapamaz.

Maliyet artıran araç ve gereçlerin fiyatlarının alabildiğine yükselmesine seyirci kalan Hükümetin, taban fiyatlarını artırmamakta direnmesi, ekonomik çarkın belirli çıkar çevreleri ve egemen güç sahipleri yararına işlemesine yol açmakta, köylüyü ve çiftçiyi zor duruma düşürmektedir.

Hükümet, taban fiyatlarını sabit tutmak, girdi fiyatlarının artmasına seyirci kalmak suretiyle Türk köylü ve çiftçisini perişan duruma sürükleyecek politik bir tercih uygulayamaz. Ekonomik istikrar, yoksul halkın sırtına yüklenen malî külfetlerle sağlanamaz.

Ürün maliyet fiyatları alabildiğine yükselmektedir. Örneğin 1969 yılında 40 bin liraya satılan traktör bugün 120 bin liraya; 65 kuruş olan gübre, karaborsada 150 kuruşa satılmakta; akaryakıt ve sulama

HÜDAI ORAL
CHP'nin politikasını açıkladı

birkaç misli artmış bulunmaktadır. Ziraî mücadele ilâçlarının fiyatları da yükselmektedir. Tarımsal kredi faiz oranı yüzde onbuçuğu bulmaktadır.

Ürün maliyet fiyatlarının yükselmesinden Hükümet sorumludur. Hükümet kendi eliyle gübre, ilâç, makina gibi girdilere zam yapmıştır. Hükümet, kendi eliyle girdi maliyetlerini yükseltirken, müstahsilin alınteri ürünlerini değerlendirmemekte direnmiş ve taban fiyatları dondurmak yolunu tercih etmek suretiyle, enflâsyonun yarattığı ağır hayat pahalılığının yükünü çiftçinin, köylünün omuzlarına yüklemiştir. Hükümet, bu hatalı ve sakat politikadan süratle vazgeçmelidir.

Köylüyü, çiftçiyi, işçiyi, küçük memuru ve dar gelirli vatandaşlarımızı ezen, üreticiyi ve tüketiciyi belirli aracı ve egemen çevrelerin çıkarları uğruna yoksul duruma sürükleyen, toplum gerçeklerinden uzak, sağ yapılı ekonomik anlayış ve siyasal tercihlerle bozuk toplum düzenimizin sosyo—ekonomik sorunlarının çözülemiyeceği bilinmelidir.

Hükümet, bu hatalı taban fiyat politikasında direndiği takdirde, CHP, Anayasanın kendisine verdiği yetkiyi kullanarak hukukî ve siyasî denetim yollarına başvuracaktır.»

AP borazanlarında telâş

CHP Grup Başkanvekili Hüdai «**siyasi denetim yollarına başvurma kararı**» aldıkları toplantıda, Birinci üreticiler Kurultayının sonuçlarını da gözden geçirmişler, bu arada, karşı partilerin yaptıkları eleştiriler üzerinde durmuşlardı.

Birinci Üreticiler Kurultayı, Ziraat Odaları Birliğinin tertiplerine rağmen, büyük bir ilgi ile toplanınca ve yurt düzeyinde olumlu etkiler bırakan kararlar alınca, bu defa eleştiriler başka yöne çevrilmek suretiyle zihinler bulandırılmak istenmişti. AP'nin yayın organı Son Havadis Gazetesi, bu konuda gerçekten eğlenceli görüşler ileri sürüyordu. Bu gazetenin, Orhan Seyfi'yi aratmıyan yazarları, reformlar konusu ortaya atılınca da bu değerde görüşleriyle çok insanı eğlendirmesini bilmişlerdi. Hatırlanacaktır, o zaman bu gazetenin bir yazarı şöyle diyordu:

«Canım nedir bu reform dedikleri şey? Şayet bu reformlarla devlet kasası zenginleştirilmek isteniyorsa, bunu gerçekleştirmek için böylesine uzun araştırmalara, çalışmalara girişmeye ne lüzum var? Çok şükür Türkiye bugün hava limanlarına, deniz limanlarına sahiptir. Bu limanları gereği gibi kullansak, istediğimiz, sonucu elde edebiliriz. Meselâ bu limanlara giren gemi ve uçaklardan alınan vergi artırılmalıdır. Bu yapıldığı zaman, reforma ihtiyaç kalmıyacağını herkes görecektir.»

Üreticiler Kurultayı için yazılanlar da bundan pek farklı değildi. Son Havadis'in yazarlarına göre, bu ne biçim kurultaydı? Kurultay dediğin delege ile toplanırdı. Bu kurultaya delege katılmışsa bunların kartlarını kim vermişti? Sonra, kurultay, bir üst kuruluş toplantısı demekti. Üreticilern kademe örgütleri var mıydı ki, kurultayları toplanabilsindi?

Dağdaş'ın gazabı

Ancak, Üreticiler Kurultayı konusunda asıl hamleyi DP'li Bahri Dağdaş yaptı. Eskiden Tarım Bakanlığı görevinde de bulunmuş olan Dağdaş, bunun bir kurultay değil, bir ihtilâl provası olduğunu söylüyordu. Gerçi, bu sözlere kimse ciddiyet atfetmemişti ama. Dağdaş bu konuşmayı yaptıktan sonra Ankara'ya döndüğünde Genel Başkanı Ferruh Bozbeyli'den okkalı bir âferin almasını da bilmişti.

Aslında Bahri Dağdaş'a yakışan da olayları bu açıdan değerlendirmekti. Madem ki, topraksız ve da topraklı çiftçiler biraraya gelmişler ve dertlerini ortaya dökmüşler

di, bu, elbette bir ihtilâl hazırlığı için prova yapmaktı. Ama onlar dertleşmişler, topraksızmışlar, ürünlerine uygulanan taban fiyattan şikâyetçiymişler.. Bunlar Bahri Dağdaş için önemli olamazdı. Onun için önemli olan, insanların birara ya gelip dertleşmesi idi.

(İlerde seçim propagandası başladığı zaman elbette ki görülecektir: Bahri Dağdaş, miting meydanlarına ne kadar çok insan toplayabilirse Genel Başkanının gözüne o ölçüde hoş görünecektir. Ve o zaman bir başkası çıkıp, Bahri Dağdaş ihtilâl provası yapıyor derse, suç mu işlemiş olacaktır? Madem ki, kalabalık toplulukların meydana gelmesi ihtilâl provası olmaktan başka anlama gelmemektedir, neden, Bahri Dağdaş'ın etrafına toplananlar için aynı şeyler söylenmesin?)

CHP'nin değerlendirmesi

Bütün bunlar CHP yöneticilerinin yaptıkları toplantıda teker teker ele alındı. AP'nin Son Havadis Gazetesine yansıyan görüşleri ne kadar eğlenceli bulunduysa, Bahri Dağdaş ve onun gibi düşünenlerin suçlamaları da o ölçüde ciddiyetten uzak görüldü. CHP'nin şimdi bu gibi eğlencelere dalmaya, ya da ciddiyetsiz gözlerle uğraşmaya vakti yoktu. Onun içindir ki, ele alınan konunun ciddiyetle yürütülmesi, yapılmakta olan suçlamalara cevap vermek için seçim propagandasının tam anlamıyla başlayacağı günlerin beklenmesi uygun görüldü.

CHP'nin şimdi yapacağı şey, bir yandan topraksız köylüler ve küçük üreticiler sorununu kamuoyuna kabul ettirmek, bir yandan da Hükümetin hatalı politikasını Anayasa sınırları içinde girişilecek davranışlarla eleştirmekti.

ÜRETİCİ: Dertleri artık biliniyor...

Ortalığı «ihtilâl provası yapılıyor» suçlamaları ile velveleye vermek istiyenlerin bilmedikleri şey, Türkiye'deki topraksız köylülerin ve dar gelirli çiftçilerin içinde bulunduğu güç durumdu. CHP mücadelesini verirken, yurt sorunlarını, bu beyinlerin de anlayabileceği açıklıkta ortaya koyabilmeliydi. Onlara anlatılması gereken şuydu:

1952 yılı tarım sayımında elde edilen sonuca göre, çiftçi ailelerin ancak yüzde 72, 61'i işledikleri toprağın bütününe sahipti. Kiracı aile sayısı ise 14 bin 815'ti ve bu, çiftçi ailelerin yüzde 0,64'ünü meydana getiriyordu. Yarıcıların çiftçi aileleri ne oranı yüzde 2,46 idi. Marabacılar ise çiftçi ailelerinin yüzde 0,42'sini teşkil ediyorlardı. Ortakçıların çiftçi ailelerine oranı da yüzde 3, 08'di. Sayımda yarı mal sahibi olarak değerlendirilen 498 bin 838 çiftçi varlığı ortaya çıkmıştı. Bu çiftçiler toprak yetersizliği çektikleri için ortakçılık ve kiracılığa başvuruyorlardı.

1963 yılı tarım sayımında ise toprakların işlenme biçimine göre dağılımını öğrenebilmek için 1 numaralı tabloyu iyi incelemek gerekmektedir. Bu tablodan kolaylıkla çıkarılabileceği gibi, 1963 yılında kiracılık yüzde 0,64'ten yüzde 7,34'e, ortakçılık ve yarımcılık yüzde 2,88' den yüzde 13,03'e yükselmiştir.

Toprağını bizzat işleyenlerin oranında ise yüzde 4 oranında bir artış olmuştur. En yüksek artışlardan biri, kira ile tutulan işletmelerde olmuş ve kiracı aile sayısı 1952 yılında 14 bin 815 iken, 1963 yılında 293 bin 518'e ulaşmıştır. 1952 yılında mal sahipleri dışında kalan kategoriler tümüyle ortakçı ve kiracı sayılmak suretiyle, ortakçı ve kiracı işletmelerin toplam işletmelere oranı yüzde 25, 34 iken, 1963 yılında yüzde 23, 26 olarak saptanmıştır. Ortakçılık ve kiracılık sistemi 1952-1963 arasında oran olarak gerilemiş gözükmesine rağmen, gerçekte nicel olarak artış kaydetmiş ve 588

TABLO : 1

Toprak tasarrufu biçimi	aile sayısı	toprağın aile sayısına göre oranı (%)	İşlenen toprak (H)
Mal sahibi	3.069.921	76,64	16.968.119
Kiracı	293.518	7,34	713.058
Ortakçı — Yarıcı	521.176	13,03	1.532.312
Başka biçimlerde tutulan toprak	115.703	2,89	224.015
Kiracı, ortakçı, yarıcı veya diğer şekillerde bir başkasına verilen arazi	566.986		2.294.127
Toplam...	3.514.476	100,0	17.147.777

TOPLUM'A GÖRE

Merkez Bankasındaki paralar

İnsana hayır ancak kendinden gelir. Kimse kimseyi kendisi kadar düşünemez. Kimse kimseye kendi kendisine sağlayacağı yarardan çok yarar sağlayamaz.

Türk ulusunun talihsizliği, iktidara kendisini getirememiş olmasıdır.

Cehalet ve fakirlik, bunun iki nedenidir.

Yüzyıllar boyunca cahil bırakılan halk, her zaman iktidar olma gücünü elinde tuttuğu halde, «ben cahilim, bu cahillikle devleti yönetemem» demiştir, iktidarına sahip çıkamamıştır.

Cumhuriyetin millî eğitim politikasının bütün başarısızlıklarına karşın, ulaştırma olanaklarının genişlemesi dolayısıyle dünyanın küçülmesi, basının ve radyonun sağladığı olanaklar, Türk halkını artık cahillikten kurtarmıştır.

Bugün halkla temas eden herkes görüp öğrenmektedir ki, köylüsüyle, işçisiyle, esnafı ile ve hattâ çocuğu ile bu halkın üstündeki cehalet perdesi birçok yerinden yırtılmıştır, paramparça olmak üzeredir. Halk gerçekleri görmektedir, geri bırakılmışlığının, fukaralığının nedenlerini dile getirebilmektedir, bunun sorumlularının kimler olduğunu bilmektedir.

Halkın bilmediği, kendi iktidarına sahip çıkmaktır. Sürekli olarak yönetimin dışında kaldığı için, Devleti hep kendisinden ayrı bir kurum olarak düşünmektedir. Bunda kendisine güvensizliği kadar, egemen güçlerden korkmuş olmasının da etkisi vardır; «Ya sonra başıma birşey gelirse?» diye düşünmektedir bu halk.

Ayrıca, içinde bulunduğu fakirlik de, bütün bu etkenlerden daha büyük bir neden olmaktadır, halkın, kendi iktidarına sahip olma gücünü göstermesine.

Çünkü Türk halkı, eskilerin deyimi ile *«yövmin cedit, rızkın cedit»* yaşamaktadır. Her yeni gün için yeni bir ekmek aramak zorundadır.

Köylüsü, işçisi, esnafı, küçük memuru, yani sanayi ağası, ticaret ağası, toprak ağası, memur ağası, sendika ağası dışında kalan bütün halk, günlük geçimini düşünmekten, günlük geçimi için didinmekten bitkin ve perişan halde, yarınını düşünmeye güç ve zaman bulamamaktadır.

Siyaset, yâni Devlet yönetimi de, maaşları onbin liraya dayanmış memur ağalarına, sendika ağalarına, Devletin bütün olanakları emirlerine verilmiş kapitalistlere özgü bir iş olarak kalmaktadır. Bu iş de halkın yararına ancak bu kadar yapılmaktadır.

Köylünün ürettiği, işçinin yapıp ortaya çıkardığı, teknisyenin, memurun, sanatçının göznuru döktüğü, kafa yorduğu, yarattığı; bugün toplam olarak Türk ekonomisini yakın geçmişin, yâni son 300 — 400 yılın en güçlü durumuna getirmiştir. Yurtta aç bıraktıklarımızın yâdellerde kazanarak gönderdikleri paralarla, ihracat ürünlerimizin getirdiği paralarla dolmuştur Sayın Naim Talû'nun eskiden başkanlığını yaptığı banka. Ninelerimizin, paralarını düğüm üzerine düğüm vurarak sakladıkları gibi saklamaktadır iktidar, Merkez Bankasında bu paraları. İktidar bu paraları ancak bir şartla harcayabileceğini bütün davranışları ile ortaya koymuştur. Bu paralar, zengini daha zengin etmek için harcanacaktır. Bu amaca ulaşmak için teşvik tedbirleri diyerek büyük mağazalar diyerek yasa üstüne yasa çıkarılmaktadır.

Öbür yanda binlerce kooperatif kredi sıkıntısı, kredi yokluğu yüzünden projelerini gerçekleştirememekte; yurda dönmek için can atan, daussılaya tutulan işçilerimize çalışma olanağı sağlayacak yatırımlar yapılmamakta; Devlet, işçilerin kuracağı anonim şirketlere öncülük edememekte; köylü, ürününü, aldığı tohumluktan daha ucuza satmak zorunda bırakılmaktadır.

Çünkü bütün bunlar yapılırsa, kasalardaki para halkın yararına harcanırsa, Türkiye, onların afyon yutturmacası deyimleriyle, küçük bir Amerika olmayacaktır ama, kesinlikle az gelişmişlikten kurtulacaktır. İç ve dış sömürücüler artık nasiplenemeyeceklerdir Türkiye'den.

Türkiye, bunun için, para varken parasızlığa, huzur varken huzursuzluğa mahkûm edilmektedir.

TURHAN ERKER

---

bin 532'den 930 bin 397'ye çıkmıştır.

Ortakçılık, topraklarını ya kentte oturan, ya da modern tarıma geçemediği için teknik tarım yapamıyan mal sahiplerinin topraklarını küçük parçalar halinde ortakçılara vermesi ve toplam üründen belli bir pay alması biçiminde beliren sistemdir. Bunun içindir ki tarımın makinalaşmasıyla gerilemektedir. Kiracılık ise tarımdaki değişmeye paralel bir yaygınlık kazanmaktadır. Kiracılığa yalnız topraksız veya az topraklı aileler değil, fakat mülklerini genişletme daha büyük topraklarda tarım yapma gereksinmesi duyan orta ve büyük işletmeler de başvurmaktadır. Bu işletmelere, toprakları kendini geçindiremiyecek kadar küçülmüş aileler de kira ile toprak vermektedirler. Türk köyünde modernleşme eğilimleri araştırması, araştırmaya konu olan köylerde, toprak sahibi olup da ortakçılık ve kiracılık yapanların tüm çiftçi ailelerine oranını yüzde 11,4 olarak tesbit etmiştir.

Gelenek ve görenek

Ortakçılık ve kiracılık koşulla-

rını pozitif hukuk değil, gelenek ve görenek hukuku belirlemektedir. Yazılı anlaşma yapma alışkanlığı yoktur. Sözlü olarak yapılan anlaşma süreleri de genellikle bir yıldır. Hem işleyenin tarım yaptığı toprağa sahip olmaması ve hem de aynı topraklarda uzun süre üretimde bulunma garantisinin yokluğu, ortakçı ve kiracı ile işletilen toprakların bakım ve korunmasını, hattâ verimi artırıcı tedbirler alınmasını, örneğin ileri girdiler kullanılmasını engellemektedir. Ortakçılık ve kiracılıkta genellikle en ilkel üretim araç ve yöntemleri kullanılmaktadır. Arazinin ıslah ve onarımı sözkonusu değildir. Bu gibi unsurlar ortakçı ve kiracı işletmelerin düzensiz işletmeler olusunu ve teknik tarım yöntemleri uygulanamadığı için verimin aşırı düşüklüğünü hazırlamaktadır. Sorunun çözümü, toprağı işleyeni işlediği toprağın sahibi yapmakta yatmaktadır.

Toprak dağılımı

Türk tarımının öteden beri varlığını koruyan bir başka özelliği de aileler arasındaki toprak dağılımı dengesizliğidir. 1938, 1952 ve 1963 tarım sayımı sonuçlarının incelenmesi, toprak dağılımındaki geleneksel dengesizliğin pek değişmeden devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bunu 2 numaralı tabloda görmek mümkündür.

1938 yılında — kaba taslak rakamlara göre de olsa — işletmelerin yüzde 99, 75'inin işlenen toprakların yüzde 86'sında, işletmelerin yüzde 0.25'inin ise toprakların yüzde 14'ünde tarım yaptığı anlaşılmaktadır. İşletmelerin tamamına yakın çoğunluğunun ortalama işletme genişliği 5,51 hektar iken, tüm işletmelerin sadece yüzde 0.25'ini oluşturan 6 bin 182 işletmeden herbirinin ortalama işletme genişliği 420,5 hektardır.

1952 yılında 1—100 dönüm arasında toprağa sahip işletmelerin toplam işletme sayısına oranı yüzde 83,9'dur. Bu işletmeler, toplam işlenen alanın ancak yüzde 39,27'sine sahiptir. İşletmelerin yüzde 61,1'i ise toprakların yüzde 63,73'ünü ellerinde bulundurmaktadır. Eşitsizlik 1938 yılına göre daha da artmıştır. 500 dönümden büyük mülklerin oranı 1938'de yüzde 0,25 iken, 1952 yılında yüzde 1,51'e yükselmiş, buna bağlı olarak kapladığı alan da genişliyerek yüzde 14'ten yüzde 24,81'e ulaşmıştır. Buna karşılık orta özellikte küçük işletmelerin işlediği toprak miktarı azalmıştır. Aynı yıllar arasında küçük ve orta işletmelerin işledikleri toprakların toplam işlenen alana oranının yüzde 86 dan yüzde 75,1'e düştüğü görülmektedir.

Tarım sayımı sonuçları

1963 tarım sayımı, sonuçlarının güvenilirliği bakımından kuşkular uyandırmaktadır. Amerikalı uzmanların denetiminde ve AID aracılığıyla yürütülen sayımın sonuçları önce yayınlatılıp toplattırılmış, sonra da düzeltilerek yayınlanmıştır. Tesbit edilen ekili alanlar, toplam ekilir alana 408 bin 442 hektar olan devlet çiftliklerinin kapladığı alan dahil edildiği halde 1952 yılına göre 2,3 milyon hektar daha azdır. Oysa, bu dönemde ekili arazi oranında artışlar olmuş, işlenmeyen olanlar makinalaşmanın etkileriyle birlikte tarıma açılmıştır. Bazı kaynaklar, 1963 yılında ekili arazi miktarını 23 milyon hektar olarak göstermektedirler. 1963 tarım sayımında tesbit edilen ekili alanlar ise 17, 1 milyon hektardan ibarettir.

1963 tarım sayımı sonuçları değerlendirilirken gözden ırak tutulmaması gereken bir husus da şudur: 27 Mayıs anayasasının getirdiği «toprak reformu havası» ve bu yöndeki hükümet çalışmaları büyük toprak sahiplerini ürkütmüş, muhtemel reformdan korkan ağalar, topraklarını çocukları ve yakınları arasında bölüştürerek olduğundan aşağıda göstermişlerdir.

Mülkiyetteki dengesizlik

Her şeye rağmen mülkiyetteki dengesizliği 1963 yılında da izlemek olanağı vardır: 101 dönümden büyük ve toplam işletmelere oranı yüzde 13,1 olan işletemeler işlenen alanların yarısından çoğunu, yüzde 52,9'unu, ellerinde bulundururken, 1—100 dönüm arasında toprağa sahip yüzde 86,9 oranındaki işletme çoğunluğu toprakların ancak yüzde 47'1'ini işleyebilmektedir.

İşletme genişliği 200 dönümden büyük olan mülkler açısından bir değerlendirme vapıldığınada; 200 dönümden büyük yüzde 3, 8 oranındaki işletmenin işlenen toprakların yüzde 28'ine sahip bulunduğu, yüzde 96,2 oranındaki diğer işletmelerin ise geriye kalan yüzde 72 tutarındaki topraklarda tarım yaptıkları açığa çıkmaktadır. Yine aynı yıl da işletmelere oranı yüzde 0,50 olan 500 dönümden büyük işletmeler toprağın yüzde 13.14'üne sahiptir. Devlet çiftlikleri çıkarıldığında bu oran yüzde 10,76'ya inmektedir. Öte yandan, tüm işletmelerin yüzde 40,9'unu meydana getiren 1—20 dönüm arasındaki işletmeler, işlenen alanın sadece yüzde 6,9'una sahiptirler.

Hiç kuşkusuz 1938, 1950 ve 1963 sayımları yeterli değildir. Çünkü, her şeyden önce taşınmaz malların ancak 3/10'u tapuya kayıtlıdır. Tapuya kayıtlıların da büyük kısmı il ve ilçelere ait mallardır. Bu durum, arazi mülkiyeti dağılımının tam sağlıklı ve gerçekçi şekilde tesbit edilmesini engellemektedir. Ama yine de sayım sonuçları toprakların ailelere göre dağılımını kabaça aydınlatabilmektedir. Tarımda işlenen arazinin aile beşte bir dilimlerine göre dağılımı 3 numaralı tabloda gösterilmiştir.

Çiftçi ailelerin en üst dilimde yer alan yüzde 20'si işletilen arazinin 1952 yılında yüzde 63'ünü, 1963

TABLO : 2

işletme sayısı	işletmelere oranı	işlediği alan	İşletme genişliği	yıl
2.492.000	97.75	16.500.000	Orta ve küçük	1938
6.182	0.25	2.600.000	Büyük çiftci	»
2.122.200	83.97	7.637.880	Küçük çiftci	1952
347.200	14.52	6.928.560	Orta çiftci	»
38.400	1.51	4.895.500	Büyük çiftci	»
2.494.000	86.88	8.074.702	Küçük çiftci	1963
391.478	12.62	6.815.900	Orta çiftci	»
15.552	0.50	1.844.452	Büyük çiftci	»

TABLO : 3

AİLE BEŞTE BİR DİLİMLERİ	*1952*	*1963*
Üst	63,00	61,50
Üst - Orta	20,00	20,50
Orta	10,50	11,50
Alt - Orta	5,50	5,00
Alt	1,00	1,50
Toplam....	100,00	100,00

yılında da yüzde 61,5'ini elinde tut maktadır. En alttaki yüzde 20'lik yoksul çiftçi ailesi ise işlenen arazi nin 1963 yılında yüzde 1,5ini, yine alt ve alt ortadaki yüzde 40 oranına varan işletme dilimi, arazinin an cak yüzde 6,5'ini elinde bulundurmaktadır.

Devlet İstatistik Enstitüsü

Bölgesel bazı araştırmalar da toprak dağılımı dengesizliğinin kes kinliğini ortaya koymaktadır. Devlet İstatistik Enstitüsünün Çukurova Bölge Plânlama Grubu ile birlik te Çukurova bölgesindeki 156 bin işletme arasında yaptığı anketler bu açıdan ilginçtir. Araştırmaya ko nu olan 156 bin işletme, toplam 10 milyon 370 bin dönümlük arazi var lığına sahiptir. Bunun yarısını, işlet melere oranı yüzde 1,8 olan 2800 aile işletmekte ve her birine 1.852 dö nüm toprak düşmektedir.

Buna karşılık ailelerin yüzde 98,2'si işlenen alanın diğer yarısın da tarım yapmakta ve her birinin işletme genişliği 34 dönümde kalmaktadır.

Devlet Su İşlerinin Hatay'ın Amik ovasında yaptığı bir ankete gö re, toplam aile sayısının yüzde 5,5'i ni oluşturan 500 dönümden büyük toprağa sahip 243 aile, toprakların yüzde 62'sini elinde bulundurmakta, çiftçi ailelerin yüzde 94,5'i ise toprakların yüzde 48ini işlemektedir. Ailelerin yüzde 2'si işlenen top rakların yüzde 59'una sahip bulunmaktadır. Genişliği 200 dönümden büyük ve tüm işletmelere oranı yüz de 6 olan işletme azınlığı toprakların yüzde 69'u üzerinde tarım yapar ken, topraklardan arta kalan yüzde 31'i üzerinde de büyük işletme coğunluğu tarım yapmakla karşı kar sıyadır.

Bölgelerde durum

Ege bölgesinde bu durum bun dan pek farklı değildir. Toprak—Su Örgütünün envanter ve ön plânlama etüdlerine göre, İzmir'in Torbalı il çesine bağlı Göllüce köyünün mevcut 6 bin 600 dönüm, Tire'de Alaca lı köyün 8 bin 800 dönüm toprak varlığı sadece birer işletmenin em rindedir. Torbalı'da Atalan ve Burgaz köylerinin 3—4 cüce köylü işletmesi sayılmazsa, tümü ile 500—3 bin 500 dönümlük topraklar halin de 8 işletmenin elinde olduğu gözlenmiştir.

Güneydoğu bölgesinde 352, Doğu Anadolu'da 200, Akdeniz bölgesinde 57, Batı Anadolu'da 21, Orta Anadolu'da 10 olmak üzere toplam 740 köy bir şahıs veya sülâlenin tekelinde bulunmaktadır.

Toprak dağılımındaki bu aksaklık ve dengesizlikler, kökenleri geç mişte yatan, dünün günümüze yansıyan uzantılarıdır. Tarımda dünün toprak feodalitesi egemenliği ve kırsal alanlarda kapitalist gelişimin feodal ağanın burjuvalaşması şeklinde belirmesi yüzünden zorlu bir kapitalist süreç yaşamıştır ve yaşamaktadır.

Sosyal tabakalaşma

Üretim biçimindeki zorlu ve köylü için çileli değişiklik, gelenek sel sosyal sınıf yapısını da, sınıfların konumlarını da değiştirmekte, günün koşullarında sosyal tabakalar yeniden oluşmaktadır. Dünün bağımlı ortakçısı, bu günün modern işçisi olmakta, eski toprak beyi de burjuvalaşmaktadır. Geçimlik, içi ne kapalı, durağan köy ekonomisi hızla çözülmekte, gelişen pazar için üretim koşulları küçük ve orta işletmeciyi ticarî kapitalizmle, aracı — tefeci zümrelerle yüzyüze getirmektedir.

Tarım işçisinin, yoksul ve küçük üreticinin, kısaca tarımsal kit lelerin yükselen talepleri en yakın hedefler için kanalize olmaktadır. Türkiye, artık dünün durağan toplumu değildir. Değişen, büyüyen, dinamik bir yapıyla, geleneksel çerçe velerin dışına taşan bir toplumla karşı karşıyadır.

Değişen toplumun değişen sorunları olmaktadır. Değişen sorunlar da yepyeni, dinamik çözümler beklemektedir. Oysa, sanılmaktadır ki, Türkiye'de, 1930'ların koşulların da biçimlenen bazı modeller günümüz için de geçerlidir. Feodaliteyi kırmaya yönelik, mülkiyeti alabil diğine yaygınlaştırıcı klâsik bir top rak reformu modeli ancak dünün ihtiyaçlarına cevap verebilirdi; çün kü, böyle bir model o günün koşul larının yaratmasıdır. O koşullar ege menliğini yitirmişse, model de der de deva olmaktan çıkmış demektir.

İşte, Çukurova Birinci Üreticiler Kurultayında ele alınan, tartışı lan, eleştirilen konular bunlar oldu. Bunun neresinde bir ihtilâl provası vardır ve böylesine yurt sorunlarına eğilme eylemlerini hukuk dı şı davranışlar olarak göstermek bu yurda ne kazandıracaktır?

Merak konusu olan şey budur. Bir başka merak konusu da, her ileri atılımı bir hukuk dışı eylem ola rak nitelemeyi çıkar yol olarak gö renlerin ve uygulayanların Türk tarımının bu durumu karşısında hâlâ daha aynı yolda yürüyüp yürümeyeceklerid̈ir.

Mühendisler Mimarlar

Umut: Anayasa Mahkemesinde!

AP tarafından aceleye getirilen bir tasarı daha, 14 Mayıs 1973'te, Cumhuriyet Senato su'nda görüşülmeden kanunlaşacak. Böylece, Türkiye'deki bütün mühendis ve mimarların merakla bekledikleri ve odalarının kapısına kilit astırabilecek nitelik teki kanun çıkmış olacak.

Bu kanun nedir, hangi maddeleriyle Mühendis ve Mimar Odalarının kapılarına kilit astırabilecektir.

Bu soruların cevabını vermeden önce, AP'nin, bir Anayasa mad desinden yararlanarak bazı tasarıları Senatoya sokmadan nasıl kanunlaştırdığı üzerinde durmak gerekmektedir.

Şimdiye kadar, parlamentoda süregelen normal uygulamayı izleyenler ve parlamento taktiklerinin incelikleri üzerinde yeterince durmayanlar, bir tasarının yalnız Meclis'ten geçerek kanunlaşmasını her halde merak edeceklerdir.

Son örnek: Madencilik reformu

Senatoya uğratılmadan kanunlaştıralan tasarılara son örnek, geçen hafta çıkarılmış olan Madencilik Reformu kanunudur. AP icadı bu manevranın yapıldığı sorusunun cevabı da Madencilik Reformu Kanununun kendisindedir.

Bu tasarı, bilindiği gibi, son Melen Hükümeti tarafından Meclise sevkedilmişti. Milliyetçi teknokrat ve bürokratların da gayretiyle, bir hayli düzeltilmiş olan bu tasarı, Meclis'te, AP çoğunluğu tarafından, bilinen âkibete uğratıldı ve Senatoya gönderildi. Senato geçici komisyonu, Meclis'ten gelen metinde bir kaç değişiklik yaptı. Bu değişikliklerin Senatoda da taraftar bulacağı anlaşılıyordu. Bundan sonra ki normal işlem, Komisyonun, elindeki tasarıyı Senatoya götürmesi ve tasarı reform tasarısı olduğuna göre, öncelik ve ivedilikle görüşülmesi idi. Fakat bu böyle olmadı ve tasarının Meclis'ten Senato'ya sevkinin üzerinden bir ay, iki ay ve nihayet üç ay geçti. AP'lilerin taktiğinin bütün esası bu sürenin geçmesi bekleniyordu. Çünkü Anayasanın, «Kanunların görüşülmesi ve kabulü»ne değin 92'inci maddesinin 10'uncu fıkrası aynen şöyle diyordu:

«Cumhuriyet Senatosu, kendisine gönderilen bir metni, Millet Meclisi Komisyonlarında ve genel kurulundaki görüşme süresini aşmayan bir süre içinde karara bağlar; bu süre üç ayı geçemez ve ivedilik hallerinde onbeş günden, ivedi olmayan hallerde bir aydan kısa olamaz. Bu süre içinde karara bağlanmayan metinler, Cumhuriiet Senatosunca, Millet Meclisinden gelen şekliyle kabul edilmiş sayılır.»

Anayasanın bu maddesine göre, ortada Anayasaya ve öteki yasalara ters düşen bir durum yoktu. Yapılan, sadece, Senato Komisyonunda değişikliğe uğratılan ve Senatoda da değişikliğe uğrayıp Meclis'e geri döneceği anlaşılan bir tasarı, Komisyonda, Anayasa'nın öngördüğü bir zaman kadar, uyutuluyordu.

Başa gelen ayni şey

«6235 sayılı Türk Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununda bazı değişiklikler yapılmasına dair kanun teklifi»nin de başına gelen ayni şeydi. Kastamonu Milletvekili Sabri Keskin ve 4 arkadaşının verdiği, Millet Meclisi'nin 14 Şubat

---

olaylarin içinden

Af ne olacak?

Mehdi ZIT

— **Sence** ne olacak bu af **meselesi?**
— İşin doğrusunu mu istiyorsun?
— Tabii..
— Öyleyse hiç hayale kapılma.
— Ne gibi?.

— Karşımızdakiler Feyzioğlu ile Demirel'dir. Biz bunların ne olduklarını ne olmadıklarını gayet iyi biliyoruz, değil mi?.
— Peki, ne demek istiyorsun?. Af çıkmıyacak mı?.
— Af çıkacak. Ama. sosyal barışı temin eden bir af çıkmıyacak.
— Neden?.

— Çünkü ne Demirel ve ne de Feyzioğlu, bu ülkede sosyal barış istemiyorlar da ondan.
— Allah Allah!. neden?.

— Her ikisi de sınıf çatışmasından yanalar. Geleceklerinin garantisini, sınıf çatışmasında görüyorlar.
— Neden?.

— Bu memlekette sınıf çatışması olmaz, sosyal barış kurulursa, çıkarlarını savundukları zümrelerin, onlara artık ihtiyacı kalmıyacağı kanısındalar. Savundukları zümrelerin çıkarlarını, ancak, bir sınıf çatışması ile ayakta tutacaklarına, o zümreleri de inandırmışlar. Bu yüzden de durmadan, ülkede sınıf mücadelesini tahrik ediyorlar. Sınıf mücadelesini tahrik edenler de, sosyal barıştan yana olamazlar.

— Peki, kârları ne?

— Şimdilik büyük kazançtalar. Taktikleri de şu: sınıf çatışmasını tahrik edip, her türlü solu bu mücadelenin içine sokmak, sonra da «vatan elden gidiyor» diye feryadı basıp, bazı güçleri yardıma çağırmak ve bu suretle memlekette her türlü ilerici ve sosyal barış yanlısı güçleri tasfiye etmek. 12 Mart hareketini, bu gayeye kullanmak için az mı gayret sarfettiler?..
— Bunu anladık ama, af ne olacak?.

— Af çıkacak. Fakat öyle bir af çıkacak ki, alkolikler, melankolikler, homoseksüeller, psikopatlar, şizofrenikler ve ebefrenikler, tavcılar, manitacılar, muslukçular, dızdızcılar, papelciler, tırnakçılar, katiller, hırsızlar, karmanyolacılar, ırza geçenler ve ırzına geçilmişler, para yiyenler ve yedirenler hepsi affolacaklar. Fakat fikir suçluları af olmıyacaklar.
— Neden?.

— Çünkü fikir suçluları solcudur.
— Peki, sağda hiç fikir suçu yok mu?.
— Yok.
— Neden?.
— Çünkü fikir yok...

1973 tarihinde ve 57'nci birleşiminde ivedilik ve öncelikle görüşülerek işari oyla kabul edilen tasarı, Anayasanın belirttiği süreyi 14 Mayıs 1973 tarihinde tamamlıyordu. Bu arada bir mucize olur, Komisyondaki tasarı Senato genel kuruluna getirilirse o başkaydı.

Aslında, mühendis ve mimarların başına getirilmek istenen, egemen çevrelerin, bütünüyle ekonomik, sosyal ve siyasal rejim üzerinde yapmağa çalıştıkları düzenlemenin bir parçasıdır. Bilinçli ve tutarlı bir biçimde ekonomik ve sosyal haklarını ve özgürlüklerini savunan mimar ve mühendisleri örgütsüz bir duruma getirmektir.

Bunu sağlamak için de, işin inceliğini pek izleyemeyen kamuoyunu rahatsız edebilecek bir biçimde hareket edilmemektedir. Sadece Mühendis ve Mimar Odaları Birliği Kanununun birkaç maddesi değiştirilmektedir. Ve bu değişiklik, şimdiye kadar bu meslek grubunun ekonomik ve sosyal haklarını, bunun ötesinde, yurt çıkarlarını ve öteki demokratik kuruluşları savunan Odaların tamamen güçsüzleşmesine yetmektedir. Senato atlanarak çıkarılan kanunu değerlendirirsek, yapılan değişiklikler kısaca şunlardır: Eskiden mecburi olan Odaya kaydolma durumu kaldırılmaktadır. Sadece, isteyen mühendis ve mimar, Odaya üye olabilecektir. Devlet ve kamu sektöründeki mühendis ve mimarın, Odaya girmesi ise yasaklanmaktadır. (Senato Komisyonu bu yasağı kaldırmak istemişti. Fakat, genel kurula götürülmeden zaman geçirildiği için bu yasak da olduğu gibi kanunda kaldı.)

Kısaca Odalar, sadece özel sektörde çalışan mühendis ve mimarlar Odaya girmek isteyenlerle yaşayabilecektir. Bu, doğrudan doğruya, birçok mühendis odalarının, meselâ Orman Mühendisi gibi, mesleğini sadece devlet ve kamu sektöründe yürüten odaların tamamen ortadan kalkması sonucunu doğuracaktır. Birçoklarının da kapılarına kilit asılmışçasına küçülmesi ve etkisiz hale gelmesi sonucunu doğuracaktır.

Dahası var

Kanunda yer almayan bir önemli husus da, kararname ile yapılmış bulunuyor. Odaların önemli bir gelir kaynağı olan, «projelerin Odalar tarafından vize edilmesi» de kaldırılmıştır. Bu karar sadece, Odaların çıkarlarını baltalamıyacak, asıl önemlisi, Türk inşaat ve mimarlık dünyasını olmadık tehlike ve maceralara atacaktır.

Kanunun Meclis'e veriliş tarihi bile AP'nin ve onunla elele veren egemen çevrelerin, kimleri dağıtmak, kimleri birleştirmek gayreti içinde olduğunu açıkça göstermektedir. Mühendis ve Mimarlar Odalarını güç durumda bırakıp dağılmaya zorlayan tasarı; Meclis'te öncelik ve ivedilikle görüşülüp kabul edildiği 14.2.1973 tarihinden iki gün sonra, yani 16.2.1973 günü; **«Türkiye İnşaat ve Tesisat Müteahhitleri Odaları Birliği Kanun»** tasarısı, geçici komisyondan Meclis'e getirilmiştir. İşin en güzel tarafı da, bu tasarı hükümetçe hazırlandığı için, Mühendis ve Mimar Odaları tarafından da olumlu karşılanıp desteklenmiştir. Demokrasiyi, demokratik örgütlerin özgürce kurulup çalışması olarak kabul eden Mühendis ve Mimarlar; karşılarındaki sermayenin de örgütlenip çalışmasını istemektedirler. Fakat bu arada, hem kendileri AP'nin ve egemen çevrelerin bu haksızlığına, eşitsiz davranışına uğramakta, hem de İnşaat ve Tesisat Müteahhitleri Birliği Kanunu, piyasada «Yap-Sat» cı olarak tanınan kapkaççı inşaatçıların kanunu olmaktadır.

Korutürk ve Anayasa Mahkemesi

Çıkan bir kanunla haksızlığa uğradığını ve anayasal haklarının çiğnendiğini anlayan herkesin son umudunun Anayasa Mahkemesi olduğu gibi, mühendis ve mimarların da son umudu Anayasa Mahkemesi oldu. Fakat, ondan önce bir umut daha vardı: Korutürk'ün hakkını kullanarak kanunu veto etmesi.

Kanun Korutürk'ten geçse bile CHP tarafından mutlaka Anayasa Mahkemesi'ne götürülecektir. Bilindiği gibi, CHP Genel Başkanı Ecevit, T.M.M.O.B. nin 18'inci Genel Kurul toplantısında bir konuşma yaparak, mühendis ve mimarlara bu teminatı vermiştir, **«Odalar Birliği ile ilgili tasarı kaygu duyduğumuz gibi kanunlaşacak olursa, onu da derhal Anayasa Mahkemesi'ne götüreceğiz»** demiştir.

Mühendis ve mimarlar, çok önceden, kanun bu şekliyle çıkarsa, onu çıkmamış sayacaklarını açıklamışlardı.

Adalet

Ajan M 3445 konuşuyor

Tarihi Selimiye Kışlasının sonradan askerî mahkemeler için duruşma haline getirilmiş olan büyük spor salonu, geçen haftanın ortalarında ilginç bir gün daha yaşıyordu.

Salonun giriş kapısının tam karşısında kurulan kürsünün üzerinde **«adalet mülkün temelidir»** yazısı bulunuyordu, sanıklara ayrılmış ve aralarına silâhlı muhafızlar yerleştirilmiş sandalyalarda ise kalabalık bir sanık topluluğu yer alıyordu. Sanıkların başında 27 Mayıs Devriminin ünlü Ankara Komutanı emekli Korgeneral Cemal Madanoğlu, aralarında da tanınmış yazarlar ve emekliye ayrılmış bazı subaylar bulunuyordu.

O gün duruşmayı izleyenlerin sayısı da oldukça kabarıktı. Sanıklar ve dava ile ilgilenen bazı kimseler kendilerine ayrılmış bölümlere yerleşmişlerdi. Daha önceki duruşmalarda görülmemiş bir foto muhabiri çokluğu vardı. Bunların önemli bir kısmı, duruşma salonunun giriş kapısı önünde toplanmıştı.

Duruşma o sabah saat 9.30'da açıldı. Askerî yargıçlar ve savcılar yerlerini aldıktan sonra, duruşma yargıçı Binbaşı Günay Gencay şöyle dedi:

«— Duruşmayı açıyorum. Tanık Mahir Kaynak dinlenecektir. Kendisini içeri alın..»

Duruşma yargıcının bu sözleri üzerine, başta Madanoğlu ve öteki sanıklar olmak üzere, herkes başını salonunun giriş kapısına çevirdi, foto muhabirleri de flâşlarını patlatmaya başladılar. Kapıda uzun boylu, kıvırcık saçlı, esmer bir adam belirdi. Flâşların devamlı çalışması gözlerini aldığı için başını öne eğmiş, hızlı adımlarla yargıçların bulunduğu kürsüye doğru ilerliyordu. Beyaz gömlek ve lâcivert elbise giymiş buna yakışır bir kravat

Modern devlet aşiret değildir

Mahir Kaynak ajanların ne ilkidir, ne de sonuncucusu olacaktır. Ülkemizde her sol hareketin kımıldama olanağı bulduğu dönemlerde içine bir ajan sokulmuştur. Ajanlar, Mahir Kaynak'ın dediği gibi, olayların içine *«istihbarat»* yapmak için girmişlerse mesele yoktur, eğer kışkırtma ve suç işletme için girmişlerse bu çok kötüdür. Devlet ödeneği olarak bir siyasal akımın içine girmeye ve suç işletmeye kimsenin hakkı olamaz. Devletin elbette ki, gizli haber alma örgütü olacaktır. Düzenin adını ne koyarsanız koyunuz, devletin istihbarat yapmaya ihtiyacı vardır. Yalnız önemli olan, istihbarat yapan örgütün kendisinin suç işlememesi ve başkalarına suç işletmemesidir.

Amerika'da Nixon'un başına gelenleri görüyorsunuz: Karşı partinin içini dinledi diye kaç yardımcısı istifa etmek zorunda kaldı, kendi sandalyası sallanıyor.

Mahir Kaynak olayı, ajan kişiliğinin de gelişmiş olduğunu gösteriyor. Gençler Derneği olayında araya giren bir ajan, ortalığı karıştırmıştı. 1952 tutuklamasındaki ajanlardan Mahir Kaynak belki çok kültürlü; ilerdedir. Bir noktanın iyice aydınlanması gerekiyor: Mahir Kaynak istihbarat ajanlığı yaparken kışkırtıcılık eylemlerine de girişmiş midir? İhtilâlcı bir emekli general, sermaye çevrelerinin parasıyla milletvekilliği adaylığını koyduktan sonra, yeniden bir ihtilâlci olarak sanık sandalyasına oturmuştur. Bunun bir kışkırtıcılıkla mı, yoksa ciddilikle mi ilintisi vardır?

Bu olaya gazetelerin de adı karıştırılmıştır. Gazete kendini savunurken. *«Hiç bir siyasal ve ekonomik güce bağlı»* olmadığını ve olmayacağını, *«Bunu ajan Mahir Kaynak'ın da, bağlı bulunduğu teşkilâtın çok iyi bilmesi gerektiğini»* söylüyor. Günümüzde böylesine cesaretli bir atılımı kimse yapamaz. Şimdi sıra Mahir Kaynak ve bağlı bulunduğu örgütün kendini savunmasındadır.

Başlangıçta adı MAH, sonra MİT diye anılan örgüt, memleket için önemli hizmetler görürken, gereksiz yere bazı insanlara da ıstıraplar çektirmiştir. Bugün böyle bir tartışmanın açılmasına sebep gene kendisidir.

Mahkeme kararı olmadan mahremiyetlere girebildiğine göre, bir hata işlediği anda da sorumluluğunun müeyyidesi olmak gerekir. Devlet içinde sorumsuz ve denetimsiz bir örgüt müdür? Her ne kadar yargıç karşısında fütursuz ve sakıncasız konuşuyorsa da, bu, her zaman böyle konuşabileceği anlamına gelmez. Sanıklar da, tanıklar da yargıç huzurundadırlar. Sanıklardan beklenen, suçlamaları çürütmek; tanıktan beklenen de, bir istihbarat ajanı olduğuna göre, aldığı haberleri olduğu gibi, kendinden bir şey katmaksızın ortaya dökmektir. Durulan yer ve sınırları bellidir.

Bir istihbarat ajanını tanık olarak ortaya çıkarmak doğru mudur? Ajanın görevi, haber toplamaktır. Mensup olduğu örgütün görevi de bu toplanan haberleri değerlendirmektir. Ne ajan, ne de mensup olduğu örgüt böyle durumlarda taraf olamazlar. Çünkü bir devlet örgütü, şu ya da bu siyasal parti için, onun yararına haber toplamazlar. Devletin güvenliği için ve devlet için haber toplarlar. İktidarda bugün şu siyasal eğilimdeki parti bulunabilir, başka birgün şu siyasal eğilimdeki parti olabilir. Devletin güvenliği için haber toplamakla görevli bir örgüt, gündelik siyasal tartışmaların içine sokulamaz.

Mahir Kaynak'ın ifadesini izlediğim gazetede şöyle bir haber de yer alıyordu. Onu da birlikte okuyalım:

«... Olay gecesi Taksim Başkomiserliğine giderek silahlı dört kişi tarafından soyulduğunu iddia etmiş ve ifadesinde şunları söylemiştir:

— Gece evde oturuyordum. Kapı çalındı. Açtım. Uzun boylu, esmer biri ile karşılaştım. Arkasında da üç kişi vardı. Uzun boylu adam polis olduğunu, evde arama yapacaklarını söyledi. İçeri girdiler. Üzerimde bulunan 1.500 lira parayı aldılar. Ayrıca iki karton sigara ve bir de oyuncak tabancayı alıp beni karakola götürmiyeceklerini, kimseye de bir şey söylemememi tenbihliyerek kaçtılar.»

Haberin ardı şöyle tamamlanıyor:

«Ankara Toplum Polisinde görevli olduğunu söyliyen (....) durumu Ankara Emniyet Müdürlüğünden telsizle sorulmuştur. Polis memuru ve arkadaşlarının (....) aldıkları silah ve sigaralar bulunmuş, ancak para bulunamamış, sanıklar para almadıklarını söylemişlerdir.»

Öyle bir ülkede yaşıyoruz ki, kendimizi ancak devletin güvenliği altında koruyabiliriz. Dost olarak evinize, barkınıza giren gizli güvenlik ajanı, aldığı haberleri mensup olduğu örgüte aktarıyor. Açık örgütte çalışan güvenlik mensubu sigaralarınızı falan alıyor, bunu kimseye söyleme diye tenbihliyor. Bunların hepsi de gazetelere haber diye geçiyor, yurttaş bunları okuyor.

Vergisini veren, kanunlara saygısı olan vatandaş bunları okuduğu zaman dehşete kapılmaz mı? Bu devlet ne sermayeci kesimindir, ne yaygın köylü kitlelerine dayanarak zaman zaman iktidar alan partinindir, ne de görünmeyen güçlerindir. Bu devlet, bu ülkede yaşayan herkesin devletidir. Onun güvenliğini sağlamakla görevli örgütler de uluorta sorumsuz davranışlarda bulunamazlar. Örnekler arttığı zaman yara alan devlet olur ki, buna hiç kimsenin hakkı yoktur. Bunu bilir, bunu söyleriz... Devleti korumakla yükümlü ciddi sorumlulara bu örneklemelerden çok iş düşüyor. Bir aşiretten cihangirâne bir devlet çıkar ama, bir devlet aşiret durumuna dönüştürülemez.

Mehmed Kemal

bağlamıştı. Tanıklara ait bölüme geldi ve yargıç kendisini mikrofonun başına dâvet edinceye kadar ayakta bekledi.

Bu adam, aylardan beri gazete sütunlarına geçiyor, mahkeme iddianamelerinde başlıca yeri alıyor, her tarafta kendisinden söz ediliyor, ama çok kimse tarafından tanınmıyordu. Şimdiye kadar hiçbir gazetede fotoğrafı yayınlanmış değildi. Salondaki sanıklar ve dinleyiciler devamlı olarak kendisini inceliyorlardı. Bu arada foto muhabirleri de her hareketini tesbit edercesine makinalarını çalıştırıyorlardı.

Yargıç, kimliğini açıklamak üzere kendisini mikrofonun başına çağırdığında, soğukkanlı bir davranışla şöyle konuşmaya başladı:

«— Ben Millî İstihbarat Teşkilâtı Ajanı Mahir Kaynak'ım. Sicil numaram M 3445'tir.»

Düğümler çözülüyor

Bu onun MİT'deki kimliği idi. Mahir Kaynak'ın bir de üniversitede görevi vardı ki, bu dâvaya her iki görevi nedeniyle dahil oluyordu. Kaynak, İstanbul Üniversitesindeki İktisat Fakültesinin eski doçentlerindendi. Mit ajanı olması nedeniyle kendisini etrafına «sosyalist» olarak tanıtmış ve böylece istediği bazı kimselerle ilişki kurma olanağı bulmuştu. Bu arada Hıfzı Kaçar'la tanışmış Mihri Belli ile arkadaşlık kurmuş, böylece Cemal Madanoğlu ve arkadaşlarının safında yer almış ve kendi ifadesine göre, bunlar ne konuştuysa hepsini «Fakülteli» rumuzuyla Millî İstihbarat Teşkilâtı (MİT)' na intikal ettirmişti.

Askerî Savcı da Cemal Madanoğlu ve arkadaşları hakkındaki iddianamesini onun verdiği bu raporlara dayanarak hazırlanmış bulunuyordu. Mahir Kaynak, şimdi Askerî Mahkemede bu raporlarıyla ilgili olarak tanıklık edecekti. Ancak, sanık avukatlarından bazıları, tanıkların tarafsız olması gerektiğini, oysa Kaynak'ın taraf teşkil ettiğini ileri sürmüşler, bu nedenle yemin ederek ifade etmemesi gerektiğini söylemişlerdi. Bu durum mahkemenin karar almasını gerektirdi

Mahkeme, Savcının da mütaleasına katılarak, avukatların bu isteklerini reddetmiş ve Kaynak'ın mağdur veya dâvacı olmayıp devlet görevlisi olduğu, bu nedenle tanıklık yapabileceği sonucuna vardığını açıklamıştı. Bunun üzerine Mahir Kaynak yemin ederek, ifade vermeye başladı.

MİT ajanı, «Fakülteli» rumzuyla yazdığı 33 raporun da kendisine ait olduğunu, bunları mahkemede delil olacağı düşüncesiyle değil, istihbarat raporu olarak hazırladığını söylüyordu. Ajan, şöyle diyordu:

«— 1967 yılında Hıfzı Kaçar'la tanıştığım zaman, siyasî iktidarı devirmek için gizli bir ittifak kurulduğunu öğrendim ve Teşkilâta bildirdim. Görevlendirildiğim için 1971 baharına kadar katıldığım bütün toplantı ve konuşmaları rapor halinde bildirdim.»

Kaynak, kendisinin Hıfzı Kaçar tarafından seçilmesinin nedenini anlatırken de **«Fakültede sosyalist olarak tanınırdım.»** dedi. Bu sözleri, kendisine bazı soruların yöneltilmesini gerektirdi. Kaynak, bu sorular üzerine de MİT tarafından görevlendirildiği için kendisini Üniversitede kasten sosyalist olarak tanıttığını söyledi.

14 Nisan 1967 raporu

Duruşma yargıcı, daha sonra, Mahir Çayan'ın 14 Nisan 1967 tarihli raporunu okudu. Bu raporda, Hıfzı Kaçar'ın, MİT elemanına **«Türkiye'de 280 kapitalist var. Bunları bertaraf edersek bize mukavemet olmaz. Bizim mücadelemiz gerici ve nurculara karşı olacaktır. Prof. Dr. Tarık Zafer Tunaya bize bilmeden yardımcı oluyor. Tunaya, bizim tel kinimizle Türkiyede demokrasi yürüyemez şeklinde bir konferans verecek.»** deniliyordu.

Rapor okunduktan sonra yargıçla MİT ajanı arasında şu konuşma geçti:

«— Raporunuzda Prof. Dr. Bahri Savcı ve Prof. Dr. Enver Ziya Karal'ın da adları geçiyor. Bunlar hakkında bir kovuşturma yapıldı mı?»

«— Ben aldığım istihbaratı kendi mantığıma aykırı görsem bile raporla bildiririm. Bundan sonra ne şekilde hareket edileceği hakkında malûmatım yoktur.»

«— 15 Ocak 1969 tarihine kadar MİT'e rapor vermemişsiniz. Raporlara iki yıl ara vermişsiniz. Bunun sebebi nedir?»

«— Burs alarak Amerika'ya gitmiştim.»

«— İhtilâl yapacak gizli bir örgüt meydana çıkarılıyor. Siz örgüte giriyorsunuz, fakat yerinize başka bir eleman bulunmadan siz böyle bir örgütü takipsiz bırakıp yurt dışına nasıl çıkabiliyorsunuz?»

«— O yıllarda Türkiye'de bir ihtilâl olamazdı. Çünkü ihtilâlin yapılmasına uygun şartlar mevcut değildi. Kim olursa olsun, o tarihlerde Türkiye'de ihtilâl yapamazdı.»

«— Örgütün toplantılarına giriyorsunuz. Size gizli ittifak içinde bulunduklarının kimler olduğunu söylemediler mi?»

«— Söylemediler..»

«— Ama size itimat gösteriyorlar. Siz bazı sorularla teşkilâtın diğer elemanlarını öğrenmek istemediniz mi?»

«— Hıfzı Kaçar'a sormuştum. Teşkilâtın gizliliğinin esas olduğunu söyledi.»

MİT Ajanı, 23 Şubat 1969 tarihinde verdiği bir raporda ise **«toplantıda bir mecmua çıkarılacağı konuşuldu ve orduya kitapların dağıtılması için bir Grubun Orgeneral Faruk Gürler'e gidip NATO'dan ayrılma, toprak reformu ve büyük müesseselerin devletleştirilmesini istediğinin, Gürler'in de hepsini red dettiğinin konuşulduğunu» bildiri**yordu.

Kaynak, bu konuyla ilgili soruları cevaplandırırken Madanoğlu ve arkadaşlarının yapılmak istenen devrim konusunda Hürriyet ve Günaydın Gazetelerinin desteğini de sağladıklarını bildirdi.

Mihri Belli ile ilişki

MİT Ajanı, bir başka raporunda, Mihri Belli ile olan ilişkilerine değinmişti. Bununla ilgili sorular üzerine de şunları söylemişti:

«— Komitenin bir elemanı olarak çalıştığım sırada Ankara'ya gidip Mihri Belli ile görüştüm. Türkiye'de olup bitenlerden ve cuntalardan Belli haberdardır. Madanoğlu cuntasından da haberi vardı. Bana, Madanoğlu'nun devlet başkanlığını kabul ettiklerini söyledi ve her halde başbakan da yapamazdık dedi. Madanoğlu ile tanışmak istiyordu. Bana Madanoğlu'na verilmek üzere bir mesaj verdi.»

Tanığın bu sözleri üzerine Madanoğlu'nun avukatı Doğan Tanyer söz aldı ve MİT ajanına, Mihri Belli'nin de ajan olup olmadığının so-

rulmasını istedi. Kaynak, bunun ü zerine şu karşılığı verdi:

«— Türkiye'de sivil ihtilâl grup larının hemen hepsi Mihri Belli'ye bağlıdır. Halbuki Mihri Belli Madanoğu'nun devlet başkanlığını kabul ettirmek için beni görevlen di. Mihri Belli'nin ajan olup olma dığını bilmek benim imkânım dışın dadır.»

Avukat Doğan Tanyer, tanıktan, Madanoğlu ile Belli'yi neden birleştirmek için çalıştığını da sordu, buna, «ben her şeyi teşkilâtın bilgisi dahilinde yapıyordum.» ceva bını alınca, «O halde teşkilât da bu birleşmeyi istemiş.» dedi.

Mahir Kaynak, sorgusu sırasın da Hasan Işık kanalı ile Sovyet-ler'den yardım istendiğini, fakat Sovyetler'in yardımı reddettiklerini öğrendiğini de ileri sürdü ve

«— O zamanki ve şimdiki kanaatim, bu işin ciddî olmadığıdır. Bunlar düşünüldü, düşüncede kaldı. O gün de düşüncede kalacağını biliyordum» dedi.

O gün MİT Ajanının sorgusu tam üç buçuk saat sürdü, fakat tamamlanamadı.

Ertesi gün

Kaynak'ın 17 Ekim 1970 tarihli bir başka raporu ele alındı. MİT ajanı, bu raporunda, Hıfzı Kaçar, Cengiz Ballıkaya ve Hukuk Fakültesi asistanı Bülent Tanör'ün katıl dığı Balipaşa İlkokulu toplantısın da devrimci güçbirliği üzerinde durulduğunu ihbar ediyordu. Sanık avukatlarından Hidayet Ilgaz, bu rapor üzerine söz alarak şunları söyledi.

«— Toplantı sırasında tanık, işbirliği mevzuunda konuşulurken, evvelâ sosyalizm, bilâhare kürt meselesi, aksi halde orduyu aleyhimize tahrik ederiz, şeklinde konuştuğunu söyledi. Şahit de sosya lizm ve kürt meselesi hakkında konuşmakla müvekkilimize isnat olu nan suçun çok ötesinde, yurt bütünlüğüne taarruz mahiyetinde konuşmalar yaptığını kabul etmektedir. Konuşmaları millî bütünlüğü parçalayıcı mahiyettedir. Bu itibarla soruşturma yapmak üzere askerî savcılığa müzekkere yazılmasını talep ediyoruz.»

Askerî Savcı, tanık Mahir Kaynak'ın bir devlet görevlisi olduğunu, kendisinin bir vazifenin ifası için nabız gayesiyle bir takım fiil-

MAHİR KAYNAK
Ajan M — 3445

ler işleyebileceğini ve konuşmalar da bulunabileceğini, bunların suç teşkil etmiyeceğini belirterek,

«— İstek, şahidi baskı altında tutmaya mâtuftur» dedi.

Mahkeme, bu konuda bir ara kararı almak zorunda kaldı. Mahkeme, devlet görevlisi olduğu için Mahir Kaynak hakkında soruşturma açılmasına gerek olmadığı sonucuna varmıştı. Raporların okunmasına devam edildi.

18 Ekim 1970 tarihli bir raporda, İlhan Selçuk'un işyerinde yapılan bir toplantıda, **«İstanbul Grubu»** kurulması konusunun tartışıldığı ileri sürülüyordu. Kaynak, bu ko nuda konuşmak isteyerek şöyle dedi:

«— Eski örgüt, faaliyetini tatil etmedi. Ancak, ihtilâli yapacak güce ulaşamadı. İlhan Selçuk yeni bir örgüt kurma tasavvurunda bulundu. Bu örgüt, devrim dayanışma derneği halinde faaliyette bulundu.»

Tanık, bu örgüte Mihri Belli' nin alınması için Selçuk'a teklifte bulunduğunu, ancak bunun kabul edilmediğini de belirtti. Bunun üze rine sanık avukatlarından Ziya Nur'un neden Mihri Belli'yi bu örgüte almak için devamlı gayret sarfettiğini sordu; MİT ajanı şu karşılığı verdi:

«— Mihri Belli karşısında çeşitli teşekküllerin tavrını ölçmek istedim. Yeni kurulacak örgüt Belli ile iş yapacak mı, yapmıya cak mı? Bunu anlamak istedim. Nitekim, Mihri Belli'yi kurulacak örgüte almayı teklif ettiğimde İlhan Selçuk kabul etmedi. Ben de bunu raporuma geçirdim. »

Sorgusu bitti

Böylece MİT ajanı Mahir Kaynak'ın sorgusu tamamlanmış oluyordu. Yargıç sanıklara bu ifade ler karşısında söyleyecek sözleri bulunup bulunmadığını sordu. Baş ta Madanoğlu olmak üzere, sanık ların tamamı, Mahir Kaynak'ın ifa desini tamamiyle reddettiklerini bildirdiler.

Daha sonra sanık avukatları, MİT ajanına bazı sorular yönelttiler:

«— Gizli ittifakı haber aldığınız tarihte MİT görevlisi miydiniz?.»

«— Gizli ittifakı haber aldığım tarihte MİT görevlisi idim. Bu tarihlerde İktisat Fakültesinde asistandım.»

«— Bu tarihlerde yurt dışına çıkışınız hangi sebeple olmuştur?.»

«— 1967 yılında aldığım bursla Amerika'ya gittim ve bir yıl sonra döndüm.»

«— Girdiğiniz insan topluluklarında temayüllü veya temayülsüz insanları tahrik etme ile ne umuyordunuz?.»

«— Ben girdiğim cunta içinde kendimi anayasaya bağlı bir Atatürkçü olarak tanıtsaydım, hiçbir bilgi alamazdım. Ben, görevimin icabı olan hayatı yaşadım. Sosyalist olduğumu söyledim. Onların dili ile konuştum. Haber alabilmek için bazı konuşmalar yaptım. esasen teşkilât da tahrik işinin asgarî olmasını istiyordu.»

«— İçinde subaylar bulunan bir örgütle, komünist bir teşkilât olan Mihri Belli grubunun birleştirilmesine çalışmak bir tehlike yaratmıyor mu? Böyle bir tehlike nasıl göze alındı?.»

«— İki ayrı görüşte olan iki ör gütün bir kişinin gayretiyle birleş mesi imkânsızdır. Esasen cuntanın komünistleşme tehlikesi Mihri Bel-

li'den değil, Marksist — Leninist olan İlhan Selçuk'tan geliyordu. Sivil Marksist — Leninist örgüt olan Mihri Belli grubu ile Devrimci Dayanışma Derneğinin birleştirilmesi için yaptığım teklif, bunların Mihri Belli grubu hakkındaki görüşlerini tespit gayesine matuftur.»

Duruşma, öteki tanıkların da dinlenmesi içni Mayıs ayının ortalarına ertelendi.

Kıbrıs

Neler oluyor?

Millet Meclisi Dışişleri Komisyonunun geçen haftaki toplantılarından birinde, üyeler, Hükümetin Kıbrıs'ta meydana gelen olaylar ve beşli görüşmelerde elde edilen gelişmeler konusunda uzun süredir açıklama yapmamış olmasını kınıyor ve «**Eskiden hükümetler hiç değilse ayda bir Meclislere veya Komisyonlara bu konuda bilgi verirlerdi. Şimdi görüyoruz ki, artık, bu alışkanlık da tarihe karışmak üzeredir**» diye yakınıyorlardı.

Komisyon üyeleri bu eleştirilerinde aslında pek haksız sayılamazlardı. Kıbrıs'ta özellikle son bir ay içinde olaylar gelişmeye başlamış, beşli görüşmelerle Ada'ya bağımsızlık sağlayacak statünün tesbitine çalışırlırken, Makarios ve Grivas, Enosis yolundaki ideallerini gerçekleştirmek için vargüçleriyle bir mücadelenin içine girmişlerdi. Makarios'un amacı neydi, Grivas neden kendisine karşı cephe almıştı ve beşli görüşmeler hangi noktaya gelmiş, nasıl sonuçlar elde edilebilmişti? Bu soruların cevaplarını sade vatandaş değil, Millet Meclisinin Dışişleri Komisyonu üyeleri bile vermekte güçlük çekiyorlardı. Çünkü, olup bitenler hakkında kendilerine resmî bilgi verilmiş değildi. Sadece, kulaktan kulağa dolaştırılan telkinlerle Hükümetin bu sıralarda Kıbrıs konusunda rahat bırakılması tavsiye ediliyordu.

Bekle ve gör...

Hükümet neyin gerçekleşmesini bekliyordu da kendisinin rahat bırakılmasını istiyordu? Bu da bilinmiyordu. Ancak, gözle görülen gerçek, Hükümetin, Kıbrıs politikasında sessizliği tercih ettiği idi. Bakalım Makarios - Grivas çatışması hangi noktaya kadar devam edebilecekti ve bakalım, beşli görüşmeler ilerdeki günlerde neler getirecekti. Hükümet bunu bekler bir havanın içinde görünüyordu. Bu tutumu da onun, olayların gelişmesine göre bir politika yürütmek niyetinde olduğu biçiminde yorumlanıyordu.

DIŞİŞLERİ BAKANI BAYÜLKEN
«Söz gümüşse sûkut altın»

Oysa Kıbrıs'ta Makarios da, Grivas da, Ada'nın Yunanistan'a ilhakını sağlayacak bir mücadeleyi yürütüyorlardı. Üstelik, Makarios, Ada Türkleri üzerindeki baskısının sınırlarını da genişletmiş, şimdi onları ekonomik bakımdan da kendisine muhtaç duruma düşürecek uygulamalara girişmişti. Bunun yanında beşli görüşmelerden de Adanın bağımsızlığını sağlayacak sonuçlar alındığına dair haberler gelmiyordu. Gelse bile ne olacaktı? Adanın bugünkü sahibi durumunda gözükenlerin niyeti bir bağımsızlık sağlamak değil, Enosisi gerçekleştirmekti. Makarios bunu, bir Alman dergisinin muhabirine verdiği demeçte açıkça belirtmişti.

Beşli görüşmelere Türkiye'yi temsilen katılan Prof. Orhan Aldıkaçtı, bu görüşmeler başladığı sırada, hazırlanacak Kıbrıs anayasasına Taksimi ve Enosisi önleyecek hüküm konulmasını teklif edeceklerini basına açıklamıştı. Şimdiye kadar bu konuda başarıya ulaşılıp ulaşılamadığı yolunda da herhangi bir açıklama yapılmış değildi. Oysa Aldıkaçtı'nın bu teklifi yapmasının üzerinden tam bir yıl geçmişti. Bir yıl içinde Kıbrıs anayasasının bir maddesi bile kabul edilememiş veya sonuca bağlanamamışsa, bu anayasanın tümü ne kadar zamanda ortaya çıkabilirdi?

«Enosisin mezarcısı»

Gerçi, beşli görüşmeler Adadaki toplumlararası çatışmanın hukukî bir statü ile durdurulması bakımından ileri bir adım olarak kabul edilebilirdi ama, bu, onu da gerçekleştirememiş, aksine, Makarios yönetiminin Türk toplumu üzerindeki baskılarını artırmasına yol açmıştı.

Üstelik, Makarios'la Grivas arasında süregelen mücadelenin başlıca amacı da yavaş yavaş belli olmaya başlamıştı. Her ikisinin amacı da Enosisi en kısa zamanda gerçekleştirmekti. Mücadele, tarafların birbirlerini bu konuda yavaş bulmalarından veya zararlı metod uygulamaları ihtimalinden doğuyordu. Grivas ve taraftarları Makarios'u «**Enosisin Mezarcısı**» olarak niteliyorlardı. Bunlara göre, Makarios, Enosis konusunda Grivas'a verdiği sözden dönmüştü ve Makarios'un asıl amacı Enosis değil, bağımsız bir devlette saltanat sürmekti.

ESEA diye bilinen ve Grivas'ın safında Enosis mücadelesini yürüten kuruluş, geçen gün basında yayınlanan bir mektubunda Makarios'a şunları soruyordu :

«— Soruyor : Geçen yıl Digenis (Grivas'ın kod adıdır) ile görüşme arzusu izhar ettiğinizde Digenis, sizinle görüşmeyi kabul etmesi için önce Enosisi nasıl ileri sürebileceğiniz yollarını aramanız şartını ileri sürmemiş miydi? Siz bunu kabul ederek görüştüğünüz zaman Diğenis size bazı şartlar ileri sürmemiş miydi? Bu şartları kabul ettiniz mi? Siz prensip itibariyle bu şartları kabul ederek, bunları uygulamak için mühlet istediniz mi? Daha sonra itimat ettiğiniz bir şahsı göndererek Diğenis'e anlaştığınız hususlara sadık kalacağınız hususunda teminat verdiniz mi? Niye gerilediniz Bu durumda birlik ve işbirliğinin kurulmasından sorumlu kimdir? Diğenis mi, yoksa siz misiniz?»

Grivas'ın çabaları

Bu soruların yöneltilmesinin

nedeni şu idi : Geçen yıl yapılan Makarios - Grivas görüşmesinde, Grvas, Kıbrıs sorununa kesin bir çare bulmak ve Adayı Yunanistan'a ilhak etmek için Makarios'tan söz etmişti. Onun bu konuda hazırlanmış bir planı vardı. Plana göre, Grivas, Rum silâhlı kuvvetlerinin sorumluluğunu üzerine alacak ve hazırlayacağı bir **«Shiliffin»** plânı ile Türkiye'nin müdahalesine fırsat vermeden Enosis ilân edilecekti. Grivas'a göre, amaca ulaşıldıktan sonra, Türkiye'nin müdahale ihtimali son derece zayıflıyacaktı. Çünkü, o zaman Birleşmiş Milletler ve öteki büyük devletler Türkiye'nin önüne geçecekler ve müdahalesine imkân vermiyeceklerdi.

Makarios bu plâna karşı çıkmıştı ve aralarındaki mücadele de bu yüzden patlak vermişti. Makarios, geçmişteki tecrübenin de etkisiyle, Enosisin Grivas'ın plânladığı kadar basit olmadığı görüşünde idi. Ona göre, Türk toplumu idarî ve ekonomik yönden baskı altına alınarak ezilmeli, böylece etkisiz hale getirildikten sonra Enosis gerçekleştirilmeli idi.

Bu anlaşmazlık üzerine Grivas, gözdağı vermek ve gücünü isbat edebilmek için Adada bir tedhiş havası yaratma mücadelesine girişmiş, Makarios ise, Grivas'ı bir tarafa bırakıp **«Türk toplumunu zaman içinde idarî ve ekonomik baskı altında ezme ve eritme»** plânını uygulamaya başlamıştı. Makarios yönetiminin, idarî konularda Türk toplumuna çıkardığı güçlüklerin yanısıra ekonomik yönden yapılan baskılar her geçen gün ağırlığını artırarak devam ediyordu. Bu konunun başında da içme ve sulama amaçları için sağlanması gereken «su» problemi yer alıyordu.

Ağızlarındaki bakla

Bir örnekle bunu daha açık biçimde belirtmek mümkündür :

Baf kasabasının 120 nüfuslu Finike köyünde geçen yıl içme suyu kaynakları kurumuştu. Köylü, kuyu açmak için Rum yönetimine başvurdu. Rumlar buna aldırış etmediler. Bu yüzden Türklerle, Rumlar arasında çetin bir mücadele başladı. Sonuçta Rumlar, ağızlarından baklayı çıkardılar. Şöyle diyorlardı :

MAKARIOS, PAPADOPULOS'LA
Yunanistan ne düşünüyor?

«— Size su için izin veririz ama, siz de buna karşılık bizim asker ve polisimizin köyünüze girmesine ses çıkarmıyacaksınız.»

Böylece Finike köyü, içinden fethedilmek isteniyordu.

Bu olay, Adada pek yaygın hale gelmişti. Makarios yönetimi, Kıbrıs'taki Türk köylerini susuz bırakmak suretiyle amacına ulaşmak istiyordu.

Bu yöneticiler Türklerin ithalât yapmasına da engel oluyorlardı. Gerçi, açıktan ithal izni vermezlik etmiyorlardı ama, bir Türk ithalât yapmak için izin istediğinde, durum Rum tacirlere intikal ettiriliyor, böylece ithalâtı daha önce onların yapması sağlanıyordu.

Makarios'la Grivas arasındaki mücadelenin, aslında, Enosis ilkesine karşı çıkmak veya savunmaktan değil, bunu gerçekleştirme metodundan doğduğunu ve Makarios'un da Grivas kadar Enosis peşinde koştuğunu gösteren bir önemli belge de Rum toplumu liderinin bir Alman gazetesine verdiği demeçtir.

Bir Alman dergisi

Makarios, Almanya'da yayınlanmakta olan haftalık **«Bunte Illustrierte»** adlı derginin muhabiri Bayan Karin Kaemerreit'in soruları üzerine şöyle demişti :

«— General Grivas'la anlaşmayı ve işbirliği yapmayı arzu etmekteyim. Bazı şartlarla Grivas'ın Kıbrıs'ta olumlu hizmetlerde bulunması mümkündür. Fakat onunla anlaşmanın çok güç olduğuna inanmaktayım. General ile şahsen görüşmek ve ayrıca üçüncü şahıs aracılığıyla onunla temas kurmak istesem de bu çabalarım başarısızlıkla sonuçlanacaktır. General, işbirliği yapabilmemiz için öne sürdüğü bir takım şartları kabul etmemi istemektedir. Fakat, kanaatimce Generalin şartları çerçevesinde bir işbirliği Kıbrıs'a fayda vermiyecektir.

Ben daima Kıbrıs'ın Yunanistan'la birleşmesini destekledim. Bundan böyle de desteklemeye devam edeceğim.

Bakanlar Kurulu üyeleri arasında daima EOKA mücadelecileri bulunmuştur. Bugünkü İçişleri Bakanı, EOKA'nın ileri gelen mensuplarından biriydi. Şunu da önemle belirtmek isterim ki bütün bakanlar Enosisçidirler.»

Makarios'un, beşli görüşmelerde Kıbrıs'ın bağımsızlığı üzerinde bir anlaşmaya varılması hususunda gayret sarfedilirken, zaman zaman, Enosisi ima eden konuşmalar yaptığı biliniyordu. Ancak, şimdiye kadar Enosisten böylesine açık olarak söz etmekten kaçınmıştı.

Makarios'un bu demeci, beşli görüşmelerde Rum toplumunu temsil eden Glafkos Klerides'in görüşmecilik görevinden istifa etmek niyetinde olduğunu açıkladığı bir sırada vermiş olması da ayrı bir önem taşıyordu. Nitekim, bunun önemini kavramış görünen Birleşmiş Milletler Genel Sekreteri Kurt Waldheim, Kleridis'in ayrılmasını önlemek ve beşli görüşmelerin devamını sağlamak amacıyla özel temsilcisi Guyer'i Adaya göndermeye karar vermişti.

Bu karar genellikle Türk toplumu üzerinde olumlu etki bırakmıştı. Zira Türkler, bu vesileyle kendisine Makarios'un giriştiği baskı politikasını anlatma fırsatını bulabileceklerdi.

İşte, bilindiği kadarıyla Kıbrıs'ta olup bitenler bunlardı. Ama Millet Meclisi Dışişleri Komisyonu üyelerinin çoğu bunları bile öğrenme olanağından yoksun kalmışlardı. Bu nedenle Dışişleri Bakanı'nın kendilerini bilgisiz bırakmaktaki tutumunu eleştiriyorlardı.

bu c üret drar

Kartpostal gibi memleket

Doğu Karadeniz bölgesi denilinci, akla hemen, denize paralel uzanan yemyeşil dağlar ve kıyılarda, yamaçlarda kurulmuş şehirlerle köyler gelir. Turist gözüyle ne kadar da güzeldir bu yurt köşemiz!.

Oysa durum, hiç de, göründüğü gibi değildir. Kıyıdan içerilere, dağ köylerine doğru gidilirse, Karadeniz halkının çetin ekmek kavgasıyla karşı karşıya gelinir. Halk, buralarda, bir lokma ekmek için, çetin doğa koşulları ve toplumsal adaletsizlikle gırtlak gırtlağa boğuşmaktadır. Burada, uygarlık denilen şeyin zerresini bulmak olanaksızdır. Buralardaki, ilkel bir hayat kavgasıdır.

İklim koşulları gereği, özellikle çaydan başka önemli hiçbir şey yetişmeyen Rize'de (üç - dört yılda bir, önemsiz miktarda yetişen fındığı hesaba katmıyoruz; çünkü fındık, daha çok, Ordu ve Giresun bölgesinde yetişir) hayat pahalılığı, Türkiye ölçülerinde, rekor seviyededir. Bunun nedeni, fazla yağmur ve rutubet, güneş azlığı, çeşitli üretim bölgelerine Rize'nin uzaklığı, elli yıldır bitirilememiş olan kıyı yolu ve — memleket çapında uygulanan — kapkaççı ekonomi politikasıdır. Doğu Karadeniz köyleri ne köydür, ne kasaba. Köy değildir, çünkü köylü şeker tuz, gaz ve sabundan başka şey satın almaz, tersine, satar. Oysa Doğu Karadeniz köyleri, sebze dahil, peynir ve yağı dahil şehirden satın alırlar; hem de ateş pahasına. Normal besin alamamaktan ve çalışma koşullarının kötülüğünden, bu bölge, göğüs hastalıklarının en yoğun olduğu bölgelerden biridir. Çeyrek yüzyıllık bir geçmişi olan çay tarımı, kadını ve erkeği, genci ve yaşlısıyla bütün gün yağmurda ve çamurda çalışmak zorunda kalan halka çeşitli hastalıklar armağan etmiştir: Romatizma, siyatik, zatürree, çeşitli rahim hastalıkları.. Uzman doktor yokluğu, ilâçların pahalılığı ayrı bir dert ve felâkettir.

Pırasa fiyatına çay

İşte, kendi kaderine bırakılmış ve unutulmuş bu bölge halkının binbir emekle yetiştirdiği, topladığı ve alım yerlerine kan — ter içinde, sırtında küfelerle taşıdığı çay ürünü, bugünkü hayat pahalılığı karşısında, üreticiden pırasa fiyatına satın alınmaktadır. Üreticiden yana olmayan iktidarlar ve onların yörüngesindeki bürokrat yönetici çevreler; *«Görüyorsunuz, devlet neye elini atmışsa batırmıştır. Çayı 34 liraya mal ediyor, yurt dışına 3-4 liradan satıyor»* propagandasıyla çayı ve çay üreticisini bugünkü çıkmaza, perişan noktaya getirmişlerdir. Devleti, daha doğrusu milleti her yıl milyonlarca lira zarara sokmaktan çekinmemişlerdir. Ve ne acıdır ki, bunun günahın da üreticinin sırtına yüklemişlerdir. Sadece iki yıl içinde, 1971 — 1972 yılları içinde, hayat pahalılığı yüzde 40 arttığı halde (ki Rize'de, özel koşulları gereği, bu artış yüzde 50'nin üstüne çıkmıştır), «çayın kilosuna zam yapılmadı» denilmesin diye, gene politika gereği, 50 kuruşluk bir zam yapılmıştır. Yâni, çayın kilosunda, yüzde 12,5'luk bir artış!...

Çayın ilk ekilmeğe başlandığı yıllarda, yâni bundan 25 yıl önce, çayın kilosu üreticiden 180 kuruşa satın alınırdı. O zamanlar Reşat altını 50 liraydı. Şimdi Reşat altını 500 liradır. Çayın kilosu ise 4,5 lira. Görüldüğü gibi, Reşat altını yüzde 1000 artmıştır, çay ise yüzde 100'den biraz fazla. O zamanlar, aşağı yukarı, 25 kilo çaya bir altın alınırken, şimdi 111 kilo çaya bir altın alınabilmektedir. Rize ve ilçelerinde, geçen yıl, beyaz peynirin kilosu 25 liraydı. Yâni, 5,5 kilo çaya ancak 1 kilo beyaz peynir alınabiliyordu.

Tablo, gerçekten, ibret ve acı vericidir.

Nedenleri görelim

Ülkemiz için büyük bir nimet olan çay, niçin böyle bir çıkmaza sokulmuştur? Şimdi bunun nesnel ve acı nedenleri üzerinde duralım:

1) Her alana bulaşıcı bir hastalık gibi yayılan partizanlık:

Bugün bir çay fabrikasında, kampanya zamanında, 250—300 işçi ve personelle imalât aksaksız yapılabildiği halde, bizde 800—1000 işçi ve personel çalıştırılmakta ve ayni sonuç alınamamaktadır. Çünkü, iktidar koltuğuna oturanlar, fabrikaların yöneticilerini etkiliyerek, kendi adamlarını fabrikalara doldurmuşlardır. Bu, çayın maliyetini yükselten başlıca faktörlerden biri olmuştur.

2) Plânsız, programsız, başıboş gidiş:

Oy avcılığı nedeniyle fabrikaların sayısı, teknik durumu, imalât kapasitesi düşünülmeden, halka kredi de verilerek, ekim alanı alabildiğine genişletilmiştir. Böylece üretim arttığından, parası ödenerek alınan yaş çay işlenememiş, çürütülüp denize dökülmüştür. Bu da milyonlarca liralık zarara, dolayısiyle çayın maliyetinin daha da yükselmesine yol açmıştır.

3) Ambalaj ve paketleme:

Geçen yıla kadar, imal edilen ve kalitelere ayrılan çaylar çuvallara doldurulup fabrikaların depolarında bekletilir, sonra, paketlenmek üzere, İstanbul'a gönderilirdi. Nakliyeciler işi ihale ile üzerlerine alırlar, yağmurda çamurda, kaliteler birbirine karışmak ve bozulmak pahasına, çay dolu çuvalları kamyonlara doldurup İstanbul'a götürürlerdi. Çaylar orada ambalajlanıp paketlenerek dağıtılır-

a çay
inin
...

dı. Dikkat edilsin: 25 yıla yakın geçmişi olan çay ürününün, paket fabrikası ancak geçen yıl, o da çok yetersiz olmak üzere, Rize'de faaliyete geçebilmiştir. Fabrikanın ambalaj ve paketleme kapasitesi, üretilen çayı paketlemeğe yetmediğinden, geri kalan çaylar gene çuvallarda, kamyonlarla kâh Ankara'ya, kâh İstanbul'a gönderilmektedir.

4) Ambalaj ve paketlerin kötülüğü:

Çay ürünü çok hassas bir üründür. Ambalaj ve paketi ne kadar sağlam ve iyi olursa, çay o kadar kaliteli ve nefis olur. Çay ne kadar kaliteli olursa olsun, kötü ambalaj ve paket, çayın kalitesini bozar. Onun için, diğer çay üreticisi ülkeler çayın kalitesine nasıl önem veriyorlarsa, belki ondan daha fazla paket ve ambalajın güzel ve sağlam olmasına dikkat etmektedirler. Bu, ayni zamanda ççyın reklâm ve satışın da ön plânda etkileyen bir unsurdur.

Bizdeki çay ambalaj ve paketlerinin ise ne kadar kaba, çirkin olduğu herkesçe bilinmektedir.

Bundan üç — dört yıl önce Hollanda, bizden, kilosu 180 kuruştan çay almıştır. Bizim paketleri yırtıp atmışlar ve kendileri, çayları çok güzel ve gösterişli paketlere doldurup dünya piyasalarına sürmüşlerdir. Bizim çaylarımızdan bu suretle milyonlar kazanmışlardır. Yetkililerin anlattıkları gibi, bu durumda elbette hem iç, hem dış piyasalarda çaylarımıza müşteri bulamayız, felâket derecede zararına satarız. Hem de, gene yetkililerin anlattıkları gibi, bu durumda ne yaparsak yapalım, 34 liraya maledilen çayı dünya piyasalarında zararına satmaktan kurtulamayız. Ve böylece, birçok çıkmaza, elimizle bir de «çay çıkmazı» katmış oluruz.

5) Reklâm ve propaganda yokluğu:

İthal edilen yabancı malı ile yabancı hayranlığı, ne yazık ki bizı kendimize yabancılaştırmıştır. Her çareye başvurularak ve beyinler yıkanarak ulusal benliğimiz ve ulusal mallarımız horlanmış, küçük düşürülmüştür. Bu hususta kapkaççı, vurguncu, hileci, montajcı, ambalajcı ve imalâtçı takımının da çok kötü etkisi olduğu gerçektir.

Yabancı ülkelerin çaylarından kalite ve nefaset bakımından hiç de geri olmayan, tam tersine, İngiliz çay mühendisleri tarafından «Seylan çayı kadar kaliteli ve nefis» diye nitelendirilen Rize çayı, sadece partizanlık ve ihmal yüzünden bozulmakta, içilmemekte ve satılmamaktadır. Ama aynı çay, yabancı ambalaj ve paketlere konulduğu zaman, hem de iki — üç katı daha çok para ödenmek suretiyle alınıp içilmektedir.

6) Fabrikaların ilkelliği:

Bizim çay fabrikalarının âlet ve makinalarını genellikle Makina ve Kimya Endüstrisi yapmaktadır. Fabrıkalar gerçekten ilkeldir. Zamanında, teknik bakımdan yeni, ileri fabrikalar kurulmuş olsaydı, hem, parası ödenmiş milyonlarca liralık çay her yıl çürütülüp denize dökülmez, işlenirdi; hem de, tabii partizanlığa sapmamak şartiyle, fabrikalarda bu kadar çok kişi tutulmazdı; dolayısiyle çay da bu kadar pahalıya maledilmezdi. Ama bizim devletçiliği sevmeyen devletliler ve onların yörüngesindeki bürokratların amacı başka! Onlarca, Devletçiliğin berbat ettiği şu alım — satım ve imal işini de bir özel sektöre devretseler, herşey düzelecek, üretici de, **devlet** de rahat edecek **ve** bu **suretle büyük** bir dertten ve yükten **kurtulacaklardır!**

Hiç değilse, bizim Makina ve Kimya'nın imal ettiği makina ve aletlerle, yıllık üretilen çayı işleyecek sayıda fabrika kurulup bu kadar zararın önüne geçilemez miydi? Elbette geçilirdi. Ama, bunca üretim dışı lüks yatırımlardan ve israftan buna sıra geldi, para kaldı mı?

7) Kaçak çay sorunu:

Kaçak çay ülkemize nasıl girmekte, bunları en çok kimler içmektedir? Bizim Rize çaylarını Güneydoğu Anadolu'ya kimler kaçırmakta ve yabancı ülke ambalajlarıyla piyasaya kimler sürmektedir?

Ülkemizde sineğin kanadı oynasa haberdar olan ilgililer nerededirler?

Kaçak çay tüketimi, hem milyonlarca liranın dışarı kaçmasına yol açmakta, hem de bizim yerli çayın tüketimine büyük bir darbe vurmaktadır. İşte sorun apaçık ve ortada. Ama ortada, zavallı üreticiden başka sorumlu yoktur!.

Bu yıl, Çay—Kur diye, tepeden inme, üreticiyle ilişkisi bulunmayan, çıkardığı yönetmelikten de çay tarımı hususunda esaslı hiçbir bilgisi olmadığı anlaşılan, dost — yârân çevresinden oluşmuş bir kurum kurulmuştur. Masa başında hazırlanan yönetmelikten, çaycılıktan ne anladıkları ibretle görülen bu kadro ne yapmak niyetindedir? Anlaşılıyor ki Çay — Kur da, Rize'deki «Çay Araştırma ve Geliştirme Enstitüsü» gibi, dört duvar arasında oturup, bir defa olsun, üreticilerin arasına girmeden, dertlerini dinlemeden, çay üzerinde çalışacaklardır..

Çay — Kur yönetim kurulunda niçin, üreticilerden üye yoktur?

Çay üreticisinin dramı burada bitmiş değildir. Genel çizgileriyle anlatmağa çalıştığımız bu konu üzerinde, ilerde, ayrıntılarıyla durulacaktır.

Tek başına milli gelir fazla bir anlam taşımaz...

Yazılarını Toplum Dergisinde zevkle okuduğum Osman K. Akol'un, geçici de olsa yerini almak, benim için bir had bilmezlik oldu. Ama, bu konuda suç bende değil. Akol'un değerli okurların dan özür dilerim. Fakülte sıralarına uzanan dost ça bir geçmişimiz var Akol ile. Yakın dostlarının kendisine taktığı **«Yetim Babası»** lâkabıyla anılır dı. Bugün olduğu gibi o zamanlar da usta bir ya zardı. Başlıca uğraşısı **«Kimsesiz Çocuklar»** dır. Birbirimizden 1940'da ayrıldık. Aradan 15 yıla yakın bir süre geçtikten sonra ancak 1954'lerde karşılaşabildik. Ben bir taksi şoförü olmuştum, Akol da bir gazeteci... O dönemlerin önde gelen partizanlarından bir bayanla müşterim oldular. Kimsesiz çocuklar için **«Bakım Evi»** olmaya el verişli bir bina arıyorlardı. Kalaba ve Keçiören'de saatlerce dolaştıktan sonra birbirimizi yeniden kaybettik. Yine aradan yıllar geçti. Bu defa da TÖS'de karşılaştık. Yine öndeydi. Ama bir daha ayrılmadık birbirimizden. Yetmişine gelmiş olmasına ve 8 senelik ağır bir mahkûmiyetin tehdidi altında bulunmasına rağmen, aynı enerjiyle, hayat dolu bir gayretin içinde mücadelesine devam ediyor.

Böyle bir dostun sütunlarına, geçici de olsa gelip yerleşmek benim için şerefli bir görev olacak.

MİLLİ GELİR

Milli Gelir konusu açısından sosyo—ekonomik analizle uğraşıyor sayın dostum. Bu uğraşıya katılmamı istedi. Bu, ne onun konusu ve ne de benim konum!. Buna rağmen söze katılmayı kabul ettim. Aslına bakarsanız, geri kalmış ülkelerin, sosyo—ekonomik yapılarının **«millî gelir»** açısından tahlil ve değerlendirilebileceğine inanmam. Sosyal yapımızı değerlendirmede bizi isabetli bir yargıya ulaştıracağı kanısında değilim.

İki kavramla karşı karşıyayız: **Millî gelir** ve **Geri kalmışlık.**

Millî gelir konusuna, toplam sosyal üründen girelim. Yani, toplumun belirli bir sürede, genel olarak bir yılda üyrettiği maddî varlık açısından... Millî gelirin ilk özelliği, toplumsal emeğin yarattığı bir ürün olmasıdır. Toplam sosyal emeğin, bir yılda ürettiği makine, araç ve gereçler, yakıt, tarımsal ürünler, madenler tüm giysiler; yani üretim araçlariyle tüketim nesneleri toplamıdır. Daha da kısa ifade etmek istersek, bunlardan birini **üretim araçları üretimi**, diğerini de **tüketim araçları üretimi** olarak tanımlayabiliriz.

Tabiidir ki, bunların toplum içinde fraklı görevleri vardır. Üretim araçları, meydana geldikten sonra, üretim görevi yaparlar. Üretilen tüketim maddeleri ise kişisel ihtiyaçları karşılarlar. Üretim süreci içinde sabit ve değişmeyen sermaye deki yıpranma payı yeni üretilen mala katıldığından onun karşılığı da bu yeni ürünün değerinde fiyatlanır. Ve bunun değeri, sözkonusu yeni malın değerinden çıkarılır. Geride kalan bölüm değişen sermaye ile artı—değeri teşkil eder. İşte, millî gelir, kapitalist toplumda, böylesine toplam sosyal gelirde sadece bu kesimin adıdır. Örneğin, yuvarlak hesap, toplam millî gelir 84 milyar Türk lirası diyelim. Bunun üçte ikisini üretim araçlarının kullanılan bölümüne karşılık olarak ayırırsak, geride kalan üçte biri millî gelirdir. Bu, kişisel tüketim nesneleriyle, yeni göstereceğimiz faaliyette, ekonominin genişlemesine ayrılan, yeni üretim araçları meydana getiren dilimi teşkil eder.

MİLLİ GELİRİ YARATANLAR

Sosyal kesimde bizzat istihdam edilen, yâni fiilen üretime katkıda bulunan aydın, sanayide çalışan işçi, tarımda çalışan ırgat, inşaatta çalışan işçi, ulaştırmada çalışan emekçi, madende çalışan maden işçisi, atölyede çalışan zanaatkâr vb. Yaratır bu millî geliri.

Tiacret, ulaştırma, eğitim genel idare, turizm, millî savunma, sağlık kurumları, tiyatro ve diğer eğlence yerleriyle sanat dallarının millî gelire katkıları olmaz. Bunların hiçbiri maddî varlık yaratmazlar. Bundan başka, millî gelirin artması; ağır sanayi, yâni üretim araçları yapan imalât sanayiinin kurulması ile bizzat çalışanların çoğalması, buralarda çalışanların kalifiye bir nitelik kazanmaları üretime katkısı olmayan nüfusun azalması ile mümkündür. Başka türlü bir faaliyetin millî gelir artışında fazla bir rolü yoktur.

Biz, geri kalmış ve bugün de kalkınmakta olan bir ülke sayılıyoruz. Yukarıda olumlu olarak sıraladığımız niteliklerden yoksunuz. Ekonomimiz, temel sanayie dayalı değil, tüketim sanayii ile cüce işletmelere dayalıdır. İstihdam alanları tıkalıdır. Üretici olmayan nüfus artışı hızla yükselmektedir. Özellikle makine sanayiine geçemeyişimiz dışa bağımlılığımızı günden güne arttırmaktadır. Bugün sahibi olduğumuz, piyasa spekülasyonuna dayalı gayri safî millî hasıla, ne bir kalkınma ürünüdür ve ne de maddi zenginliklerimizin ferahlık verici bir kaynağı sayılır. Bir ülkenin zenginliği, kaynaklarının zenginliğine, sermayesinin bolluğuna, işgücünün kalifiye oluşuna bağlıdır. Bütün bunların yanında asıl önemli olan, millî gelirin dağılımıdır. Nedense, millî gelirin dağılımının, soyut bir eşitlik anlayışı içinde, tamamen teorik anlamda ifade edilmesi bir gelenek haline getirilmiştir. Örneğin, **Ülkemizde 1966 yılının cârî fiyatlarla, millî gelir tahmini 84 milyar Türk lirasıdır. Bundan fert başına düşen millî gelir payı 2491.— TL dır.** demekle yetiniriz. Oysa bu, sadece kağıt üzerinde yapılan bir hesaptır. Gerçek hiç de böyle değildir. Millî gelirde iş verenin payı ile, üretimi bizzat yapan emekçinin payı bir midir? Millî gelirden eşit miktarda mı faydalanırlar? Elbette ki değil. Eşit oranlarda

Hamdi Konur

pay almazlar. O halde, neden, eşit pay alıyor gös terilir?

EN AZ GELİRLİLERLE EN ÇOK GELİRLİLER

Siyasal Bilgiler Fakültesi Öğretim üyesi Dr. Korkut Boratav bu kolay ve yanıltıcı alışkanlığı yıkıyor. En az gelirlilerden en çok gelirlilere kadar olan aile veya fert dizisini beş kesimde ele alıyor. Buna göre:

En az gelirli yüzde 20 ailenin millî gelirden aldığı pay yüzde 4,2, en çok gelirli, yüzde 20 ailenin ise millî gelirden aldığı pay yüzde 61'dir. Oysa, millî geliri yaratanlar, en yüksek geliri alanlar değil, gittikçe en aza kadar inen insanlar topluluğudur.

Millî gelirden en yüksek payı alan büyük çiftçi ve tacirler, aldıklarının sadece yüzde 5'ini yatırıma ayırıyorlardı. Bundan sonra ne oranda yatırım yapacaklarını önümüzdeki günlerde göreceğiz.

19668'de ülkemizde fert başına düşen gelir (cari fiyatlarla), 310 dolardır. Birinci Kalkınma Plânında, tarım kesiminde (nüfusun dörtte üçünün) fert başına düşen payı 168 dolardır. Tarım kesiminde 24 milyon insan vardır. Bunun yüzde 92'si, tarımda sağlanan gelirin yüzde 48'ni, geri kalan yüzde 8'i ise gelirin yüzde 52'sini paylaşmaktadır. Tarım kesimindekilerden 22 milyon vatandaş (tüm nüfusun yüzde 66'sı), adam başına yılda 77 dolarla yetinmektedir. Ortalama millî gelir olarak aldığımız takdirde tarım kesiminde 168 dolar, tarım dışında kalanlara düşen millî gelir payı ise 462 dolar olmaktadır. Tarım kesiminin kendi içinde, tarımsal nüfusun yüzde 8'ine ortalama düşen pay, 1.118 dolardır. Yüzde 92'ye ise, yukarıda söylediğimiz gibi, 77 dolar düşmektedir. (Türkiye'de Geri Kalmışlığın Tarihi, İsmail Cem).

Dünya Bankasının 1970 hesaplarına göre, Ağustos 1970 devalüasyonundan sonra ülkemizde fert başına düşen millî gelir payı 186 dolardır. Adam başına yıllık gelir bakımından, dünyada 78' inci sırayı tutmaktayız (Hürriyet Gazetesi, 6 Aralık 1970).

MİLLÎ GELİRİN DAĞILIMI

Millî gelirin ilk dağılımı, işverenle işçi arasındadır. Sonra sanayi kapitalistleri, tacirler, bankacılar, büyük toprak sahipleri vb. arasında olur. Bu dağılımı şematik olarak göstermek gerekirse şöyle sıralarız: Tüketilen değişmeyen sermayenin karşılanması (amortisman payı), üretimde çalışan işçilere ödenen ücretler, kapitaliste ayrılan kâr, ticarî kâr, faiz, toprak rantı.

Bu dağılıma paralel olarak, bu dağılımla birlikte, devlete ödenen vergiler gelir. Devlete en çok vergi ödeyen toplum kesimi, üretimde fiilen çalışan ve millî gelirden en az pay alan kesimdir.

1966 rakamlarına göre, büyük çiftçi ve büyük tacirler (nüfusun 1.3'nü teşkil etmektedirler) gelir vergisinin yüzde 40'ını verirler. Gelir vergisinin yüzde 60'ını verenler ise toplumun en az gelirli kesimidir.

Banka v.s.kredilerinden yararlanan kesimler üzerinde durmaya gerek görmüyoruz. Bu konu 1962 yılından bu yana tekrarlana tekrarlana çürümüştür.

Bunlardan başka bir de millî gelirin kullanılış amaçları vardır. Bunlar tüketim ve biriktirme doğrultusunda yerlerini alırlar. Üreticilere düşen pay, ancak onların kıt—kanaat yaşamalarını sürdürmeye yarar. Millî gelirin büyük kısmını alan toplum kesimi ise, aldığı payın yüzde 5 gibi pek küçük payını yeniden ekonominin genişlettirilmesi amacında kullanır ve geri kalanını lüks harcamalarda tüketir.

ORTAYA ÇIKAN SONUÇ

Yukarıdan aşağıya kabaca belirttiğimiz yöntem doğrultusunda gelişme ve kalkınma, sonuç itibariyle geniş halk yığınlarının gittikçe yoksullaşmasına varmaktan öte bir şey sağlamaz. Tersine olarak, bugün uygulanmakta olan sistem ve anlayış doğrultusunda, varılacak kalkınma ve hedefler ise, mutlu azınlığı daha da mutlu kılmaktan başka bir sonuç vermeyecektir. Ama bir yerde, yatırım ve dağılımın sınıfsal niteliği bu doğrultuda sürdürüldüğü oranda, işçilerin, köylülerin ve geniş halk yığınlarının alım gücünü ters doğrultuda etkileyeceği ve onlarda alım gücünü sıfıra indirdiği oranda, sistemi ve bu sistemden yararlananları da tehlikeli bunalımlara iteceği unutulmamalıdır.

Az gelişmiş ve endüstriyel temelden yoksun ülkelerde millî gelir göreli (izafî) bir kavramdır. Gelişmiş ülkeler ekonomisinin tahlilinde belki bir anlam ifade eder. Ama, geri kalmış ülkelerin ne tahlilinde ve ne de seviye aşamasının belirli bir düzeyini belirlemekte kesin bir ölçü olamaz. Onun ekonomik, sosyal vb. Alanlarındaki istikrarsızlığı, belirli bir ölçüde giderip gidermeyeceği çok şüphelidir.

Millî gelirin oluşumu mutlaka endüstriyel bir temele oturtulmalıdır. Hem de üretim aracı üreten yâni üretim yapabilecek makine üretecek bir sanayi temeline oturtulmalıdır. Çağımızda, en az bunun kadar önemli olan bir unsur daha vardır ki o da, millî gelirin dağılışıdır. Üretici güçlerin veya genel olarak teknolojik gelişimin belirli bir oranda, belli bir aşamaya varması yanında millî gelirin âdil dağılımı da önem taşır.

Oysa az gelişmiş ülkelerde millî gelir istikrarlı bir teknolojiye dayalı olmaktan ziyade, spekülâtif eylem ve ilişkilere bağlıdır. Onun seyir ve oluşumunda egemen olan, doğa şartlarıdır. Oysa, insanlar doğaya egemen oldukları oranda uygar, buna paralel olarak, âdil olabildikleri oranda yaşamagücüne sahiptirler.

Abdülcanbaz olayı

Sözü olan söyler!

Oynanırdı oynanmazdı derken, Abdülcanbaz oyunu, geçtiğimiz hafta, eski AST salonunda başladı ve özellikle aydınlar arasında günün tartışma konusu oldu. Alışılmamış bir hava esiyordu oyunun galasında; her zaman ağırbaşlı, duygusunu mu? Genco Erkal'ın rejisi mi? En kullanan gala seyircisi, oyunu tem po tutarak alkışlıyordu. Neydi bu alışılmamış coşkunun nedeni? Turhan'ın çizgileri mi? Dostlar'ın oyunu mu? enco Erkal'ın rejisi mi? En önemlisi şuydu galiba: Tiyatronun her dönemde söyliyecek sözü vardı. Söylemesini bildin mi, tiyatro, toplum hayatındaki onurlu yerine geçip kurtuluyordu.

Oyunun adı, **«Abdülcanbaz'ın Hârikulâde Mâceraları»**. Ama sanat çevrelerinde **«Abdülcanbaz olayı»** diye söz ediliyor oyundan. Gerçek bir tiyatro olayı bu. Tiyatro krizi feryatları ayyuka çıkmışken, tiyatrolar bir bir kapanırken, ya da ayakta kalabilmek için bir mevsimde üç—dört oyun oynanırken, Dostlar Tiyatrosu'nun bütün bir yılı tek oyunla, **«Abdülcanbaz»la** kapatışı, bunun kanıtıdır.

Abdülcanbaz, çizgi—romandan sahneye yapılan ilk uyarlama. Abdülcanbaz olayında bir **«ilk defalık»** daha var. Profesyonel bir tiyatrodan üç—dört kişi, ilk defa, elbirliğiyle oyun yazıyor.

Olayın perde arkasın

1972—1973 tiyatro mevsimi başında kara kara düşünmektedir. Dostlar Tiyatrosu Dramaturji Kurulu: **«bu olağanüstü ortamda ne oynanır ki?»**

Sanatını halka adamış bir topluluk; kuruluşundan bu yana namuslu olmayı, tutarlı olmayı, yaptığı işin hesabını verebilmeyi amaç edinmiş; **«Rosenbergler Ölmemeli», «Havana Duruşması», «Aslan Asker Şvayk», «Soruşturma», «Analık Davası»** gibi işçi, öğrenci, memur, aydın, her kesimden tiyatroseveri etkileyen oyunlar oynamış bir topluluk... Ne oynayabilir bu dönemde? **Bir yanda olağanüstü koşulların getirdiği sorunlar, öte yanda yılgın, küskün bir seyirci kitlesi.. Öyle bir kitle ki, tiyatroya gidip enine boyuna bir oyun seyredip kafa yormak şöyle dursun, gazete okumaktan vazgeçmiş. İşte bu koşullar altında, olağanüstü dönemlerin güzelim sığınağına başvuruluyor: Mizah.**

Türk mizah ustaları gözden geçiriliyor. Turhan ve Abdülcanbaz'da karar kılınıyor. Turhan, Abdülcanbaz koleksiyonunu veriyor Dostlar'a. Dostlar Tiyatrosu Dramaturji Kurulu: Genç Genco Erkal, Mehmet Akan Macit Koper, bir de dışardan genç bir yazar, Engin Ardıç, kafa kafaya veriyorlar. Abdülcanbaz'ın çeşitli serüvenlerinden motifler, tipler biraraya getiriliyor, yeni olaylar, yeni kişiler oluşuyor. Sonunda, yep yeni bir hikâye çıkıyor ortaya.

1920 — 1923 dönemi

Dönem olarak 1920 — 23 yılları seçiliyor. İşgal altında İstanbul ve Kurtuluş Savaşında Anadolu. Bir yurtsever ilerici aydın, Abdülcanbaz. Çevresinde halktan kişiler. Fettah'lar, Fayrâbi'ler, Karanfil Hocalar, Ruhsar'lar. Anadolu'daki İstiklâl savaşına yardım için çırpınıp duruyorlar. Karşı taraftaysa, Gözlüklü Sami ve avenesi... İşgal kuvvetleriyle al takke ver külah, «tatlı kârlar» peşinde. Yurtseverlerle satılmışlar arasında bir mücadeledir sürüp giden. İstanbul konakları., Galata batakhaneleri, Kuşdili çayırıdır mekân. Sonunda Abdülcanbaz takımı Anadolu'ya geçer. Kutsal savaşa katılır. Zafer kazanılır. İstanbul'a dönerler. Satılmışlar şahı Gözlüklü Sami'nin yeni bir oyunu beklemektedir onları.

Oyunun özellikleri

Halkça bir oyundur Abdülcanbaz. Çalgısı çengisiyle, «32 kısım tekmili birden» liğiyle, kuklasıyla, tulûatıyla, mânileriyle, orta oyunundan tulûattan, Karagözden, hattâ hattâ serial servüen filimlerinden izler taşıyor. Çizgi — roman espirisi de bu tür bir tiyatro gerektiriyor. «Abdülcanbazı çizgi—romandan izleyenler, Turhan'ın nefis çizgilerini unutabilirler mi bu oyunda?» sorusu başlıbaşına bir sorundu. Şimdi oyun, Turhan'ın çizgileriyle başlıyor, dekorda, ve slaytlarda... Sonra, hep birlikte unutuyoruz çizgileri... Tiyatro tiplerinin peşine takılıyoruz. Çizgi—roman izleyicilerinin en çok şaşıracakları yer ise oyunun sonu olsa gerek. Abdülcanbaz ilk defa yenik düşüyor. Belki buna yenik de dememek gerek.. Çizgi—roman sanatının kurallarıyla tiyatro sanatının kuralları arasındaki farklılıktan doğan bir durum bu.

Genco Erkal konuşuyor

Sahnelerin sönük, durgun, suskun, havasına canlılık getiren, seyirciyi tekrar sahneye yönelten bir tiyatro olayı var. Daha doğrusu «Abdülcanbaz Olayı.» Abdülcanbaz, değerli karikatürist Turhan Selçuk'un çizgi — romanı. Romandan bir kesit Mehmet Akan, Engin Ardıç, Genco Erkal, Macit Koper'in çalışmalarıyla oyunlaştırılmış. Bir yanda; Karanfil Hoca'lı, Tarzan'lı, Fettah'lı, Fayrâbi'li, Mâhinur'lu, Abdülcanbaz; karşı yanda Sürmegöz'lü, Sâfinaz'lı, Despina'lı, Cak Cakson'lu Gözlüklü Sami takımı. 1920—23 yıllarının İstanbul'unda Kuvay-ı Milliyecilerle, «çıkarına bakıp, uygun fiyatına herşeyi satanlar»ın mücadelesi..

Dostlar Tiyatrosu'nun sahneye çıkardığı Abdülcanbaz'ı, Genco Erkal yönetiyor. Kadro da şöyle: Mehmet Akan, Cevza Şıpal, Genco Erkal Sedef Bediz, Ulvi Alacakaptan, Deniz Çakır, Cihat Tamer, Gökhan Mete, Erdoğan Tuncel, Macit Koper, Süleyman Tınaz, Sabri Akan, Yavuzer Çetinkaya, Latif Özalp, Erdem Özipek, Aytekin Köse, Erol Uyar, Ahmet Kaya.

Aşağıda, Genco Erkal'le Abdülcanbaz ve tiyatro sorunları üstüne yapılan bir konuşmanın özetini veriyoruz.

Toplumda yaşayagelenlerin simgelenmesi

ABDÜLCANBAZ MI?

«Yıllar yılıdır Türk okurunun belleğinde, sevgisinde baktığı, izlediği bir eserdir Abdülcanbaz. Kimine göre eskinin, geçmişin romanı, kimine göre «hârikulâde mâcera».. Aslında, toplumda yaşayagelen yüreklinin, eğilmezin, bükülmezin; ve de yüreksizin, eğrinin simgelenmesi. Kimi Abdülcanbaz'dır, kimi Gözlüklü Sami. Biri güçlü görünür, savaşkandır; diğeri şaşkın bilinir, ne zaman baksan dört ayak üstü..

«Abdülcanbazlar sürekli yeniliyorlar, çoğu zaman neden yenildiklerini bilmeden, her seferinde daha bir şaşırarak. Abdülcanbaz her zaman, her yerde iyinin, doğrunun yanında; en güçlü, en akıllı, en yanılmaz - yenilmez. Oysa bizde yenilen bir kahraman. O tip aydınlar hep yenilgiye uğradı. Abdülcanbaz kazansaydı eğer, günün gerçeğine uymazdı. Sahneye çıkardığımızda niye yenildiğini anlatmak istedik, yenilgisinin nedenini sergileyelim dedik..»

Bu, Genco Erkal'in yorumlaması.

ÇİZGİDEN OYUNA

Çizgi, bir anlatım aracı, tiyatro da öyle. İkisinin de mesajı, söylenecek sözü var. Mesajlar, sözler ayrı biçimlerde de olsa birleşir, bütünleşir ustasının, ustalarının elinde.

Gene Genco Erkal anlatıyor :

«Toplumsal sorunlara belli bir görüş açısından bakan, bu sorunlara çözüm getirmeyi amaçlayan bir aydın tiyatrosuyduk. Aydınların, genç kuşak aydınlarının izlediği bir tiyatroyduk. Sâdık bir seyircimiz vardı. Tiyatro, geniş kitlelere seslenmesi gereken bir sanat dalıydı. Oysa. Aydın tiyatrosunun dar çemberinden kurtulup geniş cevrelere halka gitmek istedik.

Büyük usta Turhan Selçuk'un elinde sabırla, sevgiyle geliştirilen bir Abdülcanbaz vardı. Abdülcanbaz oluşmaya başladı kafamızda. Bu tür tiyatro için elverişli malzeme diye düşündük. Çizgi - romanda Turhan'ın yakaladığı fantastik unsurların tiyatroca karşılığını bulmaya çalıştık. Abdülcanbaz'ı Abdülcanbaz yapan, çizginin anlatım gücüydü. Alabildiğine özgür, hayal gücü dolu, eleştirici çizgi. Değişik türleri, biçimleri denedik. Geleneksel tiyatrodan yararlandık, orta oyunundan ve tulûattan. Alışılmış kalıpların dışında, daha yaratıcı, daha öz gür bir tiyatro diline ulaşmaya, çizgiye yaklaşmaya çalıştık. Çizginin yanında oyuncunun çizgiden uzaklaşması; seyircinin de çizgileri unutup tiyatronun kendisine yaklasması onun kurallarını kabul etmesi gerekiyordu. Öyle de oluyor. Seyirci yadırgamıyor, uyuyor buna. Getirdiğimiz tip de değişik: az konuşan suskun, içine kapanık, cevabını Osmanlı tokatıyla veren bir Abdülcanbaz.»

1973'LERDE TİYATRO DENİNCE

«Abdülcanbaz Olayı» etkinliğini sürdüredursun, bir de tiyatronun iç sorunları var, genel sorunları var.

Genco Erkal'a bakarsanız «Tiyatro büyük bir çıkmazda».

Nedenini de şöyle anlatıyor:

«Tiyatro, seyircinin gözünde saygınlığını yitirdi. 1960'dan bu yana tiyatro, en kolay sanat, en kolay iş gibi göründü ve seyirci de buldu. Halkımızın tiyatroya bir tutkunluğu var. Tiyatrocular bu tutkunluğu sömürdüler, kolayına saptılar. Ne yaparsam, nasıl oynarsam seyirci gelir, beğenir dediler. Böylece tiyatro özenli bir iş, bir sanat dalı olmaktan çıktı.

Seyirci de son iki yıldır çok kesin bir tavır koydu ortaya ve siteme başladı. Bir yandan TV'nin gelişi, diğer yandan ekonomik krizin genişlemesi; tiyatroyu yeni açmazlara götürdü. Her yeni topluluk daha kötü oyunlarla çıktı ortaya. Bence en büyük sorun, tiyatroların kendilerini derleyip - toparlamalarıdır. Bir - iki yıl içinde bu çalkantı duracak; daha yere basan, daha sağlam bir tiyatro meydana gelecek. Seyirciye sözü, seyirciye saygısı olan tiyatrolar da ayakta kalacak.. İstanbul'daki kurumlaşmış topluluklar çok kötü iş yaptı, geçirdiğimiz mevsim.

Bir başka sıkıntı da yazardan geliyor. Yazarlar açısından çok kısır bir dönem yaşıyoruz. Yeni yazarlar çıkmıyor. Eskiler mi? Onlar da sustu.»

Her zaman doğru, her zaman galip bir kahraman, epeyce tatsız bir tip olurdu doğrusu tiyatroda. Bu yüzden, Abdülcanbaz tipine eleştirici bir gözle bakılmış. Zaman zaman parodik bir hava kazandırmış oyuna bu. Ayrıca mizah boyutları için de ilerici—aydın tipinin eleştirisine varılmış.

Devrimci tiyatro

«Tartışma» getiren bir oyun Abdülcanbaz. Bu yanı, devrimci tiyatro kavramına en yakışan niteliği. Oyunun sonunda katılıp kalıyor insan Tartışmak gereğini duyuyor sonra: **«Böyle mi bitmeliydi?»** diye.

Dostlar topluluğu, oyunun sonunda duyulan bu tatminsizlik, bu tartışma isteğinden çok memnun. Bir oyun, seyircisini Türkiye'nin elli yıllık tarihini düşünüp tartışmak zorunda bırakıyorsa, önemli bir şeydir bu. Hele bu tartışma, Adana'daki Üreticiler Kurultayı delegeleri arasında yapılıyorsa... İstanbul'da bir öğrenci, oyun sonu sahneye fırlayıp, oyunculara **«Niye böyle?»** diye soruyorsa... Sömestr tatilinde oyunu seyretmeye koşuşan Yalovalı, Antepli, Balıkesirli öğretmenler, mektupla, ya da bizzat kulise gelerek oyunun tartışmasını sürdürüyorlarsa...

Çok önemli bir yanı daha var Abdülcanbaz olayı'nın. Çalgı—çengi, tulûat — kıyamet bir oyunda, aynı anda, kahkahadan kırılan bir seyirciyle, katıla katıla ağlayan bir seyirciyi yan yana getirebilmesi...

Abdülcanbaz

İBRAHİM BERGMAN

Doğru tiyatronun İstanbul cephesi

Usta karikatörcü Turhan Selçuk'un **«Abdülcanbaz'ın Harikulade Maceraları»** adlı sürekli çizgi romanını, tiyatronun ne olduğunu ve az gelişmiş bir ülke olan yurdumuzda nasıl olması gerektiğini bilen namuslu genç bir topluluk, tiyatroya aktardı. Bir sezondur İstanbul'da, **«Abdülcanbaz»** adıyla oynanan oyun, şimdi Ankara'da Dostlar Tiyatrosu, bir ay Ankara'da kaldıktan sonra İzmir'e geçecek.

Oyunu tiyatroya uyarlayanlar: Mehmet Akan, Engin Ardıç, Genco Erkal, Macit Koper.

Oynayanlar: Macit Koper, Süleyman Tınaz, Ulvi Alacakaptan, Erdoğan Tuncel, Cihat Tamer, Gökhan Mete, Mehmet Akan, Genco Erkal, Sedef Bediz, Deniz Çakır, Yavuzer Çetinkaya, Latif Özalp, Sabri Akan, Cevza Şipal, Tekin Köse.

Tiyatro çevresinde bazı denenmemiş şeyleri yaparak dikkat çekmek çabasında olanlara veya tiyatro dışında çokca ün yapmış bir yaratıdan yararlanarak tiyatroda bunu sömürmek isteyenlere çokça rastlanır. Bolca yapılan reklâmla da seyirciyi çekerler; gidersiniz oyuna, bir de bakarsınız ki, koskocaman bir balon.

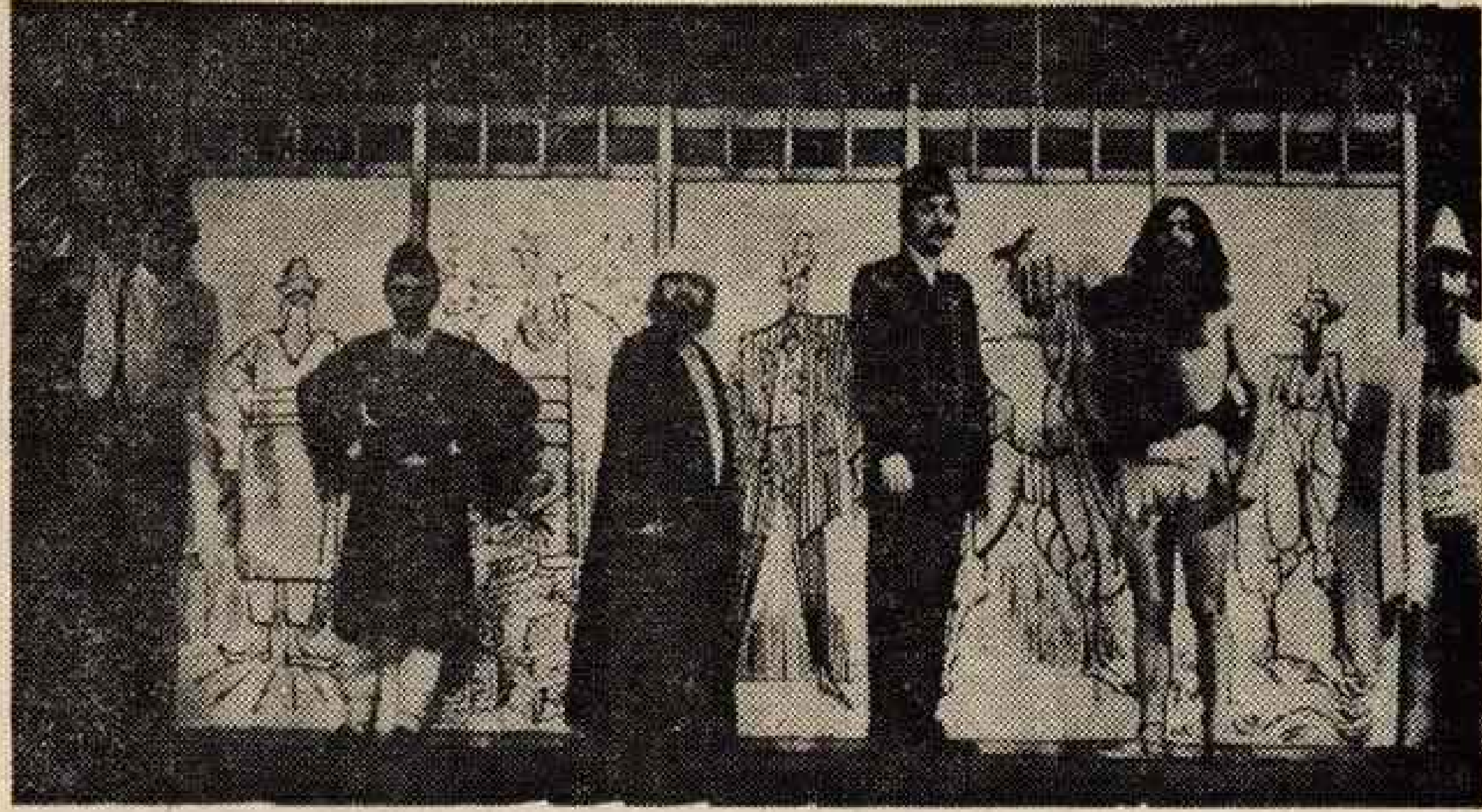
Dostlar Tiyatrosu, yurdumuzda yapılması gereken tiyatroyu tutarlı bir oyun dağarcığı ile sürdüren iki tiyatrodan biridir. Dostlar Tiyatrosu'na, doğru tiyatronun İstanbul cephesi de diyebiliriz. Sanatçılar, yıllardır büyük bir sevgiyle izlenen Abdülcanbaz'ı büyük bir görev sorumluluğu ile, topluca bir çalışma sonunda sahneye çıkarmışlar.

Oyunun Grup Yönetmenliğini Genco Erkal yapıyor. Dekor, Turhan Selçuk'un çizgilerinden, Evcimen Perçin'in. Kostüm, Sula Boz'un. Masklar, Peyman tarafından gerçekleştirilmiş. Müzik, Arif Erkin'in.

Danslar, Mehmet Akan'ın.

Uyarlamadaki başarı

Hepimizin yakından izlediği miz çizgi—roman Abdülcanbaz'ın sağlam bir devrimci önü, çizgi—romanın biçim özelliğinden gelen epik bir anlatımı vardır. Çizgi—roman eklemli bir biçim özelliğine sahiptir; olaylar dizisinde dramatik bir gelişim izlemek zorunda değildir; olayları dilediğinizce sıralayabilirsiniz. Okura vermek istediğiniz özün istediği biçimde değiştirebilirsiniz konuyu ve çizgiyi.

ABDÜLCANBAZ'DAN BİR SAHNE

Böylesi özellikleri ve devrimci bir özü olan bir çizgi—roman, sahne için uyarlanırken, nasıl bir yol güdülmelidir?

Bu soruyu, olağanüstü olumlu bir yönde çözmüş Dostlar Tiyatrosu; tiyatronun tüm olanaklarını kullanarak, çizgi—romandaki esnekliği, çizgilerin ortaya koyduğu görüntülerle anlatımı sahne üzerinde elde etmeği başarmış Çizgi—roman da söz, ikinci plandadır. Genellikle belirli tavırlar ön—plâna çıkartılarak, tavırlardan bir anlatıma ulaşılmağa çalışılır. Özellikle Turhan Selçuk'un yarattığı tipler tavırlarıyla, yönelişleriyle Turhan Selçuk'un çizgileriyle birşeyler anlatırlar bize. Buradan gidilecek, başı sonu olan belirli bir olayı dramatik gelişimi içinde sahnede oynamak değil; belli bir özü, önemli yanlarını öne çıkartarak sahnede çizmek, yani göstermek gerekir. Genco Erkal'ın deyimiyle: **«Turhan'ın çizgisine tiyatroca bir karşılık bulmalı.»**

Günümüzde Tiyatro, alışılagelmişin dışında çok şeyler istiyor bizden; herşeyden önce devinim ve sahne üzerinde çeşitlilik istiyor. Yabancılaşmanın dört bir yanımızı sardığı bir dünyada, yabancılaşmadan giderek elde edilen anlatımı farkında olarak, yada olmayarak yeğliyor seyirci. Turhan Selçuk'un çizgisine tiyatroca bulunacak karşılıkta, Tiyatronun bugünkü şartlarını da gözönünde bulundurarak zaten çizgi—roman tekniğine uygun olan epik bir anlatıma gitmekle belki de yapılabilineceğin en doğrusuna, en güzeline ulaşmış Dostlar Tiyatrosu.

Oyunun özetle konusu şu: İstanbul burjuvazisinin, ceplerini dol durmak, lüks yaşamak için herşeyi işgal kuvvetlerine peşkeş çektikleri bir ortamda, komprador burjuvazinin temsilcisi Gözlüklü Sami ve tufeyli avenesiyle Mustafa Kemal'in yanında canını tehlikeye atan Abdülcanbaz ve takımının mücadelesi. Gözlüklü Sami, dürüst insanların akla getiremeyecekleri düzenlerle, dümeni kendi çıkarlarının olduğu yere çevirir gene. Abdülcanbaz yenilmiştir, ama bu, görünüşte böyledir. **«Garip bir encama varmıştır oyun.»** Dilediğimizce olmamıştır bu kez son. Ama asıl mücadele bundan sonradır; **«gelecek oyunda gönlümüzce bir son bulacağız Abdülcanbaz'ın bu bitmeyen macerasına»** diye bitirir oyunu, Karanfil Hoca ve Fettah'ın isteği üzerine çaldırır sazları, oynatır kızları.

Attığınız her kahkahanın, yüzünüzde beliren her gülümsemenin altında derin bir anlam, derin bir yaranın gerçeği yatar. Güldükçe, eğlendikçe düşünürsünüz acı acı, derin derin.

Dostlar Tiyatrosundaki «Abdülcanbaz», gerçek tiyatronun, beyin yıkamayan, vakit öldürmeyen, eğlendirirken öğreten, güldürürken düşündüren, günümüzde yapılması gerekeni yapan tiyatronun en güzel örneği.

TOPLUM

DÜNYA

ABD

Watergate skandalı büyüyor

Amerika'da geçen yılın Haziran ayında patlak veren Watergate skandalı, son iki hafta içindeki gelişmeler sonunda ülkenin siyasal hayatını allak bullah etti. Olayın aslı, Cumhuriyetçi Parti'nin — Nixon'un partisi — seçim propagandasını yürüten bir ekibin, Demokrat Parti'nın Washington'daki merkez binasına elektronik dinleme cihazları yerleştirerek telefon konuşmalarını dinlemesi ve binaya gizlice girerek bazı belgelerin fotokopilerini çalması idi.

Başkanlık seçimlerinden altı ay kadar öncesinde meydana gelen ve James Bond filmlerine taş çıkartacak nitelikteki bu siyasal casusluk olayı, beş kişinin işbaşında yakalanmaları üzerine meydana çıktı. Beyaz Saray sözcüleri, olaydan hemen sonra yaptıkları açıklamalarda, Nixon yönetiminin olayla hiçbir ilişkisi bulunmadığını bildirdiler. Olaydan üç gün sonra bir televizyon konuşması yapan Başkan Nixon da olaydan hiçbir bilgisi bulunmadığını savundu. Ancak bu açıklamadan hemen sonra Cumhuriyetçi Parti'nin Seçim komitesi başkanı ve eski Adalet Bakanı John Mitchell'in bu görevinden istifa etmesi, işin içinde iş olduğu düşüncesini güçlendirdi.

Figüranlar yakalandı

Olayın soruşturulmasını yürüten Federal Jüri, yakalanan beş kişi ile birlikte iki kişiyi daha tutukladı. Ancak bunların hepsi olayın figüranları durumundaki kişilerdi ve gözleri asıl aktörlere çeviren kamuoyu, tatmin olunmamıştı. Kasım ayında yapılan seçmlerde Nixon'un büyük bir çoğunlukla tek rar Başkan seçilmesinden sonra Watergate olayı yeniden ön plâna çıktı. Amerikan Senatosu, Demokrat senatörlerin oylarıyla, olayı incelemek üzere bir Soruşturma Komisyonu kurulması kararlaştırdı. Komisyonun başkanlığına da 74 yaşındaki Demokrat Senatör Sam Erwin getirildi. Bir yandan bu komisyonun soruşturmaları, bir yandan da basının hergün ortaya çıkardığı belgeler, olayın Beyaz Saray'daki kişilerle yakın ilişkisi bulunduğunu ve hattâ bunların direktifleriyle düzenlendiğini ortaya çıkardı. Öte yandan, Mart ayı içinde açıklanması gereken mahkeme kararı iki ay geçmesine rağmen açıklanmadı.

Olayla ilgileri ortaya çıkan Beyaz Saray mensuplarının da Soruşturma Komisyonu tarafından dinlenmeleri yolundaki isteklere yürütme — yargı ve yasama arasındaki

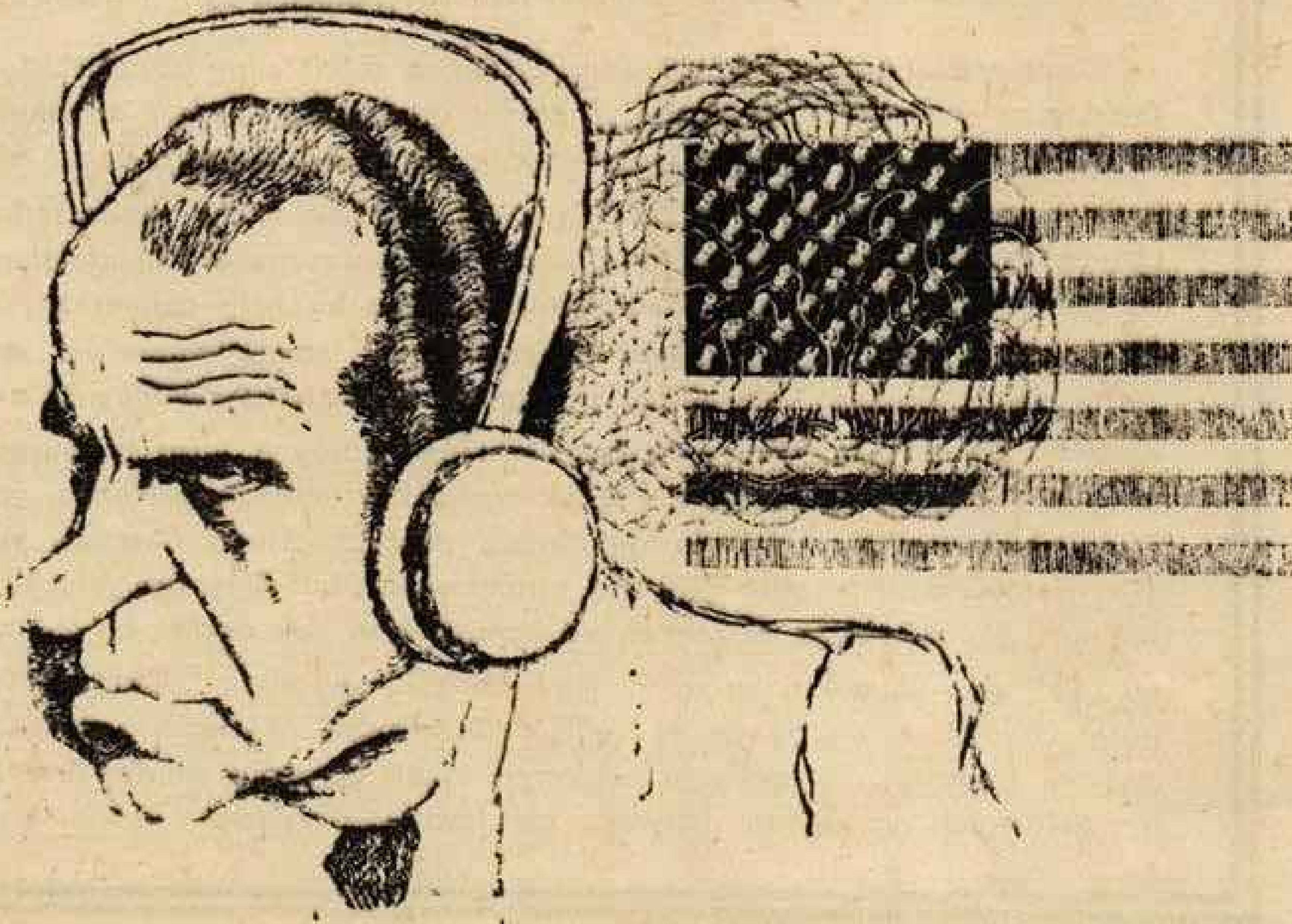

ESKİ BAKAN MİTCHEL
Sorumluluktan kaçtı

kuvvetler ayrılığı ilkesine dayanarak karşı çıkan Nixon, nihayet Komisyon Başkanı Erwin'in **«Beyaz Saraydakiler önümüze gelip sorguya razı olmazlarsa onları da tutuklamaktan çekinmeyeceğiz»** diye açıktan açığa meydan okuması karşısında gerilemek zorunda kaldı ve Beyaz Saray'daki en yakın adamlarının da Komisyon önüne çıkartılmasına razı oldu.

İşte bu kararın açıklanmasından hemen sonra, Nixon'un iç politika başdanışmanı Ehrlichman ile Başkanlık genel sekreteri Haldeman görevlerinden istifa ettiler. En yakın adamlarının olayla ilgilerinin açıkça ortaya çıkmış olması Nixon için tam bir hezimet idi. Başkan, olayla ilgili olarak yaptığı televizyon konuşmasında, tek çıkar yolu, olayın sorumluluğunu üzerine almakta gördü. Gerçi olaydan hiçbir türlü bilgisi olmamıştı ama, en yakın adamlarının olaya karışmış olmaları, yürütmenin başı sıfatıyla, tüm sorumluluğun kendisine ait olmasını gerektirirdi. Nixon, ayrıca, adamlarını seçmekte isabetsiz davrandığını da kabul ediyor ve en kısa zamanda geniş bir reorganizasyona gideceğini bildiriyordu.

Ama ne var ki, savunma bile olayın tahribatını önleyecek güçte değildi. Soruşturma genişledikçe, olayın basit bir casusluktan ibaret olmadığı, Cumhuriyetçi Parti'ye para sağlamak için türlü usulsüzlüklere ve baskılara başvurulduğu, olayın sanıklarına önemli açıklamalardan kaçınmaları için büyük paralar verildiği ve nihayet Pentagon dâvasında Nixon'un doğrudan doğruya adalet mekanizmasına müdahalede bulunduğu anlaşılmıştı. Olay artık sadece Demokrat Parti'nin dâvası olmaktan çıkmış, Cumhuri-

yetçi Parti'nin birçok mensubu da Başkana, Beyaz Saray'da çok geniş bir tasfiyeye girişmesi için baskıya başlamışlardı.

Nixon'un olayda doğrudan doğruya parmağı olup olmadığı sorusu ancak Başkan hakkında genel görüşme açılması isteğinin kabul edilmesi halinde cevaplandırılabilecektir. Amerikan demokrasisinin işleyişindeki iğrençlikleri en somut biçimde açığa çıkaran Watergate olayının Nixon yönetimi için her yönüyle büyük bir darbe olduğu muhakkaktır.

Başkan, baskın plânlarını biliyor muydu?

Watergate olayının, kuşkusuz, Başkan Nixon için de bir takım sonuçları olacaktı. Yakın zamana kadar herkes tarafından beğenilen Başkanın çevresi birdenbire tüm itibarını yitirmiş görünmektedir.

Beyaz Saray'ın müstakbel sahibi ve Nixon'un favorisi durumundaki John Connaly, Nixon'un partisine girişini, uzun zamandan beri beklenildiği halde, kararlı biçimde ertelemiştir. Connaly'nin rakibi ve Nixon'un yardımcısı Spiro Agnew, Watergate skandalından dikkatle uzak durmuştur.

Başkanın birçok çalışma arkadaşı kendisine veda etmişler; ancak, Richard Nixon bunları uzun zaman gizli tutmuştur. Kendisi de, muhtemelen, suçlanmaktan korkmaktadır.

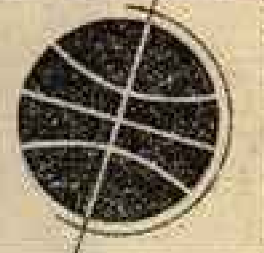
Şu anda Richard Nixon'un, Aralık ayından beri, en yakın çalışma arkadaşlarının olayla ilgilerinden haberdar olduğu hemen hemen kesindir. Hattâ, Sam Erwins'in Soruşturma Komisyonundaki senatörler, Başkanın, Seçim Komitesi'ne siyasal bir casusluk bölümü bulunduğunu çok daha uzun zamandan beri bildiğine inanmaktadırlar. Senatörlere göre, Başkan, seçim kampanyasının lideri Mitchell'in, Watergate baskınından 14 gün sonra niçin görevinden ayrıldığını da açıkca bilmektedir.

Basın sözcüsü yardımcısı Gerald Warren'in acıkladığına göre, Başkan, Watergate olayı konusunda önce den hiçbir şey bilmiyordu. Bununla

ERGIN EROĞLU

TÜRKİYE'NİN ÇEVRESİNDE GEÇEN HAFTA

ortadoğu raporu

Dünya Yahudiler Başkanı Nahum Goldmann'ın, 24-25 Mart tarihlerinde yapılan İlerici Yahudiler Derneği'nin son toplantısındaki konuşmasının, Yeryüzünün her tarafından yankılar uyandırdığı söyleniyor. Bu konuşmasında, Dünyadaki yahudilerin yüzde 80'inin halen İsrail dışında yaşamakta olduğunu hatırlatan Goldmann, tüm yahudiler adına İsrail Devleti'nin tutumunu ölçülü bir dille eleştirmiş; 20'nci Yüzyılın ikinci yarısında, Sosyalist Kamp'ın ve Üçüncü Dünya ülkelerinin uluslararası politika sahnesinde gitgide ağır basan rollerini görmezlikten gelmenin doğurabileceği tehlikelere dikkatleri çekmiştir. İsrail Devleti'nin izlediği politikanın, tarih boyunca yahudiliği karakterize etmiş bir anlayıştan gittikçe uzaklaştığını öne süren Goldmann, Tel Aviv'deki yöneticilere ciddi bir uyarıda bulunmaktadır. Goldmann'ın gerek Diaspora (*), gerekse değişik çevreler üzerindeki oldukça etkili kişiliği ve değindiği ilgi çekici noktalar da, bu konuşmaya ayrı bir önem kazandırmıştır.

GOLDMANN NE SÖYLÜYOR?

Büyük ve köklü değişiklikler geçirmekte olan bir dünyada, yeryüzü ölçüsündeki yahudiliğin sorunları ve görevleri nasıl belirlenebilir? Goldmann'ın karşılığını vermeğe çalıştığı ana soru budur ve yahudiliğin en belirgin karakterlerinden biri olarak gösterdiği «konformizmden uzaklık» (**), meselenin hareket noktasını teşkil eder. Goldmann'a göre, yeryüzünün her tarafında çoğunluklara karşı baş kaldırma gelenegi ve olağanüstü bir ısrarla çoğunluğun dinsel, politik ve moral alanlardaki düzenlerine ve eğilimlerine karşı çıkış, yahudi tarihinin özelliğini ve yahudiliğin eşi görülmemiş tarihsel sürekliliğini açıklamaktadır. Mevcut statükoları hep reddedişi, Goldmann'ın gözünde, yahudileri her yerde azınlıkların lideri durumuna yükseltmiştir. Yüzyılımızda düşüncelerin tüm bir dönüşüme uğramasına herkesten çok katkıda bulunmuş üç büyük dehânın; Markx'ın, Freud'un ve Einstein'ın yahudi olduklarına dikkati çeken Goldmann, bu yargısını isbata çalışmaktadır. Oysa yahudilerin hemen bütün ülkelerde aşağılanmaktan kurtulmasının ve hukuki bir eşitliğe kavuşmasının sağlandığı 19'uncu Yüzyılda durum değişiyor; ekonomik, sosyal politik, artistik ve entellektüel bütün alanlarda gösterdiği parlak çabanın sonucu olarak yahudi halkının büyük çoğunluğu, statükoya karşı mücadele edenlerin safından onu savunanların safına geçiyor.

Tarihin en büyük ve köklü değişikliklerine sahne olan 20'nci Yüzyıl, Goldmann açısından, yahudilerin azınlıklar arasındaki «önder» durumuyla olduğu kadar, yahudiliğin uzun vadede damgasını taşıdığı ilerici eğilimler arasındaki nüfuzu için de büyük bir tehlike ifade etmektedir. *«Büyük moral ve sosyal idealler uğruna yürütülen evrensel mücadeleler»*le, yahudiliğin sorunlarının artık bağdaştırılamaz bir hâle gelmesidir bu tehlike. Goldmann, büyük yahudi düşünürlerinin, sanatçılarının ve en önde peygamberlerin dile getirdiği *«yahudi halkının büyüklüğü»*nü, evrensellik ile milliyetçiliğin sentezleştirilmesinde görüyor. İster benimsenmiş olsun ister benimsenmemiş, *«seçkin halk»* kavramını temsil etme, yaşayışın daha mükemmel hale getirilmesi, peygamberlerin önerdiği büyük moral ideallerin öbür dünyaya bırakılmadan bu dünyada gerçekleştirilmesi için mücadele, düzenden ve kanunlardan çok adalet adına çaba gösterme, yahudi halkı için vazgeçilmez bir görevdir Goldmann'a göre. Goldmann, dış dünya ile bağları küçümseme eğiliminin benimsenmesinin ve sadece yahudilerin haklarının savunulmasıyla sınırlandırılmış bir politikanın, yahudileri dünyanın her tarafındaki ilerici elemanların

Diaspora adına bir sesleniş...

desteğinden yoksun bırakacağını savunuyor; yahudiliğin bugün ve uzun vâde içindeki görevlerinin, tavır değiştirmek, dinî, sosyal ve politik bakımlardan baskı altındaki azınlıklarla yeniden saf birliği kurmak, bu azınlıkların mücadelelerine daha kesin bir biçimde katılmak ve daha iyi bir dünya kurulmasını amaçlayan çabaları desteklemek olduğunu sözlerine ekliyor.

Goldmann'ın üzerinde durduğu bir başka önemli nokta, İsrail Devleti'nin politikasının dünya yahudi toplulukları tarafından körükörüne desteklenmesini gerektirecek hiç bir zorunluluk olmadığıdır. İster istemez, «*kutsal*» bencil çıkarları olan her modern devlet gibi İsrail Devleti de, düşman komşuları tarafından tehdit edildiğinden ve gerçek bir barış kurulmadıkça güvenliğini büyük bir tehlike içinde göreceğinden, yeryüzüne dağılmış yahudilere göre varlığını daha çok düşünmek ve daha «*bencil*» olmak durumundadır. Ne var ki bu devlet, İsrail dışındaki yahudilerin desteğini almadan yaşamak imkânından yoksun olduğuna göre, onların eğilimlerini de hesaba katmalıdır. Bu yüzden İsrail dışındaki yahudilerin tutumu İsrail Devleti'nin sadece kendi iradesiyle değil, çetin zorunluluklar nedeniyle benimsediği tavırla her zaman paralel olmayabilir. Goldmann, buna örnek olarak, İsrail'in, yahudi olmayan dünyadaki tek büyük desteği ABD'ye karşı, Vietnam savaşı konusunda bir protestoda bulunmamasını gösteriyor ve konuşmasını Tel Aviv'deki yöneticilerin, İsrail dışında yaşayan yahudilerin eğilimlerine sırt çevirmekten vazgeçeceklerine inandığını belirterek bitiriyor.

İSRAİL'İN GELECEĞİ ADINA BIR TEHLİKE

Goldmann'ın konuşması, bazı önemli gerçeklerin altını çizmesi bakımından üzerinde durulmağa değer. Yeryüzünün her tarafında, azınlık halkların ötedenberi türlü baskılar altında bulundukları ve hep kurulu düzenlerle sürtüşme haline geldikleri tarihî bir gerçektir. Yahudi halkını bu kuralın dışında göstermek için hiç bir neden yoktur. Oysa İsrail Devleti'nin izlediği politika, tarih boyunca baskı altında ezilmiş yahudi halklarının, kurulu düzene karşı direnme eylemlerinde ifadesini bulan geleneklerine tamamiyle aykırıdır. Seçkin bir yahudi azınlığının egemenliğine dayanan günümüzdeki İsrail yönetimi, (*) açık saldırgan tutumu ve âdeta bir «*gangster devlet*» kimliğiyle yalnız arap halklarının haklarını çiğnemekle kalmamış, bizzat kendi halkının ve tüm yahudi dünyasının zararına bir politikanın da savunucusu olmuştur. Goldmann'ın belirttiği gibi, dünya yahudilerinin desteğinden giderek yoksun kalacak bir İsrail Devleti, gücünden de çok şeyler kaybedecektir. Ne var ki, Goldmann'ın umutla beklediği bir tavır değiştirme, istese de istemese de, İsrail Devleti için düşünülemez. Çünkü İsrail Devleti'ni ve onun politikasını tek başına ele alarak değerlendirmek, temeldeki gerçeğe sırt çevirmek olur. Başlangıçtanberi İsrail'in uygulamakta olduğu politika, emperyalizmin ve onun en güçlü temsilcisi ABD'nin politikasıyla bütünleşmiştir. Ve İsrail Devleti'nin varlığı, Ortadoğu'da emperyalizmin çıkarlarını savunabildiği ölçüde gerçeklik kazanabilecektir. Goldmann'ın seslenişi ise, herşeye rağmen İsrail'in geleceği adına bir tehlikeyi haber vermektedir.

(*) *Diaspora: İsrail dışındaki yahudilere verilen ad.*

(**) *Konformizm: Çevrenin yadırgayacağı varsayılan davranış ve fikirlerden kaçınma eğilimi.*

OLAYIN FİGÜRANI MCCORD
İpler kimin elinde?

birlikte Warren, Nixon'un yardımcılarının olayla ilgilerini ne zaman öğrendiğini açıklamak istememektedir.

Şu anda 100 Amerika'lıdan 41'i artık Başkan Nixon'a güvenmemekte ve, Nixon'un parti arkadaşı olan Amerikan Senatosunun tek siyah üyesi Edward Brooke gibi, Nixon'un ekibinin, dinleme planları hakkında önceden bilgi sahibi olduğuna inanmaktadırlar.

Brooke, «Richard Nixon'un, Demokrat Parti merkez binasına dinleme cihazları yerleştirilmesi planından bilgisi olmadığının düşünülemiyeceğini» söylemektedir.

Eğer bu doğruysa, olayın sonuçları Richard Nixon için olmıyacaktır. Güvensizlik, kaçınılmaz olarak, onun halefine de geçecek, yani Amerikan demokrasisinin itibarı zedelenecektir.

Başkan Nixon'un sadık takipçilerinden olan Kansas senatörü Robert Dole, Nixon'u suçtan sıyırmak için çaba harcayanlardan birisidir. Senatör, geçen hafta, Amerikan Yağ Enstitüsü ile Ulusal Peynir Enstitülerinde yaptığı konuşmada «Başkanın, güvendiği adamlar tarafından aldatıldığı»'nı söylemiştir.

«Newsweek» dergisi ise, «Watergate olayının, Mr. Nixon'un ve Başkanlığının değerini düşürdüğünü» belirmektedir. Dergiye göre, «Nixon hükümeti yaralarını sarmayı başarsa bile, tarihe Watergate hükümeti olarak geçecek ve Başkanlık dönemi boyunca bunun zararı giderilemiyecektir.»

(Der Spiegel'den)

Traore'nın Malisi

Nice gürültüden sonra...

Mali, Afrika kıtasının kuzeybatısında, 1 milyon 200 bin kilometrekarelik bir ülkedir. Adını, Ortaçağda bu topraklarda kurulmuş bir krallıktan almıştır. Mali krallığı, 14'üncü yüzyılda en parlak devrini yaşamış, 19.'uncu yüzyılın son yarısı ise Mali tarihinin en karanlık dönemi olmuştur. Çünkü uzun savaşlar sonunda ülke, 1895 yılında, bir Fransız sömürgesi haline gelmiştir. Bundan sonra uzun zaman Fransız Sudan'ı olarak anılan ülke, 1958 yılında Fransız Uluslar Topluluğu içinde özerklik kazanmıştır. 1959 yılında Senegal ile Mali birleşerek Mali federasyonunu kurmuşlardır. Federasyonun Başkanı, Senegal Devlet Başkanı Senghor'dur. Mali'nin bağımsızlık kahramanı Keita ise Barkan yardımcısı olmuştur. Federasyon, 20 Haziran 1960'da tam bağımsızlığını ilân etmişti ama, iki ülke liderinin anlaşmazlığı, tam iki ay sonra Senegal'in federasyondan ayrılması sonucunu doğurmuştur. Senegal'le birlikte denizle olan bağlantısını da kaybeden Mali, aynı yılın Eylülünde Fransız Uluslar Topluluğundan ayrılarak bağımsız bir cumhuriyet haline gelmiştir.

İki kişi

Mali'nin bağımsızlıktan sonraki siyasal gelişiminde başlıca iki kişinin adı vardır. Bunlardan birincisi, 1968 yılında bir askeri darbe sonucu iktidardan devrilen eski başkan Modibo Keita, ikincisi ise aynı darbe sonunda iktidara gelen teğmen Musa Traore'dir. Keita'nın Mali Birlik Partisi, İkinci Dünya Savaşından hemen sonra Afrika Demokratik Topluluğunun bir kolu olarak kurulmuş, bağımsızlıktan sonra ise giderek daha sol bir eğilim kazanmıştır. Keita, ülkeyi, sekiz yıl, bu tek partiye dayanarak yönetmiştir. 1964 yılında kurulan parlamentonun tüm üyeleri bu partiye mensuptur.

Mali sosyalizmi

Batılı kaynakların idealist bir sosyalist olarak niteledikleri Keita, herşeyden önce, bir eylem adamıdır. Onun öncülüğünde girişilen sosyalizm denemesi, en başta Plânlama ve Kalkınma Bakanı Konyate'nin görüşleriyle teorik bir temel kazanmıştır. Uzun yıllar tüm Afrika'da ilgiyle izlenen Mali sosyalizmi, Doğu bloku ülkeleriyle sıkı ilişkiler kurmuştur. Ancak, sağlanan önemli yardımların genellikle verimsiz alanlara yöneltilmesi sonucu, halkın yaşama düzeyinde hissedilir bir artış sağlanamamıştır. Bu da rejimin devrilmesinde önemli bir rol oynamıştır.

1968 Kasımında yapılan kansız askeri darbenin başında 32 yaşında bir teğmen bulunuyordu: Musa Traore. İşte bu teğmen, darbeden sonra yayınladığı bir bildiriyle, kendisini Mali'nin yeni devlet başkanı ilân etti. Musa Traore, bugün de, albay rütbesiyle, ülkesinin en yüksek yürütme organı durumundaki Ulusal Kurtuluş Komitesinin başkanlığını sürdürmektedir. Eski lider Keita ise evinde gözaltında bulundurulmaktadır.

Darbenin gerekçesi

1968 darbesini yöneten genç subaylar, en başta, ekonomik durumun bozulduğu gerekçesiyle harekete geçmişlerdi. Bu arada, bir yıl içinde seçimlerin yapılacağı vaadedilmişti ama, aradan beş yıl geçtiği halde, bu konuda henüz hiç bir belirti görülmemektedir. Buna karşılık, yeni rejim, ülkenin siyasal ve ekonomik rotasını geriye çevirmede büyük başarı sağlamıştır. Eski sömürgeci ülke Fransa ile yeniden sıkı ilişkiler kurulmuş, ülkedeki Doğu bloku ülkelerine mensup teknisyenler geri gönderilmiş, toprak reformu uygulaması durdurulmuş ve yabancı sermaye vardıma çağrılmıştır. 1969 Ağustosunda Keita taraftarlarının hazırladı[ğı] ları bir darbe teşebbüsünün bastırılmasından sonra ülkede hükümet üyeleri arasında sürekli değişiklikler yapılmış hattâ bir kısmı hapse atılmıştır. Devlet başkanı Traore ise yerini korumayı başarmıştır. Bununla birlikte, Traore, diğer birçok Afrika ülkesinde olduğu gibi, ülkesinin mutlak hakimi değil eşitler arasında birinci durumundadır. Asıl yetkiler Ulusal Kurtuluş Komitesinin elindedir.

Traore, bu yılın başlarında Le Monde gazetesi muhabirine, ülkesinin siyasal geleceği konusunda şunları söylemiştir:

«Bir askeri rejim her zaman bir geçiş rejimidir. Elbette biz de anayasal düzene döneceğiz Fakat şimdiden bir süre saptamak olanaksız. En başta, tüm halkı tatmin edecek bir anayasaya ihtiyacımız var».

Gereklı bilgiler

Nüfus: 5.2 milyon
Fert başına milli gelir: 80 dolar.

Kalkınma hızı: Yüzde 1.3 (nüfus artış hızı yüzde 2.4)
Okur — yazar oranı: yüzde 5

Dinsel gruplar: Müslüman (yüzde 80), Animist
Etnik gruplar: Çeşitli yerli kabileler (en önemlileri Bambora, Malinke, Peul).
Başlıca şehirler: Bamako (başkent, 200 bin nüfuslu), Mopti

Silâhlı kuvvetler: Kara kuvvetleri 3500 (ayrıca çok küçük bir hava birliği var)

Başlıca ihraç malları: Pamuk, canlı hayvan, yerfıstığı.

Yönetim biçimi: 1968 askeri darbesiyle anayasa yürürlükten kaldırılmıştır.

Halen, ülkenin yönetimi Ulusal Kurtuluş Komitesinin elindedir. Siyasal parti yoktur. Ülke, altı bölgeye ayrılmıştır ve her birinin başında, Komite tarafından atanan bir vali bulunmaktadır.

yüksek bir HUZURA

Bındık bır alâmete...

HASAN HÜSEYİN

Sevgili Nefsaniyet,

Ankara, laleler ve leylâklarla süslendi. Herkesin elinde ya bir demet lâle, ya bir demet leylâk. Güneş birdenbire açtı, ağaçlar birdenbire yeşerdi. **«Açsun bizim deeee gönlümüz, sâki medeeet, sun câm-ı Cem!»** Fakat nerdeeee! Bindik bir alâmete, gidiyoruz kıyamete... Değil lâle—leylâk, Barbara Hattın fırfırısını açsa, gönlümüzün açacağı yok.

Geçen gün, yanılıp yazılıp, belediye otobüsüne bindim. Kalabalıktı. Sağ elimle yukardan tutundum, sol elimi de, koyacak yer bulamadığım için, cebime soktum. Dişlerimi dudaklarımı sıktım, bir İngiliz centilmeni gibi dikildim. Otobüs kalktı. Sol yanımda bir kadın var. Mevsime göre, aşırı boyanmış, saçlarını da benzetmiş bir alâmete! Bir de kokular sürünmüş ki, genzi tıkanıyor insanın.

Gözümün ucuyla şöyle bir baktım kadına, sonra başımı, tam bir İngiliz centi gibi karşıya ve yukarıya diktim. Seni düşünmeğe başladım. **«Acaba şimdi ne yapıyor bizim Nefsaniyet? Acaba ne düşünüyor bu durum karşısında? Acaba adaylığını koyacak mı?»** falan filan diye düşünüyordum. Kadının kolu koluma değdi. Biraz sağa kaydım. Yine seni düşünmeğe koyuldum. Hattâ pantalon cebimdeki elimi de çıkardım ki, kadının aklına bir terslik filan gelmesin diye. İşte kardeşim, ben böyle seni düşünür ve bir İngiliz centi gibi davranırken, kadın birdenbire,

— Tuu sana, diye bağırdı suratıma.

Bütün otobüstekiler bana baktılar. Kadın böyle der demez, inan ki Nefsaniyet, tüm gövdem suya kesti; fena bozuldum. **«N'oldu hamfendi?»** diyecek verde.

— N'oldu Nefsaniyet? demişim.

Bunun üzerine kadın, şirretliği aldı ele:

— Nefsaniyet yaaa... Tabii nefsaniyet!.. Utanmaz adam! Nefsin kabardıysa...

— Affedersin hamfendi, bişey mi oldu?

— Daha ne olsun be? Nefsaniyet diyorsun ya işte! Nefsin kabardıysa...

— Ama ben size birşey yapmış değilim ki..

Kadın, edepsizce bir kahkaha patlattı:

— Ayyy, bak şu küstahlığa! Hem nefsaniyetim kabardı diyor, hem de ben sana birşey yapmadım ki diyor...

Kendimi güç tuttum, Nefsaniyet!

— Hamfendi, dedim, Nefsaniyet dediğiniz benim bir arkadaşımdır. Şu anda onu düşünüyordum. Siz birden bağırınca, ağzımdan o kelime çıktı. Siz beni kime benzettiniz acaba?

Otobüstekiler gülüyorlardı.

— Çimdik atmış, diyorlardı.

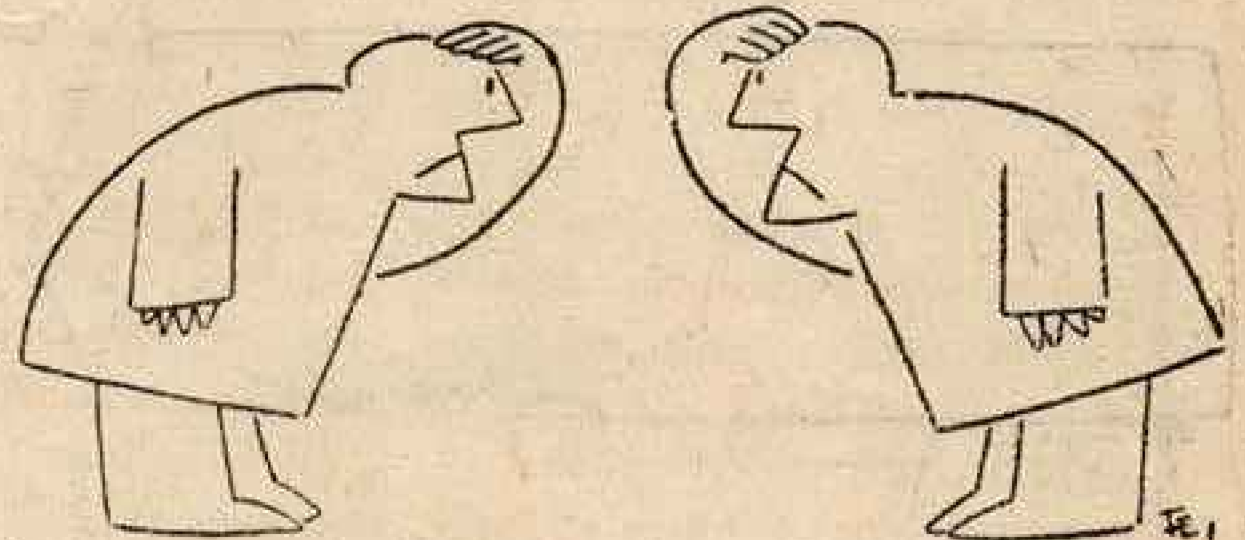
— İyi bir parçaya benziyor, diyorlardı.

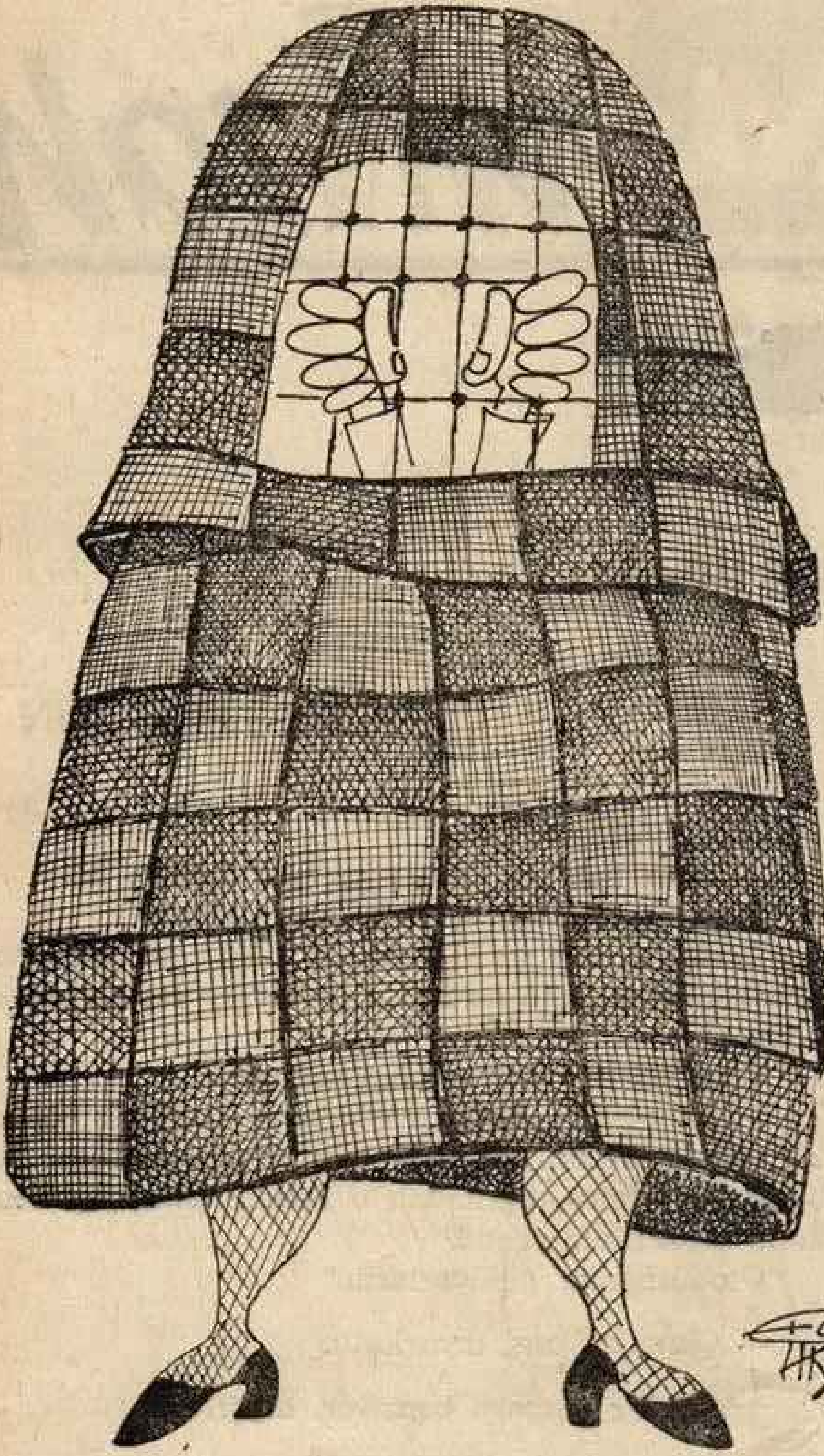
— Lokum gibi, diyorlardı.

— Nefis meselesi, diyorlardı.

Ve tabii, fısıl fısıl da gülüyorlardı. Çok kötü oldum. Kendimi savunmam gerekti, onurumu kurtarmam gerekti. Hakaret de olsa, birşeyler söylemem gerekti bu kadına.

— Bana bak kadın, diye gürledim. Sen dikkatleri kendi üzerine çekmek için bu edepsizliği yaptın, yuttum sanma! Şu otobüstekiler de görüyorlar ki, benim gibi bir kimse, böyle bir otobüste böyle bir harekette bulunmaz. İlgi çekmenin yolu herhalde bu değildir. Eğer sizinle ilgilenmemi istiyorsanız, oto-

büsten indiğiniz zaman sokulursunuz yanıma ve biz erkeklerin siz kadınlara yaptığımız gibi, bana lâf atarsınız. Hoşuma giderseniz, ilgilenirim sizinle, yoksa avucunuzu yalarsınız. Fakat herkese ait bir otobüste, bu yaptığınız, gerçekten çirkin ve ayıptır!

Kadın, bu saldırı karşısında geriledi. Otobüstekiler bu kez şöyle konuşuyorlardı:

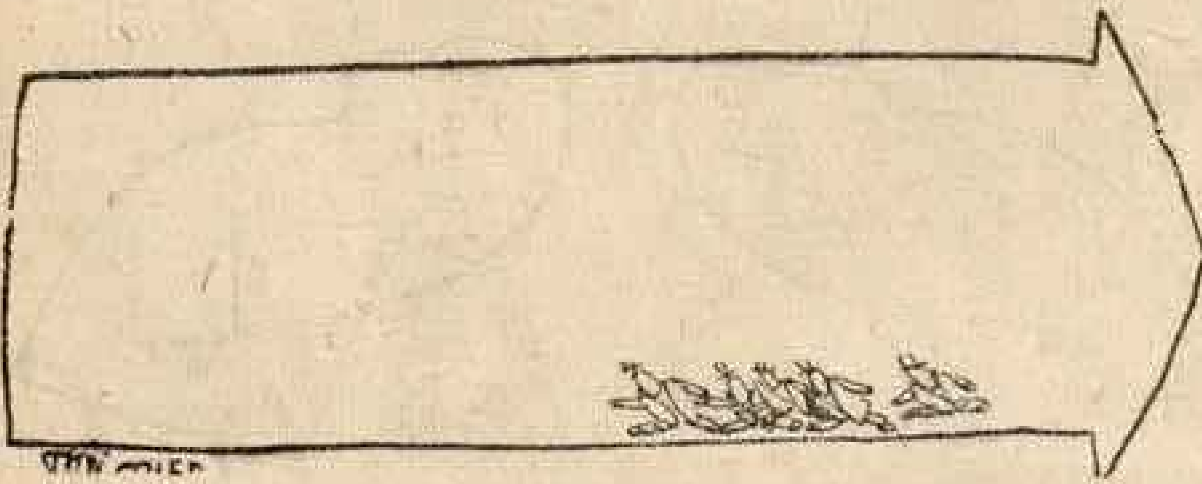
— Doğru söylüyor.,

— Karının niyeti, adamın dikkatini çekmek..

— Şirret bir karıya benziyor...

— Korkulur böylelerinden..

— Böyleleri, adamı rezil ederler kalabalığın için

Ve daha birsürü vıdıvıdı...

Otobüs durunca indi kadın, ben de ardından indim. Kadın bekledi beni, gülümsedi bana, fakat ilgilenmedim.

İşte böyle oldu, Nefsaniyet. Senin adın yüzünden, az kalsın başım derde giriyordu. Hani, eski baharlarda olsaydı, böyle bir sürtünmeye elbette ki cevap verirdik, değil mi ama? Fakat şimdiki baharların hiç tadı yok, Nefsaniyet. Dedim ya, Barbara Hattın hanım gelse de, soyunup dökünse ve göbek atsa karşımda, dönüp bakmak istemiyor canım. Sen de öylesindir, değil mi?

Sana baştan dedim ki: **«Bindik bir alâmete, gidiyoruz kıyamete».**

Bu lâf üzerinde iyi dur, Nefsaniyet. Olup bitenlerin hepsinin anahtarıdır bu lâf. Pahalılık mı? **«Bindik bir alâmete..»** İşçi dövizi mi? **«Bindik bir alâmete..»** Kitap düşmanlığı mı? **«Bindik bir alâmete..»** Reformlar mı? **«Bindik bir alâmete..»** Yâni aklına gelen ne varsa, hepsi için aynı anahtar: **«Bindik bir alâmete..»**

Bu alâmet bizi biryerlere götürecek ve toslatacak, kurtuluş yok bundan.

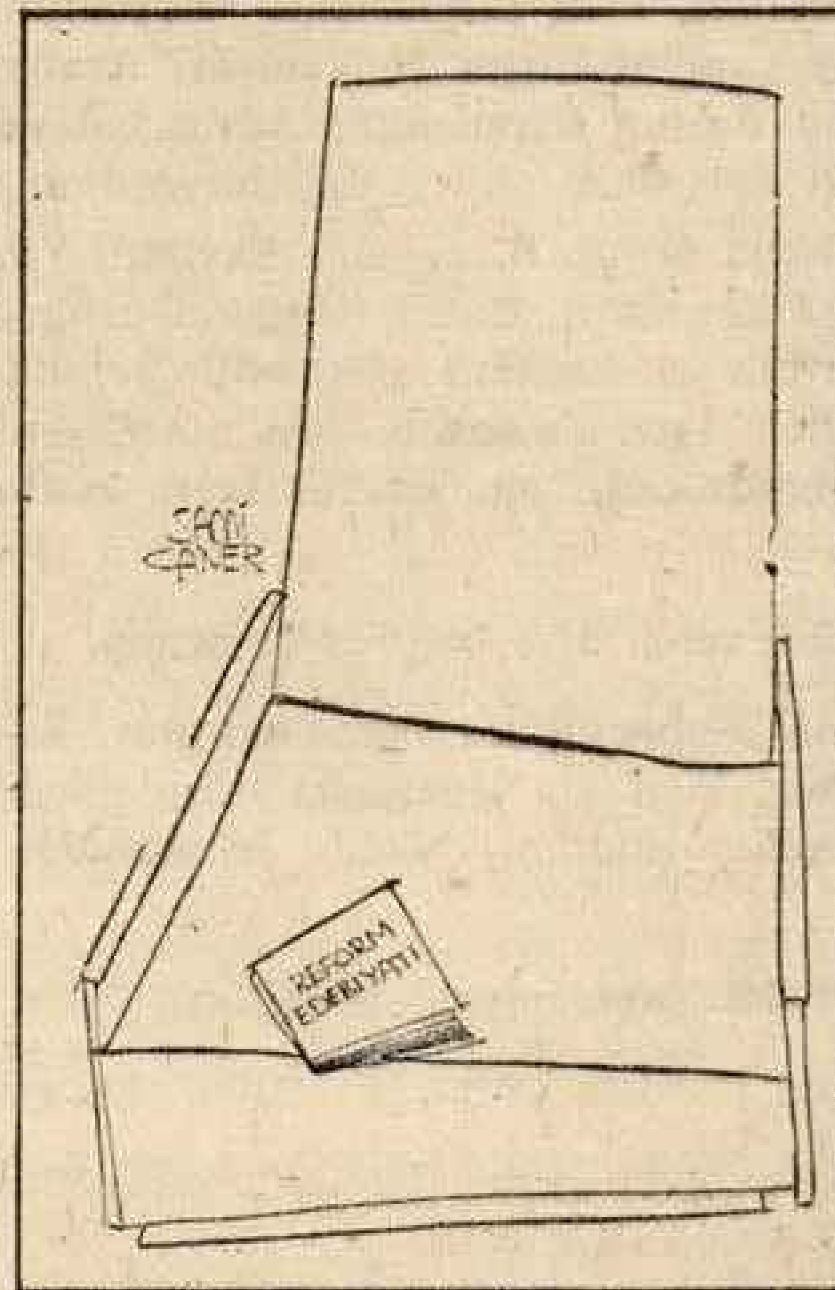
Geçen gün İsmet Paşa'nın bir sözü çalındı kulağıma. Demişler ki İsmet Paşa'ya:

— Paşam, demokrasi memleketimizde rayına oturmuş mudur?

Paşa'nın cevabı şu olmuş:

— Oturdu, tabii, oturdu...

Dikkat ediyor musun Nefsaniyet, **«rayına oturdu»** demiyor; sadece **«oturdu»** diyor. Bu **«oturdu»** lâfı üzerine beş cilt kitap yazılabilir. Ben, doğrusu, Paşa'nın bu lâfını çok esprili buldum. Hani, vaktiyle, **«sizi ben bile kurtaramam»** demişti, **«eşkiyanın bu gece ne yapacağı belli olmaz»** demişti de, kıyamet kopmuştu. Oysa Paşa, ömrünün en espirili lâfını ettiği halde, kimsenin dönüp baktığı yok. Demek ki, Barbara Hattın hanım bile vızgeliyor millete.

Sığırtmaç İdris

İlkokul öğrencisi İdris Gül'ün yurttaşlık bilgisi sınavında bir soruya verdiği karşılık, tüm okul bebelerinin bazı çevrelerce lânetlenmesine yol açabilirdi. Bereket ki, bu çevreler haber almadan, İdris'in yazılı kâğıdı yok edildi.

Akça ilçesinin küçük sığırtmacı İdris, sabahları okula gider, öğleden sonra sığır güderdi ilçe çevresinde. Sabahları dul anası güderdi sığırı.

Coğrafya ve yurttaşlık bilgisi, İdris'in ilgisini çeken derslerdi. Coğrafyada özellikle, okulun büyük kabartma haritası üzerinde yapılan uygulamalar, ilçe sığırtmacının gönlünde türlü coşkular yaratır; kimi vakit kuş gibi kanatlanarak, haritadaki mavi göller, incecik, nehirler, dorukları beyaz boyalı dağ sıraları üzerinden geniş otlaklara uçardı. İlçeyi çevreleyen bağ bahçe sahiplerinden dayak yedikçe de, kabartma haritadaki otlaklarda sınırsız bir sığır gütme özgürlüğü tasarlardı..

Yurttaşlık bilgisinden genellikle, yöresel yönetim kurulları ilgisini çekerdi: Belediye meclisi, özel idare, köy kurulu gibi.. Akça Belediye Meclisi'nin oturumlar yaptığı büyük konak çevresinde bol ot bulunduğundan, küçük sığırtmaç, bu kurulla daha bir ilgileniyordu. Sığır güderken çok vakit, konaktan taşan ateşli konuşmaları dinler, sürü ile ilgili bir öneride bulunulmasını beklerdi.

Coğrafya dersinde Doğu Anadolu Bölgesi anlatıldığı gün, küçük sığırtmaç, tüm mandaları, inekleri ve henüz evlerde alakonan sevimli buzağıları arkasına takarak, kabartma haritanın üzerinden Kars ve Erzurum yaylalarına uçtu... Bir ders sonra da, aynı uçarı kafa ile yurttaşlıktan yazılı sınava girdi. Sınav sorularından biri şöyle idi:

«Belediye meclisinin ilçemize yararlarını kısaca yazınız..»

Ertesi gün sınıfta yazılı kâğıtları incelendi ve İdris Gül, bu soruya verdiği kısa karşılığı okudu:

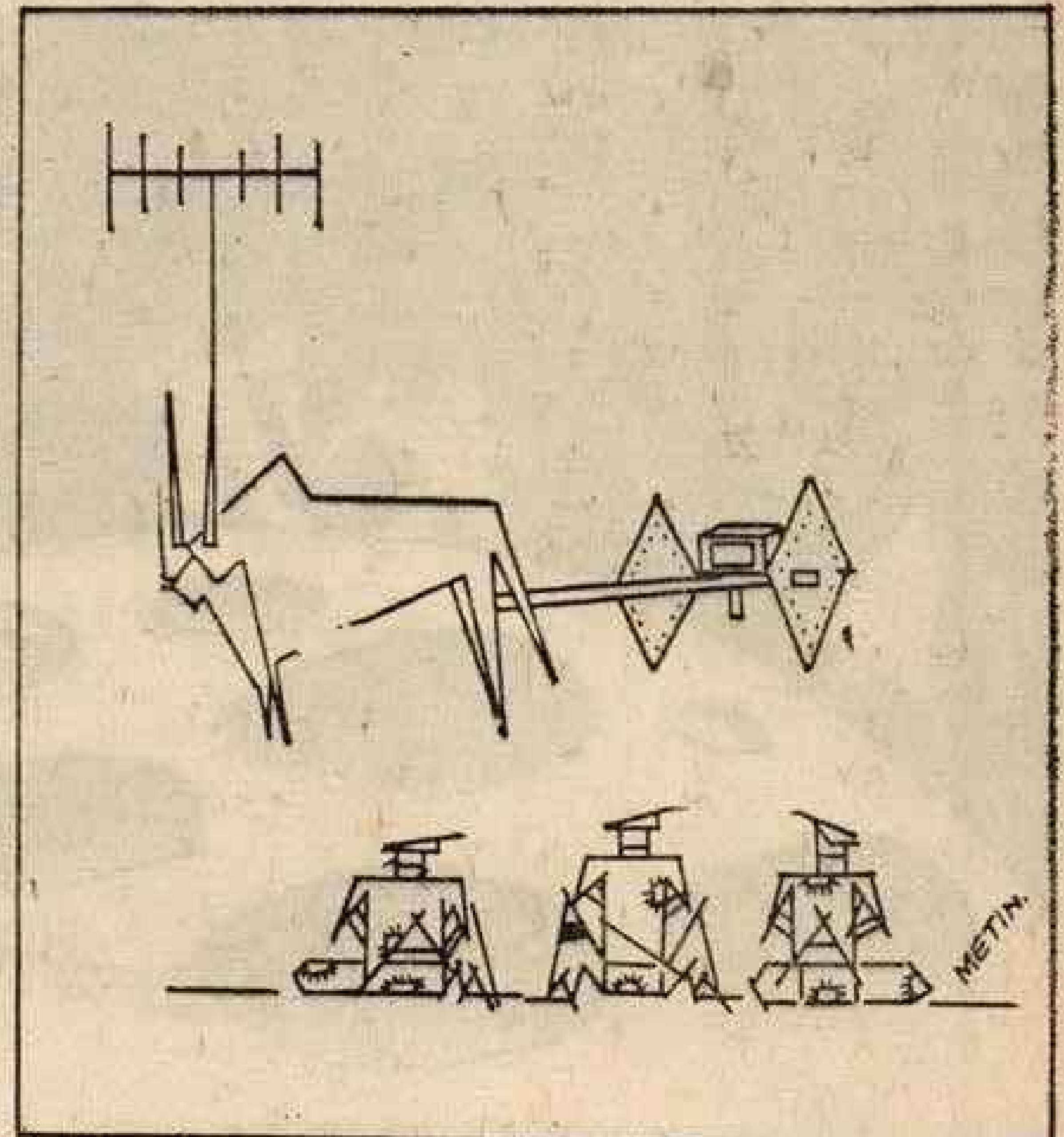
«Belediye meclisinin orada iyi sığır yetişir.»

Öğrenciler, bayan öğretmene baktılar. Bayan öğretmen, İdris'in parlayan tıraşlı kafasına baktı... sınav kâğıtlarını çabucak derleyip toparlayıp çantasına yerleştirdi. Annece bir davranışla öğrencilere dönerek,

— Haydi çocuklar, Küçük Çoban şarkısını söyleyelim, dedi... Haydi, hep birlikte!..

Böylece, bazı çevreler, okul bebelerini lânetleme olanağını bulamadılar.

Şimdi bir de Nikson'un kulakları çıktı ortaya. Milletin ağzında bir kulak lâfıdır gidiyor. Mahir Kaynak'la Nikson'u yanyana getiriyorlar, bir de kocaman kulak resmi çiziyorlar, sonra da başlıyorlar kah kahalarla gülmeğe. Hani, derler ki: çok çalışan organ gelişir. Örneğin elleriyle çalışanın elleri, ayaklarıyla çalışanın ayakları, kafasıyla çalışanın kafası gelişirmiş. Demek ki, Amerikan demokrasisinin de kulakları gelişmiş. Şimdi, bu gelişmiş kulaklara kılıf ayarlamağa çalışıyorlarmış. Hele, son zamanlarda iyice dikkatimi çekmeğe başlamıştı: bazı kimselerin kulakları ziyadesiyle uzamıştı. Ben bunu bir hastalık filan sanıyordum. Değilmiş Amerikan demokrasisinin normal gelişimi sonucuymuş bu kulak uzaması. Hattâ, gide gide, **«Uzun kulaklılar sınıfı»** diye de bir sınıf çıkacakmış ortaya. Tröstlerin, tekellerin avukatları, şimdi, harıl harıl, bu **«uzun kulaklılar sınıfı»**nın haklarını savunmak için çalışıyorlarmış.

İşte Nefsaniyet, bu haftalık bu kadar.

Ben Şevket kardeşine yazmak istersen, adresi aşağıdaki gibi yaz.

LALE DEVRI

ORTAK PAZAR

Şair Nedîm, Ticaret Odaları Birliği yetkililerinden biriyle konuşuyordu. Yetkili,

— Üstad, dedi, Ortak Pazar konusundakı görüşün nedir senin?

Şair Nedîm, takma saçını eliyle bastırdı, takma dişini diliyle yokladı, kaşının tekini kaldırdı ve şöyle dedi:

«Şöyle gerd olmuş Firengistan birikmiş bir yere
Sonra gelmiş gûşe-i ebrûda hâl olmuş sana
Sen ne câmın mestisin âyâ kimin hayrânısın
Kendin aldırdın gönül n'oldun ne hâl olmuş sana
Leblerin mecrûh olur dendân-ı sîn-i bûseden
Lâlin öptürmek bu hâletle muhâl olmuş sana»

(Yâni demek ister ki Nedîm: Avrupalı kapitalistler biraraya gelmişler, seni yemek isterler. Öteberin dökülmesin diye, seni uygun yerinden yutmak isterler.

Sen hangi içkinin sarhoşusun be adam, kimin hayranısın? Kendi kendine gelin güvey olup durursun.

Ortak Pazar seni bir öperse, görürsün ananın dinini! Ne dudak kalır sende, ne burun. Kendini öptürmeyi bu kadar çok istiyorsan, hele bir ağzını burnunu yıka bakalım. Ne bu pislik?)

PİKASSO'NUN ARDINDAN

Pikasso'nun 32 kelimelik bir adı olduğunu biliyor muydunuz?

Pablo .... Pikasso.

Noktalı yerde tam 30 tane kelime daha var.

Bununla ilgili bir fıkra anlatalım

Bir İspanyol beyzadesi, gece karanlığında Paris'te, bir hanın kapısını çalmış. Pencereden başını uzatan han sahibi,

— Kimsiniz? diye sormuş.

Beyzade, adını söylemiş:

— Grigoryo del Amado de Karpo de Santa Kruce de Palamado de Kirinya del Agnozo del....

Daha da sayıyormuş ki, hancı hemen,

— Yok, yok, demiş. O kadar adamı misafir edecek yatağım yok....

Ve pencereyi kapatmış.

Bizde son günlerde ortaya çıkarılan bir takım gizli örgütlerin adlarının da bu İspanyol beyzadesinin adından aşağı kalır yanı yok, dar uzun adlara heves eder değil mi? Acaba niçin, bu kaler ki?

KULAK

Bundan sonraki yazılarımızda **«Demokrasi»** yerine **«Kulak»** sözcüğünü kullanacağımızı bildiririz.

Örneğin, şöyle bir cümle ile karşılaşırsanız şaşırmayın: **«Kulakla yönetilen ülkelerde...»**

GEREĞİ YOK!

Bakanlar Kurulu karar almış: Gübre fiyatlarına zam yok!

Tabii...

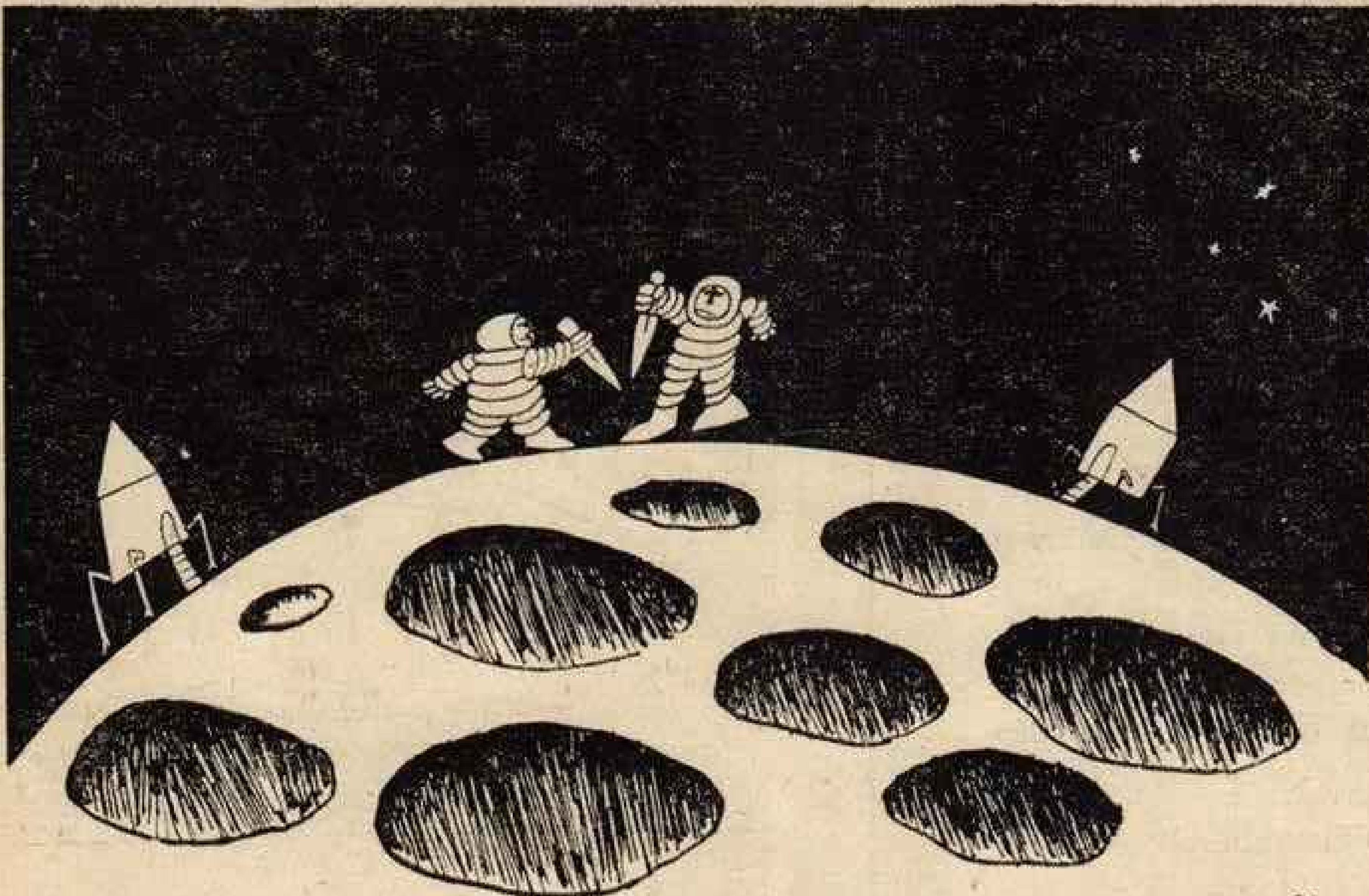
O kadar çoğaldı ki gübre...

BİLİYOR MUSUNUZ?

● Zeplin balonunu icadeden kont Ferdinand von Zeplin, otoriter cephenin bir hayli alayına uğradı. Kiel kentinde toplanan mühendisler kongresinde (1901 de) kendisine deli gözüyle baktılar. Ama 1908 yılında güdümlü balonun deneylerini başarıyla sonuçlandırınca, bazı devletler, bu balondan, savaş alanında nasıl yararlanabileceklerini düşünmeğe başladılar.

● Paratoneri icadeden Benyamin Franklen, Londra Bilim Akademisine, bir demir çubuğun havadaki elektriği çekmesi konusunda yaptığı deneyleri açıkladığı vakit, kahkahalarla karşılandı. Bilginler, bu raporun basılmasını reddettiler.

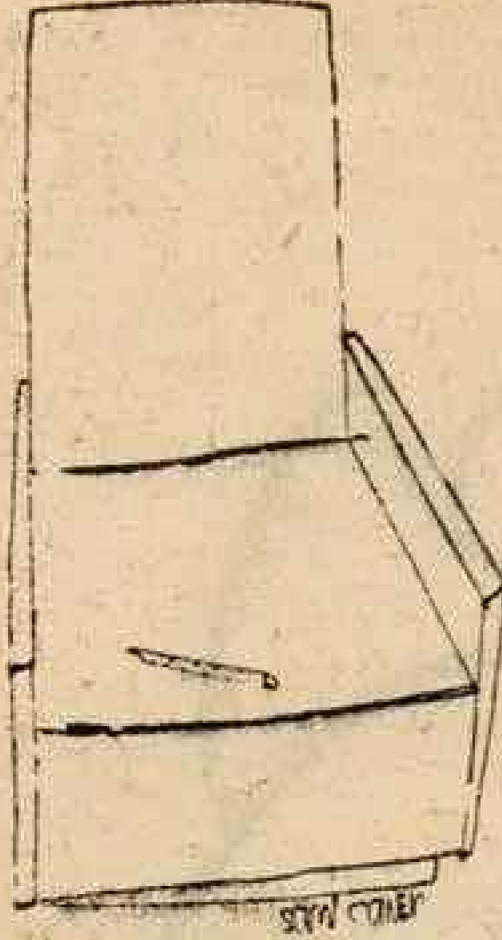
● Enerjinin sürekli olduğunu keşfeden doktor ve fizikçi Yülyüs Rober Mayer, bilim dünyası tarafından o kadar alaya uğradı ki, ağır bir sinir hastalığına yakalandı ve sonunda kendini pencereden sokağa attı.

PAHALILIK ÜZERİNE

Ne alsanız kazık!

Ülkemiz mi kazıklar üzerinde duruyor, biz mi kazıklar üstünde oturuyoruz, belli değil.

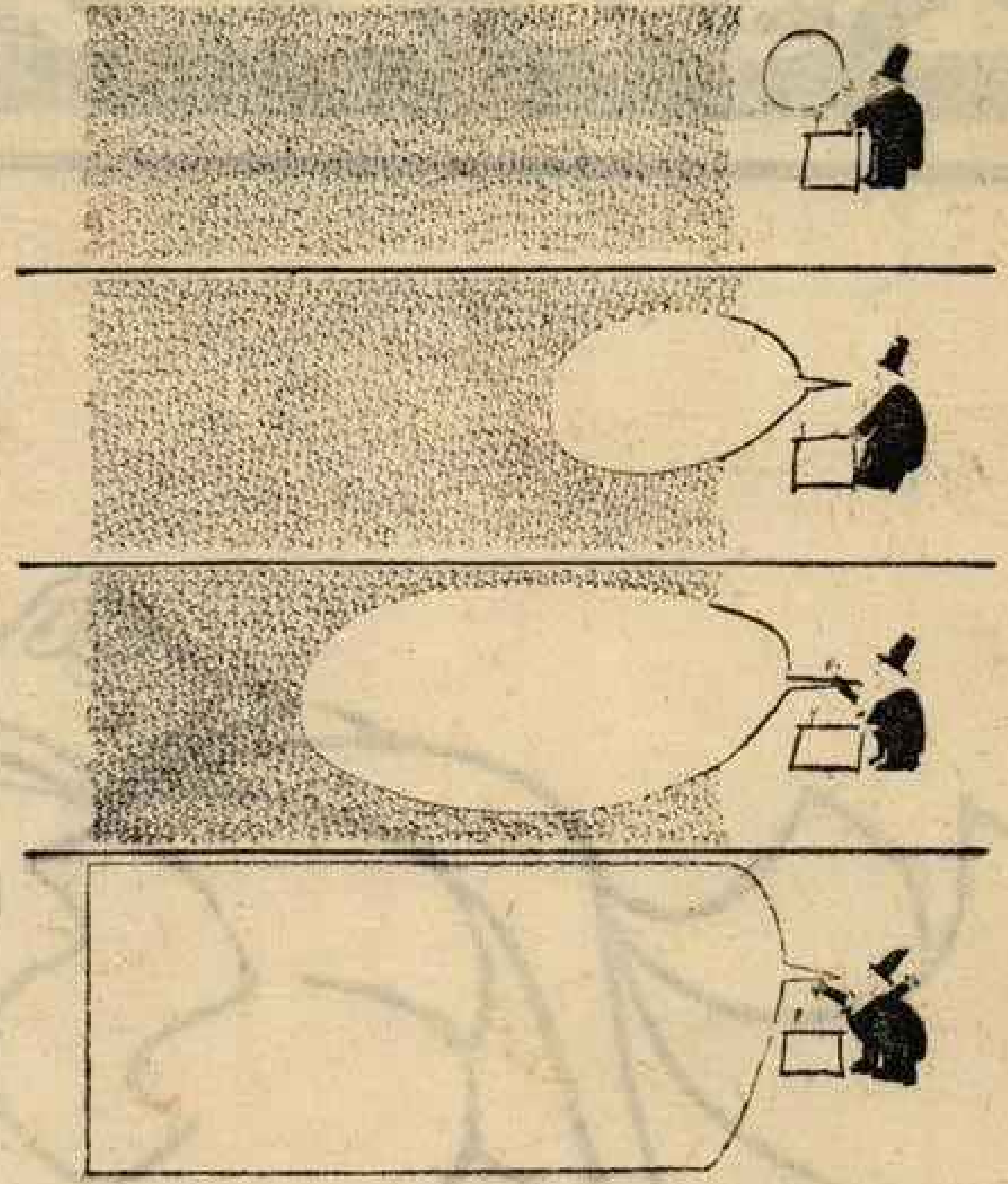
Vaktiyle kıralın biri, eyaletlerden birinde gezmeğe çıkmış. İlk akşam bir köyde kalmak istemiş. Koca köyde, akşam yemeği olarak, bula bula, beş yumurta bulabilmiş. Yemiş, içmiş, karnını doyurmuş. Hesap sorduğunda, kendisinden 10 altın istemişler. Kıral şaşırmış,

— Yahu, demiş, nedir bu? Amma da kazık. Yumurta kıtlığı mı var buralarda?

Hanın sahibi,

— Hayır Kıral hazretleri, demiş, yumurta kıtlığı, değil, kıral kıtlığı var.

Onun gibi, Türkiye'de hepimiz kıralız galiba? Basıyorlar kazığı!

TOPLUM — mizah'ın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellâtlar (7)

(Geçen sayımızda Civan Bey'de kalmıştık; devam ediyoruz:)

Müverrih Peçevili İbrahim Efendi, Civan Beyle Eğribozda bey konağının deniz üstüne kurulmuş salaş taraçasında sohbet ediyorlarmış... Söz saatten açılmış... İbrahim Efendi de saat meraklısı imiş... Civan Bey koynundan murassa bir saat çıkararak müverrihe göstermiş... İbrahim Efendi: *«Ömrümde bu kadar güzel saat görmedim!»* demiş. Civan Bey de saatin hikâyesini anlatmış.. Peçeşili, elindeki saati hemen bırakarak: *«Böyle uğursuz saati insan düşmanına vermez... Paşa nasıl olmuş da size hediye etmiş!...»* demiş... Bu söz Civan Beye tesir etmiş, hemen hançeriyle saatin elmaslarını çıkarmış ve bir çekiç ile de çarklarını kırarak denize atmış...

Denizin dibinde saatin parıltısı görülüyormuş... Civan Beyle İbrahim Efendi taraçada oturuyorlarmış.. Bir atlı gelmiş, Civan Beye, vazifesinden azledildiğini tebliğ etmiş, Civan Bey şaşırmış: *«Azlimi mûcip bir şeyimiz yok idi!»* demiş. Gelen adam: *«Beyim... Beyim!... Dervis Paşa idam olundu.. Sizin dahi damınız için ferman çıkıp bostancıbaşılarla gönderildi.. Sonra şefaatçılarınız himmet ettiler... İkinci bir ferman ile ben gönderildim... Ve idamınıza memur olanlara yarım saat evvel yetişebildim!»* cevabını vermiş..

Biz bu fıkrayı şöylece bağlıyabiliriz: İkinci fermanı getiren bu adam, idam fermanını getirenlere. Cıvan Beyin, meş'um saati çekiç ile kırdığı anda yetişmişti!..

Eyüp'te, Karyağdı bayırının arkalarında, münferit ve halen metrûk bir mezarlık vardır ki taşlarının hemen hepsi yazısızdır, dörtköşeli, uzun küfeğı taşlarıdır; buraya *«Cellât mezarlığı»* denilir. Bahtsız bir hırsızı, bir caniyi ölümünden sonra mezarlığına kabul eden cemiyetimiz, resmî bir vazife de olsa, bir aylık, para ve menfaat karşılığı can uçuran celladın ölüsünü umumî mezarlıklara kabul etmemekle, cellâtlara ayrı bir mezarlık yapmakla muhakkak ki asaletini göstermiştir.

(İşbu Cellât faslı burada bitmiş olup, bu güzel tefrikayı Sayın Reşat Ekrem Koçu'nun «Tarihimizde Garip Vakalar» adlı kitabından aktardığımızı bildiririz. Elinde böylesi saatler bulunanlar hemen çekice sarılıp, saatleri kırmalı ve denize atmalıdırlar. Durum kötü!)

TOPLUM mizah

